

Ernstige en herhaalde waarschuwing aan allen, die de waarheid liefhebben tegen de ongeoorloofde en verderfelijke koepokinenting of de waarde der vaccine, van den med. doct. C.G. Ontyd, volledig wederlegd en eenige voorname punten der bestrijding verder ontwikkeld / [Abraham Capadose].

Contributors

Capadose, Abraham, 1795-1874.

Publication/Creation

Amsterdam : J.H. den Ouden, 1825.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/cugshern>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

A. Capuano,
Stige en herhaalde Waarschuwing.

In 18²⁴/₂₅ opgegeven voor het Medelid
J. van Roggen.

N° 15.

1668⁵/B L. LXVI.

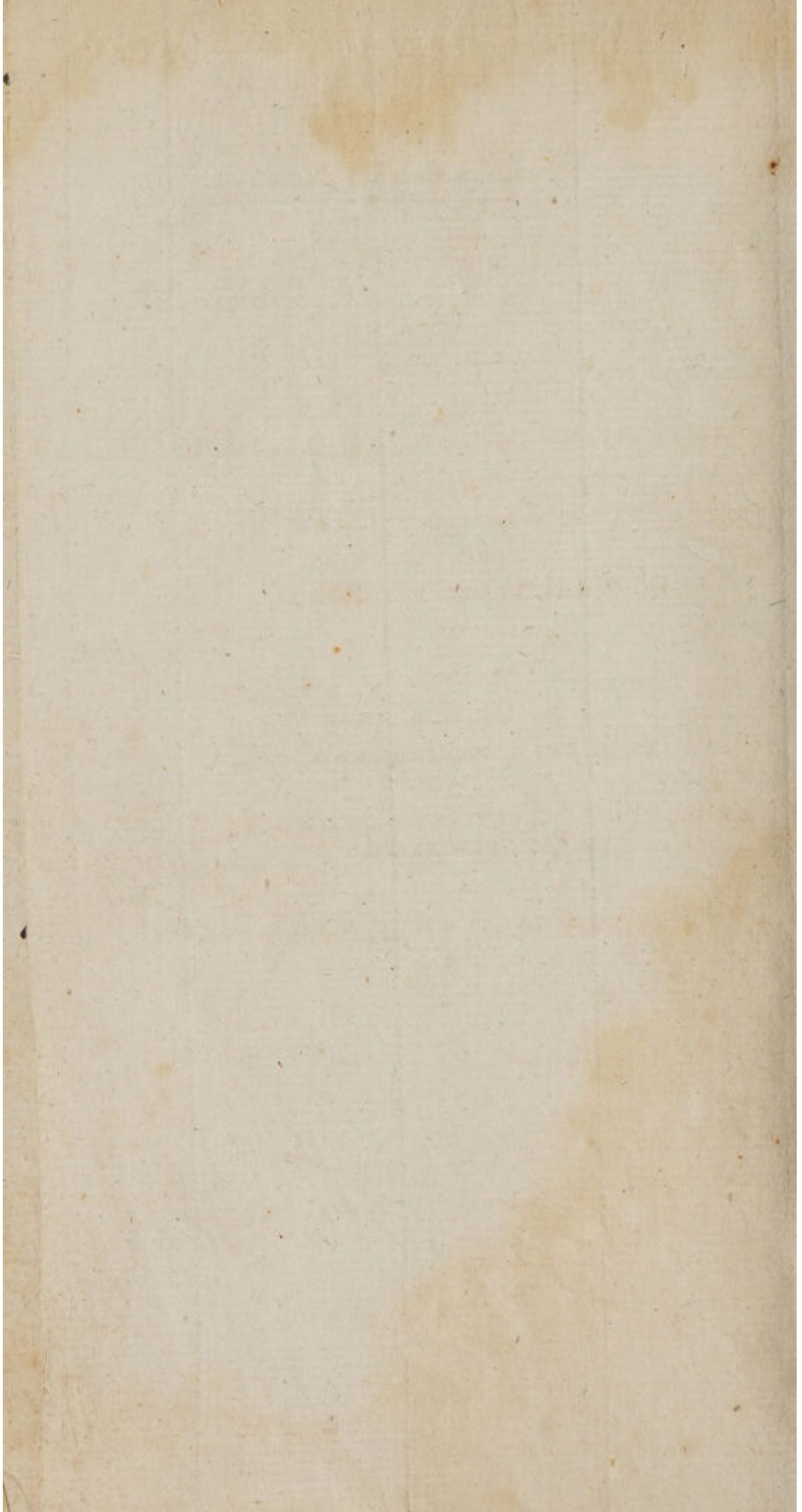
19/c

Isti robur et as triplex
Circum pectus est! —

MS / 1-00

58.F.11

25050.

ERNSTIGE
EN
HERHAALDE WAARSCHUWING
AAN
ALLEN, DIE DE WAARHEID
LIEFHEBBEN
TEGEN DE
ONGEOORLOOFDE EN VERDERFLIJKE
KOEPOKINENTING
OF
DE WAARDE DER VACCINE,
VAN DEN
Med. Doct.
C. G. O N T Y D,
VOLLEDIG WEDERLEGD
EN
EENIGE VOORNAME PUNTEN DER BESTRIJDING
VERDER ONTWIKKELD
DOOR
ABRAHAM CAPADOSE,
Med. Doct.

Te AMSTERDAM, bij
J. H. DEN OUDEN,

1825.

Dikwijls valt het niet zoo spoedig op te merken, wat eene inwendige ongesteldheid kenmerkt, veelal ontwikkelt 't een of ander zich in stilte en dan eerst, wanneer de verwoestingen die daardoor aangerecht zijn, algemeen zijn geworden, leert men zulks uit den wankelenden staat der gezondheid kennen, welke dikwijls in zoodanige gevallen met eene geheele instorting bedreigd wordt.

Gezondheidsblad, N°. 13, 1823.

Daar het organisme ziekelijk kan gewijzigd worden zonder dat deze ziekelijke wijziging zich door een kennelijk kwalijk bevinden aanduidt, zoo spreekt het van zelf, dat wij het denkbeeld van wel te zijn hebben kunnen, ook dan wanneer er dadelijk krankheid plaats heeft.

C. G. ONTYD, *vervolg der proeve over den invloed der Scheikunde op de werkingen des dierelijken lichaams: in het GEN. MAGAZIN, eerste deel, 3 stuk, pag. 14.*

V O O R R E D E.

Reeds in de maand Augustus des verloopenen jaars, was verreweg het grootste gedeelte der in deze bladen voorkomende wederlegging van 't tegen mij uitgekomen geschrift van den Heer ONTYD, afgewerkt en gereed ter persse gebracht te worden, toen dit door veelyuldige omstandigheden ten dien tijde verhinderd werd en zelfs toen deze volledige wederlegging nagenoeg geheel afgedrukt was, werd de uitgave al wederom vertraagd, vermits ik 't niet ondienstig achtte de menigvuldige zich zelve wederleggende stellingen van den Heer ONTYD welke ik in zijne werkjes had aangetroffen, te verzamelen, de meestafdoende uit anderen uit te kiezen, in eene zekere orde te stellen en aldus te laten voorafgaan. — Op deze wijze ontstond het onlangs door mij uitgegeven werkje ONTYD'S JA en NEEN, waarin ik getoond heb, hoe die schrijver steeds met zich zelve in strijd is en zelfs in een en het-

zelfde werk de ongerijmdste zich omverre slotende stellingen heeft verdedigd, achtende waarschijnlijk ook dit nodig om de waarde der Koepokinenting te handhaven. Intusschen moeten wij met een enkel woord van de Recensie gewagen onlangs over dit werkje in de Letteroefeningen geplaatst. De Rec. laat vooreerst den Heer ONTYD zijne eigene verdediging over, meenende dat ieder schrijver zijne eigene woorden 't best kan uitleggen. — Hoewel nu deze uitdrukking over 't algemeen zeer waar is, zoo is zij echter hier ter plaatse minder juist toegepast, vermits niet alle de door mij aangehaalde ongerijmdheden, in de werkjes van ONTYD voorhanden, hem uitsluitend eigen zijn, maar sommigen althands wat den zin betreft ook op ieder die de Vaccine en tegelijker tijd de zuivere gronden onzer wetenschap wil verdedigen, betrekking hebben en die niet alleen door ONTYD maar door ieder Vaccinator moeten worden in overeenstemming gebracht. Maar 't is wonderbaarlijk hoe zelfs in deze korte Recensie van ONTYD'S JA en NEEN, men inderdaad een soortelijk ja en neen ook bij den Recensent op een en dezelfde pagina aantreft. Immers wij vinden er letterlijk deze twee phrases:

„ Het is niet de vraag, wie iets zegt, maar wat

„ en OP WELKEN GROND iets gezegd wordt.” *en eenige regels verder*, „ men moet niet over de „ Eeuw waarin (de Vaccine) is uitgevonden, niet „ over de personen die haar voorstonden, niet „ over de ARGUMENTEN WAARMEE ZIJ VERDEDIGD IS, maar over de zaak zelve enz. oordeelen.” — *Op de vraag dus*: moet men, de eene of andere uitvinding willende beoordeelen, de gronden, de argumenten waarmêe zij verdedigd wordt, onderzoeken? *vinden wij bij den Rec. zoo wel ja als neen ten antwoord*: ja, want hij wil de grond waarop iets gezegd wordt onderzocht hebben: — neen want volgens hem mag men niet over de argumenten, waarmêe iets verdedigd wordt, oordeelen.

Met dit al, schijnt de Rec. inderdaad niet tot de hardnekkigste voorstanders der Vaccine te behoren, doch daar hij van mijn laatste werkje zeide, dat alleen de titel bewijst, dat ik mij niet bij de zaak maar bij den persoon, die haar verdedigt, bepaald heb, 't geen hij een kunstgreep noemt, niet ongewoon en dikwerf met vrucht gebruikt, omdat aldus de eigenliefde van den geschilvoerder van de zaak afgeleid en bij zelfverdediging bepaald wordt, daar, zeg ik, de Rec. dit verklaard heeft,

heeft, zoo vindt hij in het thands verschijnend werkje ter zijner beschaming of althands wederlegging, eene breedvoerige en met verscheiden nieuwe aanmerkingen vermeerderde verdediging en ontwikkeling van de bestrijding der Vaccine, zoo dat al 't geen de Rec. over die kunstgreep enz. aanmerkt, als van zelveen vervalt.

Terwijl nu in de dagen, die wij beleven, de Almachtige met Zijne roede schijnt te naderen, terwijl alom de ziekte die men den Regeerder van het Heelal in vermetele trotsheid uit de handen meende gerukt te hebben, weder begint het hoofd om hoog te steken en met eenen ontzagverwekkenden vasten tred allen landen van 't oosten tot het westen schijnt te willen doorwandelen, om te toonen, dat zij nog bestaat, die de hemel tergende hoogmoed reeds voorgaf uitgeroeid te hebben, ja dat zij door des Heeren langmoedigheid en de terughoudende kracht Zijner genade voor een tijd nog eenigermate bedwongen wordt om aldus den godvijandigen mensch nog gelegenheid te geeven zich te bekeeren en den harden nek onder het houten juk te krommen, voor dat de Heere met het ijzere juk verschijne, terwijl eindelijk overal eene ruischende stemme wordt gehoord uit den hemel, die ons aankondigt

dat

dat de Heer der heirscharen het krijgsheir monstert en met de instrumenten zijner gramschap aankomt, als eene verwoesting, wat doen de tegenswoordige hemelbestormers? wat beraatslagen de trotsche babillichters? de tichelsteenen zijn gevallen maar met „ uitgehouwene steenen zullen wij (wederom bouwen, de wilde vijgeboomen zijn afgehouden, „ maar wij zullenze in cederen veranderen.” Zoo spreeken ook de hardnekkige Vaccinatores in hoogmoed en grootsheid des herte; toonen ons, zeggen zij, de ter onzer beschaming in Europa opkomende Epidemien, dat ook gevaccineerden de kinderziekte krijgen, welaan, wij zullen hen op nieuw besmetten en het gift in de aderen versterken. Ziedaar de trotsche taal der werkers dier duivelskunstenarije in alle landen en het hart bloed mij als ik bereken hoe veele onnoozele kinders daaglijks door de monsterachtigste dweeperij aan den Moloch worden geofferd! Doch de vaste en onwrikbare overtuiging dat er niets geschiedt, dan naar den bepaalden raad des willens van Hem, wiens goedertierenheid is tot in de hemelen en wiens oordeelen zijn een grooten afgrond, troost mij en geeft mij moed. — Intuschen gaat de verbastering in onze dagen zelfs zoo verre dat er nog onlangs in een onzer dag-

bla-

bladen naast elkander gevonden werden de aanprijzing der beestpokinenting en de openbare lof toegezwaaid aan den duivelskonstenaar VAN DER LEE, wien geen Christenland een verblijf moest vergunnen, zoo lang hij het gevloekte magnetismus, dat hemelergend middel ter genezing der kwalen, maar ter ondermijning ter verwoesting des levensbeginsels van lichaam en ziel, op ongelukkige personen uitoesent, die door onvertrouwen op God tot het verschrikkelijkste wangeloof vervoerd zijn, en aldus plaats geven aan den listigen vijand van het menschelijk geslacht. Die zelfde vijand is het, die zoo meenig gemoedelijk en geloovig vader, in zijne beraadslagingen over het al of niet Vaccineren zijner kinderen op de listigste wijze verleidt, door hem eene volkomene gehoorzaamheid aan den geneesheer te doen bewijzen, en met de woorden, „ ik heb mij eën doctor gekozen, in welken ik ver-
„ trouwen stel, en aan wien ik ook het lot mijner
„ kinderen zonder eenige vrees overgeef, ” met deze inderdaad schoonschijnende rede acht hij zich of gerechtigd alle onderzoek der zake afte wijzen of zelfs verplicht de inwendige stemme die zich soms in zijn hart tegen die kunstbewerking stelt, met kracht uit te doyen. Aan deeze brave maar
zwak-

zwakke ouders, die ik weleens gelegenheid gehad heb aan te treffen, moet ik nogmaals (en God zij mijn getuigen of ik iets anders dan het welzijn mijns evennaasten hiermede bedoel) hunne verblindheid (*) met hartelijke deelneming en ernst onder 't oog brengen en hun herinneren, dat, zoo zulk eene slaafsche gehoorzaamheid en gewetensonderwerping de gemoederen bevangen hadden ten tijde van LUTHER, nimmer het gezegend licht der Reformatie uit de dikke duisternisse der Roomsche kerk zich zoo verre had uitgestrekt, daar men met de woorden, „ ik stel in mijn Pastoor „ vertrouwen, en die zegt mij dat LUTHER een „ ketter is,“ aan alle overtuiging der waarheid den weg was afgesneden. Maar neen, wat deed men?

on-

(*) Men zegge niet dat men een geneeskundige zijn moet, om te weten of de Vaccine geoorloofd zij of niet! Neen, even min als men een theologant behoefde te zijn, om zich van de Roomsche afgoderijen af te zonderen, maar alleen de beproeving aan het geloof hiertoe genoeg was, zoo moest ook ieder Christen, zoo hij al niet in staat is de wetenschappelijke gronden te onderzoeken, voor zich zelve nagaan, hoe hij de koepokinenting met het geloof aan en het vertrouwen op den hoogen God kan in overeenstemming brengen! dit onderzoek bedoel ik.

onder het herhaald gebed onderzocht men en weldra ontstond er eene talrijke schare die den Heere in geest en waarheid aanbaden, en het is dit zaad 't welk zedert dien tijd onder de vroege en spade regen des Hemels zoo krachtig is ontwikkeld en uitgebreid.

Tot u dan, mijne broeders, die den Heere JEZUS CHRISTUS in onverderfelijkheid lief hebt, richt ik mij in de eerste plaats en bid den Almachtigen dat 't Hem behage Zijn zegen te verleen en aan deze mijne zwakke pogingen ter uitbreiding van 't rijk der waarheid, ter behoud uwer lichamen, die CHRISTI leden zijn en ter herinnering aan 't geen u Gods geest door den Apostel PAULUS toeroept: Gij zijt diere gekocht: zoo verheerlijkt dan God IN UW LICHAAM ende in uwen geest WELKE GODES ZIJN!

INLEIDING.

„**E**r zijn in onze dagen (zegt de Heer ONTYD)
„ een aantal *paradoxen* voorgesteld, waarvan er
„ in de verloopene, veel minder verlichte Eeu-
„ wen niet alleen geen spoor te vinden is, maar
„ over welker behandeling, in dier voege name-
„ lijk, als dezelve thands worden voorgesteld, men
„ zich zekerlijk toenmaals zou geschaamd hebben:
„ men zoude derhalven de 19de Eeuw ook met
„ het grootste recht de *Eeuw der Paradoxen* kun-
„ nen noemen.”

Deze zinsnede, waarin het *minder verlicht zijn der voorige eeuwen* bij geene mogelijkheid anders dan *Ironisch* door ieder die Hollandsch spreekt, kan verstaan worden, aarfel ik geen oogenblik ten volle te onderschrijven: daar nu juist van dat soort van *Paradoxen*, als waartoe de Vaccine behoort, in de verloopene eeuwen geen spoor te vinden is, zoo moet ze zonder eenige tegenspraak gebracht worden tot de Paradoxen dezer Eeuw, over wel-

ker behandeling de Heer O. zeer juist aanmerkt, dat men zich certijds zoude geschaamd hebben.

Intusfchen is de fchrijver zeer gebelgd, dat ik de Geneeskunde dezer Eeuw, wat het Practifche gedeelte betreft, beschouw als diep vervallen van haren vroegeren luifter, daar ze minder Christelijk wordt uitgeoefend en daarentegen uitmunt in roekeloosheid en kwakzalverij.

Deze beschuldiging is voorwaar niet gering, maar wij kunnen dezelve helaas! door onlochenbare bewijzen maar al te wel rechtvaardigen.

Tegen over alle de Exclamatien en recriminatien van den Heer O., die den staat der hedendaagsche Geneeskunde als zeer bloeiende beschouwt (*) en *haare vorderingen buitengewoon noemt*, zullen wij alleenlijk eenige feiten en voorbeelden aanvoeren, die ons zullen strekken ten bewijze van de buitengewone vorderingen, in onkunde namelijk en dardelheid der nieuwmodifche Geneeskunde in Engeland, Duitschland en Frankrijk, kunnende deze drie landen om hare uitgestrektheid en determinerende invloed ons met het character der hedendaagsche Geneeskunde nader bekend maken.

Immers wanneer men oprecht is en de waarheid vóór alle dingen lief heeft, kan men dan wel ontkennen, dat er nimmer een tijdperk geweest is, waar-

(*) ONTYD de Waarde der koepokinenting gehandhaafd en op nieuws aanbevolen aan Ouders en Kunstgenoten, tegen de bestrijding derzelve, van den Med. Doct. ABRAHAM CAPADOSE p. 10.

waarin het gebruik van giften van allerlei aart zoo algemeen en zoo roekeloos door Geneesheeren werd aanbevolen?

Kan men ons een tijdstip aanwijzen waarin, zoo als nu, de Kwik bijv., die het gestel in zijne gronden ondermijnt en de kern tot zoo vele krankten daarstelt, zoo onbedacht, zoo kwakfalversgewijze bij kinderen en volwasfenen, tegen allerhande van aart en oorzaak geheel verschillende ziekten werd aangewend?

Moet men niet beeven, wanneer men nagaat welke vreesfelijke en gevaarlijke gevolgen deze geneeswijze noodwendig na zich slepen zal, bij hoe veele kinderen 't beengestel met dit gift geheel (*) doordrongen wordt en de sappen zoodanig aangedaan, dat een aantal ongelukkige slachtoffers der baldadigste roekeloosheid de zegen der gezondheid nimmer genieten kunnen?

Het is waar, het diep bederf der zeden heeft de vergiftiging der gestellen met de venus-smet zoo algemeen gemaakt dat men niet alleen veele kinderen, maagden, jonge lieden in onze treurige dagen na veelvuldig lijden eene jammerlijke vroegtijdige dood ziet sterven, ja geheele geslachten daar door als uitgeroeid en weggevaagd worden,

(*) Men heeft meermalen bij de ontleding van individu's, die in hunne ziekten met dit ondermijnend middel behandeld waren geweest, bolletjes levendige kwik in de holte der beenderen en tusfchen de beenvezelen gevonden.

den, maar dat er zelfs naauwlijks meer ziekten worden waargenomen, die van alle Complicatie met de Venusziekte bevrijd zijn; doch zal dit het dolzinnig gebruik der kwikmiddelen rechtvaardigen? Vergeet men dan dat ook de knagende werking van dit gift vooral in die hoeveelheid waarin 't federt de laatste 10 en 20 jaren wordt aangewend ziekten heeft voortgebracht en nog voortbrengt, die dezelfde zoo niet nog droeviger gevolgen hebben dan de Venus-ziekte zelve?

En heeft men er wel over nagedacht, hoe veele ponden van dit ondermijnend middel in het naburig Engeland vooral, ter genezing van allerlei kwalen wekelijks worden aangewend, veranderende aldus de *ars Curandi* in een *ars nocendi* ja *necandi*, terwijl men de wijze lesfen vergeet, die de geschriften der ouden zoo overvloedig bevatten? (*)

Doch

(*) Reeds zoo veele eeuwen vroeger schreef SCRIBONIUS LARGUS aan zijn vriend CAJUS JULIUS CALLISTUS het volgende. HIPPOCRATES *conditor nostrae professionis, initia doctrinae a jure jurando tradidit, in quo sanctum, ut ne praegnantibus quoddam medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur aut demonstraretur a medico: longè praeformans animos discentium ad humanitatem; qui enim nefas existimaverit. spem dubiam hominis laedere, quanto scelestius perfecte jam nato nocere judicabit! Magni ergo aestimavit, nomen decusque Medicinae conservare PIO SANCTOQUE ANIMO quemque secundum ipsius propositum se gerentem: scientia enim SANANDI, NON NOCENDI est Medicina etc.*

Doch het is niet alleen de Engelsche Mercuriaal-Therapie die waarlijk opmerking verdient en van het diep verval der hedendaagsche Geneeskunde getuigt, ook Frankrijk geeft er ons meer dan een treurig bewijs van; nimmer zag men de drieste onkunde en baldadige proefnemings-lust zoo onbeschaamdlijk het hoofd opsteken als in deze bedorven eeuw, waarin men met zijne medemenschen als met retorten en andere tot proefnemingen geschikte werktuigen meent te mogen omgaan! Geloofst men dit niet, welaan, ik zal de bewijzen aanvoeren.

Den een (*) zien wij het zoo gevaarlijk geestrijk *Extract* der *Nux Vomica* van 4 tot 24 gr. dagelijks toedienen, of wel het zuiver blaauw zuur, dat allerhevigst bedwelmend gift bij opklimming tot de vreeslijke dosis van 120 druplen: het *Extractum Belladonae* tot 15 gr.; de *Cicuta* en *Hijoscijamum* tot 250 gr. in 24 uren ja zelfs de *Rhus radicans* tot 250 gr. dagelijks voorschrijven!

Een ander levert ons eene nieuwe geneeswijze der Croup, die de verregaande onvoorzichtigheid en laagste trap van kwakfalverij kenschetst, daar hij inspuitingen met water en melk zoo wel in de mond als in de neusholten aanbeveelt en daardoor hevige krampachtige samentrekkingen der keelspiereu doet ontstaan om te zien of ook hier door het in de longen gevormd vliesje mocht worden uitgeworpen!! en of nu de ongelukkige lijder hier door aan

eene

(*) HUFELAND *B. d. P. H. IV. St. 1824. April.*

eene plotfelijke dood hetzij door stikking, hetzij door 't berften van een of ander bloedvat en opvolgende bloedstorting niet slechts wordt blootgesteld, maar zelfs naar alle waarschijnlijkheid overgegeven, kan deze baldadige proefnemer op het succès van 2 of 3 proeven trotsch geworden, niet weerhouden zijne *Empiria rudis* met ernst zijne kunstgenoten aantebevelen!

Niet minder onoordeelkundig en roekloos is het gebruik der thands in smaak komende Alcaloïden: zoo ziet men de *Sulph. Quininae* b. v. niet alleen tegen de tusfchenpozende koortzen aangewend, maar in een aantal, van aart en oorzaak geheel verschillende ziekten, bij zwakte van maag en darmbuis, na acute ziekten enz.; MAGENDIE heeft ze tegen de *Scrophulae*, *Dyspepsia*, als ook tegen de *Chorea Sⁱ Viti*, zoo als hij zegt met succès aangewend. RIBES tegen de *neuralgia facialis* of *profopalgia facialis*. FRANCOIS tegen de geele koorts van *Barcelona*, andere in rheumatische slijmtering enz.

Zoo ziet men ook de gevaarlijke *Strychnine*, *Bruccine*, *Morphine* etc., door meenig Geneesheer naar de mode aangeprezen en in onderscheide gevallen in allerlei vormen uit- en inwendig voorgeschreven, als of juist de meest ondermijnende middelen de geschiktste waren?

En zal ik gewagen van het ontzettend bloedbad dat BROUSSAIS en zijne menigvuldige navolgers daaglijks aanrichten? zal 't nodig zijn aantemerkken, hoe deze te recht genoemde *Experimental*
The.

Therapie, den stoutsten Geneesheer der vorige eeuwen zou hebben doen sidderen, of weet men niet, hetgeen (*) CASPER ons onlangs verzekerd heeft, dat alleen de Hospitalen in *Parys* tegenwoordig jaarlijks vijf à zes millioenen bloedzuigers gebruiken, waarvan het *Hotel-Dieu* voor zich alleen ieder dag door elkander 400 in iedere zaal aanwend, en voor iedere zieke in dat Hospitaal zonder de menigvuldige aderlatingen in aanmerking te nemen, volgens eene nauwkeurige berekening 170 bloedzuigers worden vereischt?

Heeft niet deeze trotsche 19 Eeuw in het na- buurig Duitschland een der voornaamste en alge- meen geachtste Hoogleeraaren in de geneeskunde tegen de jaarlijks in getal toeneemende krankzin- nigen zien aanprijzen en aanwenden eene genees- wijze waarvan men in vorige eeuwen zou gegruwd hebben? Of is men vergeten hoe die ongelukki- kigen op een rad moesten gebonden worden met 't hoofd naar het middenpunt en de beenen naar den omtrek gericht opdat het bloed in de hersenen opgehoopt door de Centrifugische kracht naar de peripherie zoude vloeijen! Heeft O D I E R niet dezelfde machine in *Geneve* zien aanwenden en ver- geet men de verschrikkelijke gevolgen die de ge- neesheer (†) MARTIN van deze methode heeft waargenomen?

Be-

(*) HUFELAND *l. c.*

(†) De beroemde ESQUIROL zegt 't volgende:
Le Sieur MARTIN, medecin des *anticailles*, où font-

Behoort nu deze wreede behandeling steunende op de beginselen eener groove werktuigkunde, niet eenig en alleen aan deeze baldadige eeuw waarin men vergeet dat de mensch een door God met het leven begenadigd schepsel is?

En wil men eens onderzoeken tot hoe verre de blinde ijver voor een bijzonder systeem bij de hendaagsche Geneesheeren gekomen is; wil men van het diep en de edelste kunst onteerend verval bewijzen hebben; wij hebben er helaas! waarin de booze geest zich kennelijk voordoet.

Ik zal niet herhalen wat ik aangaande de Vaccinateurs gezegd heb, niet hoe men gedroogde etter met kinderziekte-stof besmet, sommigen liet inslikken, noch van de inenting gewagen met een mengsel bestaande uit menschelijke en beestelijke poksmet. Ik wil niet spreken van eenen zekeren Geneesheer L. HOFFMAN te *Munster*, die zoo als de Hoogleeraar (*) THOMASSEN à THEUSSINK ons onlangs heeft herinnerd, het speeksel, het bloed, ja (*horribile dictu!*) urine en drekstof van

aujourd'hui traités les aliénés de *Lyon*, m'a dit qu'il avoit été effrayé des accidens qu'avoient éprouvés les premières personnes qu'il avoit soumises à l'action de la machine rotatoire. Ces personnes étoient tombées en Syncope, elles avoient des évacuations très abondantes par haut et par bas qui les avoient jetées dans une faiblesse extrême.

(*) E. J. THOM. à THUESSINK Verhandeling over de Kinderpokken 1824, pag. 115.

van poklijders heeft ingeënt, waarover deze Hoogleeraar niet eens zijne afkeuring veel min zijne verontwaardiging toont; wij hebben nog meer bewijzen van de zoo hooggeroemde vorderingen der geneeskunde. — Wij weten met welk eene woede de zich zoo snel verspreidende school van (*) BROUSSAIS, die onder anderen de maag en darm-ontsteking (gastro-enteritis) als de bron der meeste kwalen beschouwt, het bestaan van een *Virus* of smetstofte ontkent. Om nu van de waarheid dezer stelling een volkomen en alles afdoende bewijs te geven, hebben zich drie dolzinnige proefnemers, den naam van Geneesheeren onwaardig, opgedaan, die zich met de
zoo

(*) Wij zijn er intuschen verre af de strekking van BROUSSAIS Theorie geheel en al te verwerpen, integendeel in zoo verre hij de aandacht der Geneesheeren meer bijzonder op het misbruik der prikkelende middelen heeft gevestigd en het bestaan van eene ontstekingsaartige gesteldheid bewezen in veele ziekten, waar men ze tegenwoordig nauwlijks meer aannam, heeft hij wezenlijk nut gedaan en 't ware te wenschen, dat gelijk men BROUSSAIS en zijne menigvuldige volgelingen in Frankrijk te recht hunne roekeloosheid en onnutte bloedvergietingen verwijt, men zich niet verplicht gevoelde onze Nederlandsche Doctoren van 't tegendeel te beschuldigen, daar zij vele ziekten, uit miskennis van derzelve ware aart, die dikwerf in congestiones en inflammations occultae bestaat, tot allerhande Chronische kwalen laten ontaarden, alleen uit verwaarlozing van nodige bloedontlastingen.

zoo verwoestende Venusfmet hebben ingeënt: bij den eenen vertoonden zich, volgens het verhaal van CASPER, daadlijk ontsteking en gezwollen in de Oxel-klieren, die geheel *antiphlogisticè* behandeld werden; de ontsteking vermeerderde intusfchen, ging in verettering over, en maakte hevige storingen in het lichaam; bij den tweeden werd niets waargenomen: maar verschrikkelijk zijn de gevolgen geweest bij den derden: de plaats der inenting begon eerst ontstoken te worden, weldra te zweeren en eindelijk ontwikkelde zich een onmiskenbaar syphilitisch gezwel.

Men had wellicht toen door kwik eenige gunstige verandering kunnen te weeg brengen: doch daar de patient zijne ziekte hardnekkig voor een plaatselijk gebrek hield, zoo liet hij zich het aangedane deel door een beroemd (?) Heelmeester uitsnijden: intusfchen maakte de ziekte vreeslijke vorderingen, hoewel de proefnemer bij de overtuiging bleef van de onwerkzaamheid van de kwik in zijne ziekte: eindelijk zich niet meer kunnende bedriegen aangaande derzelver aart, en erkennende dat hij zich vrijwillig aan al het ijslijke eener volflagen Venus-ziekte (*Constitutionele Syphilis*) had overgegeven, zoo maakte hij een einde aan zijne ellenden en droevig lot, door zich een steek in het hart en een in de schenkel-ader te geven!!

Om nu de Inentingsproeven van dien aart op eene geschikte wijze bij elkander te voegen, zij hier ook gedacht aan de *nieuwe Vaccinatie* ('t zijn de eigene woorden van gemelden CASPER) met
de

de geele koorts, welke de Fransche Geneesheer GUYON op het eiland de Martinique aan zich zelve op eene bovenmate roekelooze wijze heeft beproefd. GUYON namelijk, trok zich *in tegenwoordigheid van yeele Geneesheeren, Heelmeesters en andere personen*, een hemd aan, geheel doordrongen met het zweet van een lijder aan de geele koorts ziek liggende, en liet zich daadlijk hierna op beide armen de stof inenten, uit etterende *vesicatoria*. Daags hierna dronk GUYON een glas met nagenoeg twee oncen van de zwarte stoffe op, welke een patient met name FRAMERY gebrak had, vond dezelve buitengewoon bitter, en nadat hij er zich beide armen mede bestreken had, liet hij er zich mede inoculeeren. FRAMERY stierf op den vijfden dag der ziekte, maar GUYON liet zich daadlijk het met de zwarte stoffe doordrongen hemd des afgestorvenen nog warm aantrekken en ging in deszelfs bed leggen: hierin bleef hij zes en een half uur slapen en zweette in tegenwoordigheid veler getuigen, die dit verhaal bevestigen; eindelijk werd een tweede, aan de geele koorts gestorven, door GUYON geopend en naauwkeurig onderzocht: op nieuw liet hij zich aan beide armen met de zwarte stoffe inenten en daarenboven het wondje bedekken met een stukje der ontstoken maag van den afgestorven; 24 uren hierna werd 't verband afgenomen; de plaatsen waar de inenting geschied was, waren ontstoken en pijnlijk, de oxelklieren een weinig gezwollen, doch deze toevallen werden na drie dagen niet meer waargeno-

nomen en (let wel!) GUYON is geheel gezond gebleven!! (*)

Doch waar zou ik eindigen indien ik alle de *obscoeniteiten*, alle de gruwelen wilde vermelden, die de geneeskunde dezer eeuw heeft gepleegd en nog daaglijks pleegt?

Mogen wij dan niet de onlangs gebezigde woorden van een Engelsch schrijver over de verdeeling der Genees- en Heelkundige studien, ook hier toepassen, *dat* naamlijk *in de tegenwoordige staat der Geneeskunde, zij inderdaad meer te vrezen zij dan de ziekte zelve?* zullen wij 't dan niet met den kundigen Duitschen schrijver (†) eens zijn, als hij zegt: „Het is bedroevend, dat in „alle tijden het eenzijdige oordeel over ziekten, „niet

(*) Hoe men nu ook dit verhaal moge beschouwen als geloofwaardig of onwaar, het zal steeds onze thesıs bevestigen. Immers is 't verhaal echt, het strekke alsdan ten bewijze van de verregaande roekeloosheid en vuile inentings-lust der hedendaagsche Geneeskundigen: is 't daarentegen (gelijk 't zeer waarschijnlijk is) een vervalscht verhaal, wat moet men dan zeggen van de goede trouw van hem die hetzelfde ten gelieve van zijn bijzonder systeem heeft uitgedacht, wat, van de waarheidsliefde van die geneeskundigen, welke hetzelfde als ooggetuigen bevestigen? — Men zie ook hierover LE FORT *Memoire sur la non-contagion de la fièvre jaune.* — St. Pierre de la Martinique 1823.

(†) *Ueber das Scharlach* vom Herrn Dr. SIMON Junior praktischen Arzte in Hamburg, in HORN'S Archiv. Januarie en Februarie 1824.

„ niet derzelve natuur, de behandeling bestemd
„ heeft, nog bedroevender dat ook onze op hunne
„ gebrekkige kennisfen, zoo trotsche tijden, geen
„ gunstiger toekomst beloven.” En op eene an-
„ dere plaats; „ Jammerlijk is de armoede van on-
„ ze wetenschap aan algemeen geldende grondre-
„ gelen en waarnemingen. De praktische Genees-
„ heer kan zich over 't vluchtig leven der Theo-
„ rien troosten, maar wat zal hem troosten als
„ hem zelfs het reine der van ouds beproefde er-
„ varing zoo dikwerf verdacht gemaakt wordt?
„ Wanneer b. v. WITHERING het voordeelige der
„ *Emetica* in de roodvonk, even zoo hoog roemt
„ als WENDT voor derzelve verderfelijkheid waar-
„ schuwt; wanneer diezelfde WITHERING de
„ afvoerende middelen zoo nadeelig en gevaarlijk
„ noemt, als STIEGLITS dezelve weldadig en
„ heilzaam heeft bevonden; wanneer de een de
„ aderlating als de *Anchora Sacra* aanprijst, en
„ de andere daarvoor waarschuwt, kan dan eene
„ onpartijdige Kritiek, dit alles op de verschillen-
„ de Genius der Epidemien of de individueele ont-
„ wikkeling der ziekte terug brengen, terwijl de
„ verschijnselen zelve de identiteit van den toe-
„ stand ten duidlijkste aantoonen? Wil zij zich
„ lijdzaam met allen verstaan, zich naar allen
„ plooijen of onder alle bukken om niet den schijn
„ te hebben zich aan den een of den anderen te
„ hechten, dan is ze alwat men wil, doch geen
„ Kritiek. De Praktische Arts kan met recht vre-
„ zen,

„zen, dat hij zich bij zoodanig eene verdraagzaam-
 „heid aan het ziekbed even arm en verlaten vindt
 „als te voren, even hulploos en in zichzelf te-
 „rug gezonken. En hoe moeilijk is het hier
 „tot een besluit te komen, daar juist tegen el-
 „kander overstaande geneeswijzen zich op geluk-
 „kige uitkomsten beroemen! Waarlijk het schijnt
 „of er een vloek op de kennis rust, daar naar-
 „mate wij aan *extensieve* omgang winnen, wij
 „aan *intensieve* kracht verloren hebben, en de
 „weinig positieve waarheden door de breede stroom
 „der kennisen weggerukt worden. De Praktische
 „routinier om de mening van anderen onbekom-
 „merd, gaat vol zelfsvertrouwen zijnen weg en
 „ziet geen gevaar, daar hij er geen kent; maar
 „de geleerde Arts, van 't oordeel van anderen
 „afhankelijk, wordt onzeker, twijfelmoedig en
 „heeft zelfs in zijn eigen ervaring geen vertrou-
 „wen meer..... zoo gaat de nachtwandelaar,
 „zonder iets te vermoeden met gesloten oogen en
 „volkomene gerustheid langs eenen levensgevaar-
 „lijken weg, dien niemand wakende met opene
 „oogen betreden mag!”

Zoo verre de kundige schrijver; mochten ook
 nu de Geneesheeren, die juist *zonder iets kwaads*
te vermoeden, juist met gesloten oogen en volkomene
gerustheid, het doodlijk gift der Vaccine versprei-
 den, zich eenmaal van Gods woord afhanke-
 lijk erkennen, en voor het licht der waarheid de
 oogen ontsluiten, opdat zij niet langer *eenen*
weg

weg betreden, dien men wakende niet betreden mag! (*)

Ziedaar nu bewijzen tot welk een soort van verval de Geneeskunde gekomen zij. Christenen! wij kunnen, wij mogen 't niet ontkennen, zij heeft iets Duivelachtigs gekregen. Alles toont ons, dat de jammerlijk verleide Geneesheeren dezer eeuw door den Vorst der duisternisse en logen als zijne satelliten gebezigd worden, om de gezondheid en het leven van hen, die zich aan hunne zorgen toevertrouwen, te ondermijnen of wel aan de Molochs-dienst toe te wijden. Ja, ik herhaal 't, wat, ook een ONTYD of wie 't ook zij, die de vorderingen der hedendaagfche geneeskunde buitengewoon noemt, hiertegen moge inbrengen! de oorzaak van dit verval is eenig en alleen, dat men God vergeten heeft; het onbeschaamdste materialisme werd vervangen door het verstandelooze idealisme en de ijdele filosofie der menschen en deze weder door de baldadige kunstenaarijen des

Sa-

(*) De uitmuntende PARADYS, die de ware ondervinding en de zuivere Theorie in de Geneeskunde zoo krachtig als juist heeft verdedigd, heeft nagenoeg dezelfde uitdrukking gebruikt, als hij zegt: „ Qui „ Sanioris Theoriae lumine collustratur, plena quasi „ meridie gressus dirigit confidentius et dum quaqua- „ versum longe lateque prospicit rerum, iter facienti „ occurrentium, quae caeteroquin semper latuisent, „ notitiam sibi comparat.” Men zie zijne *Lectiones Publicae*, pag. 144.

Satans, die het zaad des ongeloofs als een kanker in het hart der Geneeskundigen, als ware 't zijne priesteren, deed wortel schieten, hun verstand verbijsterde en hen in de beoefening van hun gewichtig ambt als blinden deed tasten en dwalen om aldus door eenige weinige individus geheele geslachten te verwoesten. Ja, ik zeg 't openlijk, geen Christen, geen gelovige zou immer in staat zijn zoodanige brutale proefnemingen in 't werk te stellen, als van welke wij boven hebben moeten gewagen. De tijd genaakt, dat ook de thands naamdragende geneeskunde inderdaad geneeskunde zal worden! De tijd genaakt, waarop zij J E Z U S C H R I S T U S als de eenige bron des levens, als de kracht des bestaans erkennende, ook op Zijn woord als op eenen vasten onomstotelijken rotssteen zal rusten: Dan zal de hoogmoed des Geneesheers, die de Natuur wil dwingen, niet door Haar geleid worden, door het innig gevoel van afhankelijkheid vervangen worden, dan zal hij gruwen de wegen des Allerhoogsten voor uit te lopen of geheel te verlaten, dan zal de heiligheid van onze wetenschap door geene afzichtelijke proefnemingen, door geen duivelsche tooverkunst worden ontheiligd, en ieder die zich geroepen voelt onder 's Hemels zegen, den Kranken verademing en herstel te brengen, zal alsdan geene vleeschlijke wijsheid, maar een door 't licht des Evangelium's bestraald verstand bezitten, om de verschijnselen der ziekten, het verband der oorzaken en de ware herstel-aanbrengende geneesmiddelen naauwkeurig na te gaan:
dan

dan en dan alleen zal de duisternis, ja de volflage onzekerheid, die men in de hedendaagfche geneeskunde ontwaart (daar elkander tegenovergeftelde waarnemingen van alle kanten voor waarheden en trouwe fchilderingen der Natuur worden opgegeven) plaats maken voor dat licht, voor die zekerheid, welke eene van God herkomstige en door Zijnen adem bezielde geneeskunde aan hare ware beoefenaars in ftaat is te fchenken: dan en dan eerst zal men inzien, dat zoo de kwade trouw en de vervalsching van feiten bij ieder Christen verfoeilijk zijn, zij den Geneeskundigen tot een verderver, tot een moordenaar maken, van wien eenmaal ook 't bloed dergeenen die onder de behandeling van Geneesheeren, door zulke valsche waarnemingen hunner ambtgenooten verleid, eene vroegtijdige dood fterven, voor de rechterftoel des Allerhoogften zal geeischt worden!

Laat nu de Heer O. en zijne volgelingen, het door God zelven daargesteld naauw verband tusschen Godsdienst en Geneeskunde in zijne roekelooze, maar onmachtige pogingen trachten te verbreken, laat hij mij bescpotten, wanneer ik alle zuivere kennis, alle ten nutte des menscdoms beoefende Geneeskunde, ook bij den Heidenschen (*)

HIP-

(*) Ware 't hier de plaats, dan zou ik eens bewijzen hoe verkeerd men over liet algemeen de geschiedenis der ware Geneeskunde heeft behandeld, vergetende dat Griekenland waar men hare bakermat stelt, haar van de Egiptenaren en deze van de He-

B

breen

HIPPOCRATES, van die eenige waarachtige
 waarheid aflei, van waar alle andere als uit eene
 le-

breen hebben ontvangen, en al verder ontwikkeld; ja ik aarsel geen oogenblik de oorsprong van alle beoefening eener wetenschappelijke Geneeskunde niet alleen, maar zelfs de grondregelen van alle tot het wezenlijk nut der menschen uitgevonde kunsten en wetenschappen, eenig en alleen bij het van God verkozen Volk, bij de Joden en niet bij de Heidensche Volkeren, niet bij Griek, Romein, Chinees of Hindous te zoeken, hetgeen een ellendige VOLTAIRE en zijne nogiellendiger napraters, ja het ongeloof in alle tijden hebben willen verdedigen, om toch iets goeds aan het zoogenaamd natuurlijk licht der menschen, en dus aan den mensch zelven, en niet aan de ons bedorven hart en verstand herscheppende werking des Heiligen Geests toe te schrijven.

Dat de Heer ONTYD dit niet inziet, is bij zulk een halstarrigen verdediger der Vaccine niet te verwonderen, doch welk hart, dat voor Godsdienst slaat, zal niet verontwaardigd zijn bij het lezen van de volgende *phras*
se, waarin de schrijver nog daarenboven valschelijk, het woord *Heilige Schrift* gebruikt, waar ik gesproken heb van *het geleid worden door den Geest Gods in onze onderzoekingen*: „ dat de Heilige Schriftuur (zegt de „ Heer ONTYD) een schatkamer van geneesmiddelen „ voor de ziel bevat, en dat men dezelve, als de „ hoofdbron, waaruit alle zedelijke plichten haren „ oorsprong nemen, te beschouwen hebbe, stemmen „ wij met den schrijver volkomen toe, doch dat de „ *Heilige Schrift*, zoo als de Heer CAPADOSE ons „ wil wijs maken, insgelijks zou dienen om met be- „ trek-

levende bron afstroomen ; zijne bespotting doet mij
juichen en ik dank er den Hemelschen Vader voor,
die

„ trekking tot de Geneeskunst, *hetgeen ons voorheen*
„ *zoo al niet onmogelijk, althans onwaarschijnlijk is*
„ *voorgekomen, duidelijk te maken en omgekeerd, is*
„ loutere onzin, welke door de gezonde rede en de
„ ondervinding ten volle gelogenstraft word. Immers
„ is het wereldkundig, dat de Vader der Geneeskun-
„ de, HIPPOCRATES en de overige *Artis Medicae*
„ *Principes*, welke 't voor dien tijd in de beoefening
„ der Geneeskunst toch al vrij verre gebracht hadden,
„ alle Heidenen waten en dus hunne Geneeskundige
„ kennis bij geene mogelijkheid konden ontleenen *van*
„ *die eenige waarachtige waarheid, van waar alle ande-*
„ *re als uit een bron afstroomen, om den dorstenden te*
„ *aven, den behoestigen te verzadigen.* Het strijd
„ voorts tegen het oogmerk der H. Schrift, welke
„ ons gegeven is NIET ZOO ZEER OM DE MENSCHEN WIJ-
„ ZER ALS OM ZE BETER EN DEUGDZAMER TE MAKEN :
„ zegt niet de H. PAULUS duidelijk tot die van Co-
„ rinthen : „ Gij ziet uwe roeping, broeders ! dat gij
„ „ niet vele wijze (en zijt) naer den vleesche, niet
„ „ vele machtige, niet vele edele, maar het dwaze
„ „ en zwakke der wereld heeft God uitverkoren.” ”

Zie daar nu hoe de mensch uit zich zelve helaas !
geneigd is te juichen, wanneer hij slechts kans ziet de
eene of andere waarheid, de eene of andere nuttige
kennis van die eenige waarachtige waarheid af te scheu-
ren door wiens genade hij 't licht des levens mag
genieten!! *Een ding* zoo sprak eens de rijk gezegende
LUTHER, *kan God van den mensch niet verkrijgen,*
namelijk dat hij Hem God laat zijn, en waarlijk de

die mij in Zijn gezegend woord leert, dat men om Zijnen Naam ook bespottingen moet beproeven en door Zijnen Geest doet ondervinden, dat men er zich in verheugen kan!

Doch keeren wij tot de Inleiding van den Heer O. terug.

Dat men soms van de verlichting in onze dagen misbruik maakt en dat dit ook bij het Magnetismus vaak het geval is, wil hij niet betwisten: „ of intuschen (zoo vervolgt hij) dit Magnetismus eene verfoeilijke en duivelsche kunst is, „ daaraan twifelen wij zeer; de Duivel is immers „ volgens de H. Schrift, een zeer oud personaad- „ je en 't hoofd der afgevalen Engelen, terwijl „ het Magnetismus slechts eene ontdekking of uit- „ vinding is van 't laatste der 18de Eeuw.”

Ik wil hier niet onderzoeken, wat men zou moeten opmaken uit de oneerbiedige en onbetaam-lijke wijze, waarop de schrijver in deze en andere de pen als 't ware uitgevloede phrasen, Bijbelsche waarheden voorstelt; ik wil niet nagaan hoe deze voorstellings-wijze zij overeen te brengen met de menigvuldige texten, hoe verkeerd dan ook toege-
past,

rechtschapen man sprak waarheid. Maar gij, menschen, die in deze vijandige, hemelgerende gemoeds-gesteldheid zijt, O! valt uwen Schepper biddende te voet, opdat Hij u door Zijnen Geest de oogen moge openen en het harte vernieuwen, want, ik bezweer het u, de weg dien gij thands bewandelt, is de weg des doods!

past, waarmede zijn werkje, althands het laatste gedeelte, als doorfuld is; neen, veel liever wil ik mijne billijke verwondering te kennen geven, hoe een schrijver, die het Magnetismus eene ontdekking en uitvinding van het laatste der 18de Eeuw noemt, de stoutheid heeft anderen van diepe onkunde in de geneeskundige litteratuur te beschuldigen! Het maakt voorwaar een treffend contrast op de eene plaats, eene opeenstapeling van meer dan 20 namen van allerlei schrijvers aan te treffen en aldus eene ontzaggelijke belezenheid te zien ten toon gespreid, en weinige regels verder eene jammerlijke maaktheid in ware kennis en beoefening van de geschiedenis der geneeskunde aan den dag gelegd!

Het strekke alweder ten bewijze, hoe zich ten alle tijde de kwakfalverij en gebrekkige wetenschap met het schild der schijn-geleerdheid, met de *Inanis Eruditionis Pompa*, waarvoor onze wijze voorvaderen zoo menigmaal gewaarschuwd hebben, zoeken te overdekken! Doch wij zullen in het vervolg meer dergelijke plaatsen aantreffen!

Overigens vinden wij ook hier alweder tegen de zoogenaamde *Secte*, die zoo menige pen bezig houdt en zoo van alle kanten word bestreden, hevige uitvallen, die ons bewijzen, dat wat ook verdwijne in de nacht der geschiedenis, wat ook wegzinke in de maalstroom der tijden, de waarheid steeds onwrikbaar en onveranderlijk dezelfde zij: en ik mag in de neerbuigende liefde des Heeren juichen, die mij, onwaardigen, de eer vergunt

een *Adept* genoemd te worden van DIE SECTE (*) DIE ook 18 eeuwen vroeger OVERAL TEGENGE-
SPROKEN WERD!

Doch laat ons thands tot de beschouwing van het werk zelve overgaan, waarin de schrijver de in mijne bestrijding voorkomende orde geregeld volgt, belovende,

1°. „ met de grootste onpartijdigheid en waarheids-
„ liefde te zullen te werk gaan,

2°. „ mijne argumenten woordelijk te zullen opge-
„ ven om alle verdraaijing derzelve voor te komen,
„ en eindelijk

3°. „ in zijne wederlegging, zoo veel de menschel-
„ lijke zwakheid toelaat, dien geest van zacht-
„ moedigheid en verdraagzaamheid te bewaren, wel-
„ ke den waren Christen kenschetst, indachtig aan
„ de vermaning van den H. PAULUS, met zacht-
„ moedigheid onderwijzende, diegene, die tegen-
„ staan of hun God te eeniger tijd bekering gawe
„ tot erkentenis der waarheid.

In hoe verre nu de Heer O. zich aan deze be-
loften gehouden heeft, zullen ons de volgende
bladen leeren!

(*) „ Maar wij begeren wel van u te horen wat
„ gij gevoelt: want wat deze Secte aangaat, ons is
„ bekend dat ze overal tegen gesproken word.” ACT.
APOST. C, 28. v. 22.

EERSTE HOOFDSTUK.

De schrijver begint naar leiding van mijne bestrijding de door mij vastgestelde verdeeling der Practici en de kenmerken waaraan ik iedere clasfe meende te kunnen onderscheiden, met allerlei wapenen aan te vallen.

Voor en aleeer wij zijne stellingen uit een zetten, zijn wij verplicht den lezer te waarschuwen, zich door de voorstellingswijze van den Heer O. niet te laten misleiden, maar mijne bestrijding ter aangehaalde plaats na te slaan, zullende als dan spoedig gewaar worden, dat die heer niettegenstaande hij de gewone aanhalingsteken gebruikt als ware de citatien letterlijk overgenomen, niettegenstaande zijne stellige verklaring, mijne argumenten woordelijk te zullen opgeven om alle verdraaijing voor te komen, zich echter reeds op de eerste bladzijde aan onjuiste opgave, verdraaijing en opzettelijke uitlatingen schuldig maakt; hoe dit nu met onpartijdigheid, met waarheidsliefde, ja met de eerlijkheid die ieder schrijver dient in acht te nemen, kan worden overeengebracht, beoordeele de lezer zelve! — Dan ter zake!

In de eerste plaats vraagt de schrijver, mijne voorstelling der praktische geneeskunde nagaande, „ Waar-
 „ toe dit begin? *Cui bono* deze rangschikking in
 „ een werkje, hetwelk immers niet ten doel heeft
 „ de Geneeskundigen te Clasficieren, maar de
 „ Vaccine te bestrijden?”

Deze vraag is meer gedaan: mijn antwoord intusfchen is deze: *omdat* de ware Practicus de van alle eeuwen erkende gronden der geneeskunde niet mag uit 't oog verliezen. — *Omdat* de ondervinding van eeuwen de juistheid dier gronden heeft bewezen. — *Omdat* alleen de kwakzalver, de van alle wetenschappelijke beoefening der kunst geheel verwijderde *agyrta* eene geneeskunde zal aanprijzen, die lijnrecht tegen die gronden strijd. — *Omdat* ik eindelijk de Vaccine hiermede strijdig bevonden hebbende, voorgenomen had haar niet door spitsvindigheden, niet door uit de lucht gegrepen bespiegelingen, maar door de wapenen der *Empiria rationalis* en der ware ondervinding te bestrijden.

Intusfchen, dat dit eerste gedeelte vooral den Heer O. en de overige Vaccinatores geweldig tegenstaat, en dat zij, zich niet in staat gevoelende de Vaccine te blijven verdedigen, zonder deze *fundamenta Medicinae Solidioris* om verre te werpen of te doen vergeten, tot de vraag *cui bono?* gedrongen worden, verwondert mij geenzins en zal ook waarschijnlijk geen lezer bevreemden, die slechts eenige kennis heeft van de *taktiek* eener wanhoopige strijd onder Letterkundigen! Moch-
 ten

ten die heeren toch eenmaal wijzer worden en de stem gehoor geven van den beroemden GAUBIUS, die hen van uit zijn graf vermanende toeroept: *Quodsi temerariae Vulgarium Empiricorum i. e. agyrtarum turbae sese addicere in animo habent, quid probrosius?!!*

Doch onnuttig niet alleen zal volgens den schrijver mijne voorstelling zijn, maar *hij acht mij ook niet daartoe berekend. als zijnde nog een jong practicus, zonder genoegzame ondervinding*: wij vertrouwen dat de Heer O., dit niet had ter neergefchreven zoo hem mijne *nieuwe Bijdragen* (*) bekend waren geweest, waarin ik het gevoelen van den in de uitoefening der kunst grijs geworden HOFFMANN aangaande de ondervinding heb voorgesteld; wij kunnen dus niets beter doen, dan hem te verwijzen naar die plaats.

Maar zijn nu wel de door mij aangegeven gronden, de ware, of zijn ze slechts uitgedacht om mijne bestrijding te ondersteunen! Laat ons dit eens onderzoeken, des schrijvers tegenwerpingen analijfeerende.

Aangaande de eerste klasfe, hier maakt hij een willekeurig, nietsbeduidend onderscheid tusfchen Sijstematici en Theoristen, door mij als Sijnonijma befchouwd; daar dit louter haarkloverij en spitsvindigheid is, en ik geen lust heb in eene *Quaes-*

tio

(*) Pag. 44. etc.

tio de lana Caprina breed uit te wijden, zoo ga ik verder (*).

In de tweede klasfe had ik de Empirici geplaatst, en het is te verwonderen hoeveel de fchrijver mij hierin toegeeft, steeds den fchijn hebbende mij te beftrijden. Zoodanige praktifche artzen (gelijk ik ze naamlijk heb afgefchilderd) beftaan er niet volgens hem, maar wel (om zijne eigene woorden te gebruiken) *beftaat DE TALRIJKSTE KLASSE der*
 „ *Geneeskundigen* UIT DE ZOOGENAAMDE MIDDEN-
 „ HOUDERS OF ROUTINIERS; doch fchoon wij
 „ erkennen, dat zoodanigen in den volften
 „ zin den *voortreffelijken naam van GENEESHEER*
 „ *niet verdienen*, zoo is echter ten gelukke van
 „ het lijdend menschedom, de fteiling van den Heer
 „ CAPADOSE, dat deze zoo talrijke klasfe van
 „ kunstgenooten in het geheel geen acht zoude
 „ geven op de verfchillende omftandigheden, waar-
 „ in zich de kranke bevind, noch op het geflacht,
 „ den ouderdom, levenswijze, temperament enz.
 „ geheel bezijden de waarheid; wij zijn dikwerf aan
 „ het ziekbed van het tegendeel oog-en-oorge-
 „ tui-

(*) Dat de Heer O. zelve op de volgende bladzijde hetgeen hij hier ftelt, letterlijk tegenspreekt, door de Sijftematici of Theoristen (zijnde dus Sijnonijma) tot een en dezelfde clasfe te brengen verwondere niemand, daar zulke trekken tot de *confequente logica* der Heeren Vaccinatores behoren.

„ tuige geweest en durven onzen jongen kunstge-
 „ noot *gerustelijk verzekeren onder DEZE klasfe*
 „ *een aantal GOEDE BRUIKBARE PRACTICI VOOR*
 „ *GEWOONE GEVALLEN, te hebben aangetroffen.*”

Ergo geeft de schrijver toe, *dat de talrijkste*
klasse van artsen uit de zoogenaamde middenhou-
ders of routeniërs bestaat, die volgens zijn eigene
 woorden, den voortrefflijken naam van *Geneesheer*
niet verdienen! Wel, Heer ONTYD! behoort ook
 dit onder de *allezins geruststellende en zeer vol-*
doende resultaten van de buitengewone yorderin-
gen onzer edele kunst vooral met opzigt tot der-
zelve praktische gedeelte, gelijk gij eenige bladzij-
 de vroeger hebt aangemerkt?

De schrijver moge nu, indien het hem lust den
 middenweg (*) (het *medio tutissimus ibis*) als den
 veiligsten weg beschouwende, zich met den naam
 van *middenhouder* of *routinier* te vreden stellen,
 wat

(*) Dit is steeds de voorstellingswijze der zooge-
 naamde Moderaten geweest, in geschillen over Gods-
 dienst, kunsten en wetenschappen, als of er tusfchen
 waarheid en logen, tusfchen zuivere geneeskunde en
 kwakzalverij, tusfchen het rijk van Christus en van
 den Antichrist eene veilige en verkieslijke middenweg
 bestond! Beklagenswaardige verblindheid, die de gees-
 telooze Laödiceërs onze dagen op de donze vederen eener
 bedrieglijke gerustheid den doodflaap overgeeft, ver-
 getende dat het *Wee* is uitgesproken *over den GERUS-*
TEN te Zion ende den ZEKEREN op de berg van Sa-
maria!

wat mij aangaat, hoewel *een jong geneesheer zonder genoegzame ondervinding*, ik protesteer tegen deze eere-titel. — Maar wat wil toch die *verzekering* van den schrijver, dat hij onder deze klasfe een aantal goede bruikbare Practici voor gewone gevallen heeft aangetroffen? Wat zijn toch *bruikbare practici?* van bruikbare geneesmiddelen heb ik wel eens gehoord, maar nimmer van bruikbare Geneesheeren, en NB. *voor gewone gevallen*, en die dan nog *goede* practici te noemen!! Waarlijk de tijtel van een goede bruikbare arts voor gewone gevallen is toch iets zeer ongewoons! Men behoorde zich immers voor zulke zotheden te fchamen!

Wat betreft de door mij aangewezen kenmerken der zuivere *Empiria rationalis*, deze zegt de schrijver, dat op een zandgrond gebouwd zijn:

„ het zal wel geen betoog behoeven (zegt hij), dat
 „ men eene *empiria rationalis* uitoefenen kan, zon-
 „ der daarom met den fchrijver den mensch als een,
 „ zoowel lichaamlijk als zedelijk vervallen fchepfel,
 „ onderworpen aan alle invloeden hetzij geestelijke,
 „ hetzij stoffelijke te befchouwen; immers bij den
 „ van gezonde ouders geboren landman, wiens
 „ lichaamskrachten door zijne matigheid en kuisch-
 „ heid onderhouden en vermeerderd worden, is de
 „ mensch, niet in een geestelijken maar in een ge-
 „ neeskundigen zin befchouwd, toch zulk een licha-
 „ melijk vervallen fchepfel niet en als hij MAAR (*)

„ vol-

(*) Met hetzelfde recht kan ik het boek van den Heer

„ volgens de vermaning van den Heilige PAULUS
 „ in deze eeuwe *matig, rechtvaardig en godzalig*
 „ leeft, dan kunnen immers de geestelijke invloeden
 „ toch zoo veel kwaad niet; wij ten minsten, zijn
 „ veel meer beducht voor de nadeelige strekking van
 „ *Venus en Bacchus*, en voor de rampzalige gevol-
 „ gen, welke derzelve *exces* dikwerf voor het
 „ lichaam en de ziel des lijders na zich slepen, dan
 „ voor den vereenigden invloed van alle onzichtbare
 „ krachten te zamen.

De enkele voorstelling dezer phrase zal voorze-
 ker genoeg zijn, en voor den waarheidlievenden
 en weldenkenden lezer geene wederlegging behoe-
 ven, doch wij kunnen niet nalaten hier als in 't
 voorbijgaan aan te merken, hoe weinig de Heer
 O. de bevoegdheid bezit om over de Godsdienst
 te spreken, daar het er rampzalig zou uitzien,
 wilde wij de in deze phrase voorkomende woorden
 uit een zetten en aan het Evangelie toetsen!

Dat de ware arts de algemeene begrippen in acht
 moet nemen eener bepaalde ziekte, gegrond op de
 naauwkeurige kennis van het menschlijk lichaam,
 en dus bedenken zieken en niet ziekten te moeten
 behandelen; dat hij de Natuur nimmer dwingen
 mag, maar in ieder ziekteverschijnsel een poging
 ter herstel van het verbroken evenwicht als grond-
 oorzaak moet erkennen, zijn volgens den schrij-
 ver

Heer O. een voortreflijk werk en *Chef d'oeuvre* noe-
 men, indien men zich MAAR niet stoore aan een vol-
 slage gebrek aan gezond verstand en waarheidsliefde.

ver dwalingen, welke aanwending aan het ziekbed van den lijder veel nadeel zoude te weeg brengen, ja niet zelden den dood veroorzaken. — Wat het eerste betreft, daar ook de Heer O. erkent de behandelingswijze naar de omstandigheden des lijders te moeten wijzigen, zoo zien wij dat hij 't op dit punt met ons volkomen eens is, maar wat de tweede stelling betreft, deze blijven wij tegen hem met kracht verdedigen: Immers, is de ware arts wel ooit iets anders dan een dienaar der Natuur? en heeft de beroemde PARADYS (*) gedwaald toen hij zeide: *Constet naturae sua virtus suusquo in agendo ordo, relicto medicis SOLO gloriosae in Naturae parendo servitutis honore?* heeft SYDENHAM, heeft BAGLIVIOUS, heeft GAUBIUS, ja hebben alle ware Hippocratifche Geneesheeren gedwaald, toen zij den arts een *Naturae Minister* noemden? En, ik vraag het den Heer O. zelve, indien hij slechts één oogenblik onpartijdig wil of kan overwegen, waartoe hem de verdediging zijner stelling gebracht heeft, wat zijn toch de *Vires Naturae Medicatrices*, d. i. GENEESkrachten der Natuur, die door hare onstuimige werking, zoo als hij zegt, den lijder ten grave doen dalen? Dit is inderdaad onzin; tenzij men eene *Medicina per mortem* aanneme!

Doch

(*) Vir. Cl. Oratio de cognitione Historiae Medicinae magno cum ad medici in arte exercenda solertiam, tum ad artis amplificationem adjumento. In opusculis Academicis, pag. 105.

Doch laat ons eens nagaan, welke gevallen de Heer O. eigenlijk bedoelt, nemen wij ten voorbeeld, iemand wien onder 't spreken het een of ander in de luchtpijp is gevallen: hierdoor ontstaat weldra eene hevige hoest, die eene gevaarlijke levensbedreigende bloedstorting ten gevolge heeft. — Ziedaar nu, zou de Heer O. zeggen, een *Vis Medicatrix Naturae*, de hoest namelijk, die den lijder ten grave kan doen dalen, door de opvolgende bloedstorting.

Doch wij willen dit geval eens uit een zetten volgens zuivere Pathologische gronden.

De oorzaken zijn hier tweeledig:

1°. De inwendige praedisponerende oorzaak is de groote gevoeligheid der zenuwen van de luchtpijp en de teerheid der longvaten.

2°. De uitwendige bijkomende oorzaak is, het prikkelend lichaampje zelve.

De ziekte is de zamenloop van beide oorzaken, zich openbarende in verschijnselen, waaronder de hevige hoest, die eene nieuw ziekte doet ontstaan, namelijk de bloedstorting.

Waar vinden wij nu hier de *geneeskracht der Natuur*?

Is zij de ziekte zelve? Is ze de oorzaak of wel het verschijnsel? Geen van allen: zij is de oorzaak der terugwerking op de aangebrachte prikkel; deze oorzaak nu heeft geen ander doel, dan de afweering van al dat geen hetwelk de gezondheid verstoren en het leven bedreigen kan; maar, vraagt men al licht en hier komt alles op aan, is
de

dan de oorzaak dier terugwerking niet tevens die der gevaarlijke bloedstorting?

Volstrekt niet, is het antwoord! want deze heeft hare oorzaak in de groote gevoeligheid der zenuwen en in de teerheid der longvaten: immers waren die zenuwen minder gevoelig, die vaten minder teer, dan zouden de hevigheid der terugwerking op de aangebrachte prikkel en dus ook de gevaarlijke bloedstorting geen plaats gehad hebben, hoewel de terugwerking zelve noodig ja onontbeerlijk is: aan de natuur behoort dus de poging zelve, om de ziekte - oorzaak af te keren en deze poging, deze *vis naturae* is steeds heilzaam, doch aan 't zwakke, gevoelige van het lichaam, moet de qualiteit der terugwerking, de *modus reagendi* worden toegeschreven en hierdoor alleen kan de patient in gevaar gebracht worden.

Ziedaar nu wat het gedrag van den waren arts moet regelen, van zoodanig een Geneesheer namelijk, die naar zuivere aanwijzingen (*indicaciones*) op de oorzaak der ziekte en niet op het verschijnsel werkt. (*)

Wij

(*) Het is hier de plaats eene aanmerking te maken, wellicht voor den Pathologus en Therapeuticus niet onbelangrijk, hoezeer dikwerf over 't hoofd gezien, zij betreft namelijk, het wezenlijk onderscheid tusschen een *Methodus Curandi Causalis* en *Symptomati- ca*. Zoo zullen de meeste Geneesheeren in het bovengemeld voorbeeld der bloedstorting, indien men door Opium de hevige hoest, ontstaan uit het vreemd lichaampje

in

Wij moeten twee dingen wel onderscheiden, welke meermalen verward worden en ook hier den Heer in de luchtpijp gevallen, tracht te stillen, zulk eene geneeswijze eene *cura Symptomática* noemen, doch, mijns inziens, zeer verkeerd; immers de *cura causalis* is in iedere ziekte tweeledig, gelijk er ook twee oorzaken tot het doen geboren worden eener ziekte noodwendig moeten zamenloopen; men kan namelijk of op de aanleidende oorzaak werken, en aldus genezen of wel op de voorbeschikkende; de eerste dezer geneeswijze is eigenlijk de eenige, die men gewoon is met den naam van *methodus Causalis* te bestempelen, hoewel ten onrechte, daar beide even zeer hiertoe behoren. Zoo moet men in 't opgenoemd geval, het volgende wel onderscheiden: 1°. Men kan door een of ander middel of werktuig het vreemd lichaam trachten weg te nemen; deze geneeswijze zou men kunnen noemen, *methodus Causalis AGENS IN CAUSAM OCCASIONALEM*. 2°. Men kan ook door Opium of andere Sedantia de grootere gevoeligheid en prikkelbaarheid der luchtpijp-en-longzenuwen, waardoor de hevige hoest en levensbedreigende bloedstorting ontstaan, trachten te verminderen en ik zou dezelve noemen *methodus Causalis AGENS IN CAUSAM PRAEDISPONENTEM*. 3°. Eindelijk indien men de hevige bloedstorting in 't onderhavig geval met zamentrekkende (*adstringentia*) of bijtende middelen (*stiptica*) zou willen stuiten, dan zou deze geneeswijze eene *methodus Symptomática* of *irrationalis* zijn.

Dit onderscheid wel in acht nemende en op onderscheide ziekten toepassende, zal men gewaar worden, dat er nimmer een geval kan bestaan waarin een *ratio-*

Heer O. het spoor der waarheid en der zuivere Pathologifche gronden hebben doen verlaten. Wanneer wij zeggen, dat de Geneesheer zich in alle mooglijke gevallen eenig en alleen als een dienaar der Natuur moet gedragen, dan bedoelen wij niet hier mede de natuur der ziekte, veel min de kracht welke men als gevolg van de bijzondere menging en vereeniging der deelen beschouwt, maar die Natuur (door mij elders de inwerking van Gods Geest op den Kranken genoemd), die ons lichaam bij den gezonden staat, in het leven behoudt en van rotting weerhoudt, waartoe hetzelve wat zijn stoffelijk gedeelte betreft zoo zeer geneigd is: diezelfde Natuur, die steeds zoo lang wij leven in ons werkzaam is, strijdt, hoewel ongemerkt, bij het genot der gezondheid, en vermeerderd hare werkzaamheid bij den zieken staat zoodra zich een het leven bedreigend gevaar opdoet. Hare werking is het die in eene Phijfiofifche zin *de levenskracht*, in eene Pathologifche *de geneeskraft* is: en 't is zoo onmooglijk zonder die poging der Natuur TEN ALLE TIJDEN gehoorzaam te volgen, ooit eenige geneezing aan te brengen, als het onmooglijk is zonder haar te leven.

Zullen wij nu met den Heer O. zeggen: „ dat
 „ de Geneesheer, die zich in een aantal van ziek-
 „ ten als rot- en- zenuwkoortfen alleen als een
 „ dienaar van die inwendige geneeskraft der Na-
 „ tuur

veele arts genoodzaakt zou zijn, ter geneezing van een
 of andere ziekte eene *cura symptomatica* in het werk te
 stellen,

„tuur zou willen beschouwen, vaak door den
 „meester ellendig zou te leur gesteld worden en
 „dat de dood des lijders niet zelden het gevolg
 „van zoodanig eene handelwijze zou zijn?”

Zullen wij die geneeskracht, die Natuurwerking mogen beschuldigen van den lijder ten grave te doen dalen? O neen! de schuld hiervan is of de broosheid van ons lichaam, die als een erfdeel niet der schepping, maar der eerste zonde en afval moet beschouwd worden, of de ongehoorzaamheid, de rebellie der Geneesheeren, die de Natuur willen overheerschen. Immers in die lichte ongesteldheden, waarin Zij alleen in staat is de oorzaak der ziekte, niettegenstaande de aandoenlijkheid en teerheid der deelen te overwinnen, mag de Geneesheer haar door het toedienen van geneesmiddelen niet storen, maar dáár, waar de oorzaak der ziekte (gelijk in de kwaadaartige koortsen en veele andere ziekten) hevig is, en de zwakheid en teerheid van het lichaamsgestel niet verdragen kunnen de altijd *weldadige pogingen der Natuur* (*)
 ter

(*) Zelfs de nitmurtendste *Pathologi*, hebben, hoe streng zij ook waren in de erkenning van der artsen dienstbaarheid onder de Natuur, echter in hunne geschriften hier en daar aanleiding gegeven tot de dwaling, waartoe zoovelen naderhand vervallen zijn. Zoo zegt GAUBIUS „*Patitur suos et Natura errores etc.*” en even zoo de voortreffelijke GREGORY, als hij zegt: „*Medici erit in singulis morborum exemplis, quid maxime profuturum sit aegro judicare et Natu-*

ter herstelling van de gezondheid en ter behoud des levens, daar roept zij den Geneesheer tot de plicht om, door haar geleid, met alle mooglijke aandacht en ijver zoodanige geneesmiddelen aan te wenden, als juist de geschikste zijn om de hinderpalen, die de *vis medicatrix* der altoos heilbedoelende werking der Natuur tegenstaan, zoo veel mogelijk uit den weg te ruimen en in gevolge hiervan de gezondheid te herstellen.

Ge-
 „*rae conatus si tuti et utiles visi sint, secundare,*
 „*sin minus ipsos pro morbis vel saltem pro signis*
 „*morborum habere, arte sua vel temperandis vel*
 „*penitus sistendis.*” Neen: de *Conatus Naturae* moet nimmer beschuldigd worden. Immers wanneer een kundig Phijficus een experiment wil doen en de instrumenten door hunne broosheid en teerheid hetzelfde doen mislukken, zal men dan den Phijficus hiervan mogen beschuldigen? Even min moet men de oorzaak waardoor de Natuur in hare werkingen gestoord wordt, en die in de broosheid van het instrument, het lichaam namelijk gelegen is, aan de Natuur zelve toeschrijven, die nimmer faalt en wier oplettende *amanuenses* wij artsen behooren te zijn; te recht schrijft daarom AËTIUS aldus: *Naturae sunt morborum medici: adjuvare igitur Naturam oportet ad salutem decertantem adversus morbum. Sic enim Natura, ubi medicum eai quae oportet facientem, auxiliarium accepit et ipsuum aegrum obedientem et nihil in diaeta delinquentem morbum facile superabit.* Conf. AËTIUS *de febrium cognitione et curatione*, Cap. I. en de uitmuntende, HIPPOCRATES zeide ook zeer juist: *Φύσις ἐξαρξέει πάντα πᾶσιν.*

Gefchied dit nu, welaan, de Geneesheer zij indachtig, dat zijne middelen geene kracht ter genezing bezitten, maar dat in zoo verre de alleen genezende Natuur, of liever werking des Geestes, daardoor ongestoord hare strekking ter herstel der gezondheid heeft kunnen volgen, zij dienstig geweest zijn.

Maar is dan ook hier de Geneesheer iets meer dan een dienaar? O neen, hij volgt getrouw het bevel des Meesters, hetzij deze hem beveele in het verslaan van den vijand des huizes de behulpzame hand te bieden, hetzij hij hem gebiede zich buiten alle medewerking te houden,

Die roepstem des Meesters, dat teken van dreigend gevaar, hetwelk hij ons geeft, te erkennen en op zijne wenken met alle mooglijke aandacht te letten met alle hulpmiddelen toe te schieten, ziedaar de plicht eens rechtschapen, eens Christen Geneesheers, en wee hem, die zonder de order te hebben ontvangen of tegen dezelve, werkzaam is, den wettigen Meester in Jacobijnsche hoogmoed wenscht te beteugelen, te dwingen en zich tevens verbeeld den naam van Geneesheer waardig te zijn!

Zoo hebben wij dan de wijze waarop de Heer O. de *waarde der Vaccine* begint te verdedigen, in vergelijking gebracht met de gronden waarop ik gemeend heb, dit voorbehoedmiddel te moeten bestrijden, mij funderende op de beginselen eener gelouterde geneeskunde. Ik zou voorwaar bij deze vergelijking kunnen volstaan en aan het oordeel

van ieder waarlijk verlichten lezer de verdere toepassing overlaten.

Immers eene bedaarde overweging van hetgeen tot hiertoe is afgehandeld en een ijvrig onderzoek uit zuivere liefde voor de waarheid ten nutte van onzen evennaasten ondernomen, kunnen voorwaar meenig een overtuigend bewezen hebben, dat eene jammerlijke verwarring van denkbeelden, eene vreesachtige voorstelling, eenige slechts ten halve en als schoorvoetende toegegeven gronden of wel volflagen ontkenning van de noodzaaklijkheid de Vaccine op gronden te doen rusten, van den kant der Koepokinenters gevonden worden, terwijl de bestrijder der Vaccine ook wat de gronden zijner bestrijding betreft, hier geen anderen weg heeft gevolgd, dan die ons door de voornaamste schrijvers der oudheid is aangewezen, in overeenstemming met hetgeen ons Gods Woord aangaande onze zedelijke en lichaaamlijke toestand heeft openbaard, geene andere strekking heeft, dan den arts zich den glorieijken naam van dienaar der Natuur eenmaal en mocht het spoedig zijn! te zien waardig maken! en eindelijk geen ander gezag wil erkennen, dan dat des Bijbels en der *ware* ontdekking, twee te lang ja meer dan te lang miskende beginselen, waaraan alle beoefening van wetenschappen of kunsten eenmaal zal moeten getoetst worden, twee te lang verworpen middelen, waardoor alleen in de diepe nacht van onzekerheid van onkunde en logen, waarin de tegenwoordige geneeskunde als verzonken is, een zuiver licht

kan

Ana doorbreken en, ik zeg het met nadruk, wel-
dra, ja in onze dagen als een phenix uit hare as-
sche, werkelijk zal herrijzen!

Deze grondzuilen nu onzer bestrijding, [aldus
tegen den Heer O. hebbende verdedigd, laat ons
zien of zijne verdere argumentatie met het voor-
gaande overeenkomt.

Voor en aler wij daartoe overgaan dient men
te weten, dat de Heer O. zich niet geschaamd
heeft, onder zijn naam in het licht te geven zoodanig
een werk als waarvan verreweg het grootste gedeel-
te, althands wat het geneeskundige betreft zamenge-
weeft is en bestaat uit onderscheiden fragmenten (*)
strij-

(*) Het is boven alle verbeelding onbeschaamd en
vermetel, hoe de schrijver niet regels, niet zinsneden,
maar geheele bladzijden uit andere werken met eenige
lichte veranderingen heeft overgeschreven; zoo dat meer
dan een vierde gedeelte van het werkje niet den Heer
ONTYD, maar hen toekomt die reeds te voren te-
gen mij zijn opgetreden en waarvan ik de meeste heb
wederlegd in mijne laatste Bijdrage. De waarheid van
het hier gezegde is zoo kennelijk, zoo in het oog lo-
pende dat ik den onpartijdigen lezer rade, het werk
van den Heer O. slechts hier en daar te vergelijken,
met de *Voorloopige aanmerkingen van een ongenoemden
schrijver*, zijnde de eerste die tegen mij is opgetre-
den, vervolgens met de *voorloopige brief van den Hoog-
leeraar VAN DER BREGGEN, met de Letteroefe-
ningen van Januarië 1824, de Recensent ook der
Recensenten van December 1823*, met de werkjes van
de Heeren Doctoren VAN HEUSDEN, JORRITSMA;

van mijne vorige bestrijders waarvan ik de voornaamste in mijne nieuwe Bijdragen (door den Heer O. zoo het schijnt niet gelezen) heb wederlegd.

Dat

VAN LIER (want die van VAN DORP en J. DE KONING hadden toen het licht nog niet gezien) allen tegen mijne bestrijding geschreven. Bij deze vergelijking zal het zelfs blijken hoe ongelukkig de Heer O. meermalen in zijne keuze geweest is, daar hij op meer dan eene plaats, alwaar hij een der voornoemde schrijvers letterlijk heeft nageschreven, natuurlijk dezelfde dwaze fouten (door overhaaste lezing wellicht te voren ontstaan) ook hier heeft overgebracht. Wij willen dit met een voorbeeld staven. — In het werkje van den Heer O. op pag. 28, vinden wij onder anderen een nageschreven fragment uit de *voorloopige aanmerkingen* boven vermeld, waarin de *anonyme* schrijver eene door mij aangehaalde plaats uit HOFFMANN, welke de vierde citatie zijnde, ook met een N°. 4 is aangewezen, voor een vierde argument houdt, hetgeen de ellendigste verwarringen doet ontstaan. — De Heer O. nu, heeft zich als getrouwe naschrijver, zoo het schijnt, verplicht geacht dezelfde domme fout te herhalen, en gezegd, dat ik mijne stelling getracht heb te staven met bewijzen, waarvan het eerste wordt voorgesteld, als dan het tweede, vervolgens het vierde; *want*, zegt de Heer O., *het derde bewijs is ons de Heer CAPADOSE schuldig gebleven*, en eindelijk zoo vervolgens tot aan het zevende bewijs toe, terwijl mijne bestrijding slechts van twee bewijzen gewag maakt, *de rede* namelijk en de *daaglijksche ondervinding*, en de gewaande vier volgende bewijzen slechts citatien zijn.

Was

Dat de schrijver zich voor een rechtbank van letterkundigen niet licht van het *crimen plagii* zal kunnen zuiveren, is zeker, doch valt het wel in de zin der wet, iemand voor het rooven van zulke verwerpelijke goederen een *actie* aan te doen? (*)

Laat ons veeleer zijne aanmerkingen tegen de *argumenta negativa* eens doorlopen.

Wat het eerste argument betreft, (dat naamlijk het gevaar eens middels grooter is naarmate men eene geringere *dosis* behoeft om groote resultaten te verkrijgen) de schrijver neemt zoo als hij zegt, de vrijheid zijnen jeugdigen Collega onder het oog te brengen, dat deze stelling niet algemeen doorgaat, daar zij niet eens van alle geneesmiddelen waar is, en ten voorbeelde hiervan wordt de *Sulphas Cini-nae* opgenoemd. — De jeugdige Collega nu neemt de vrijheid den schrijver te verwijzen naar Bladz. 52 der nieuwe Bijdragen, alwaar het antwoord op deze aanmerking gevonden wordt.

Maar volgens den Heer O. moet men de Vaccine geen gift noemen, maar eene smetstofte; hetzij zoo! hierover heb ik zeer bijzonder gesproken in de nieuwe Bijdragen en wel in de Voorrede pag. XIX.

Doch wat de werking dezer stofte, hetzij dan gift of smetstofte betreft, de Heer O. schijnt mijn

(*) Was nu de schrijver nog maar zoo wijs geweest als de kraanvogel bij PHAEDRUS, die de vederen van andere vogels stal en daarmede wist te pronken, doch ook dit mocht den Heer O. niet te beurt vallen!

Men zie overigens mijne *Bestrijding* op pag. 15 enz.

mijn gevoelen slechts ten halve of in het geheel niet begrepen te hebben, daar hij zegt, „ dat het „ denkbeeld van een dergelijk vergift, dat meer „ dan een vierde eeuw zou nodig hebben ter voor- „ bereiding van deszelfs nadelige uitwerkfelen op „ het menschlijk lichaam eene absurditeit is en „ zich zelve wederlegt.” Waar heb ik nu zooda- nig iets beweerd? neen, integendeel beschouw ik de nadeelige uitwerkfelen der Vaccine reeds in onze dagen bij velen zeer zichtbaar, daar men haar moet toeschrijven de gevolgen eener verstoorde ontwikkeling, welke men tegenswoordig in zoo veele onderscheide vormen en zoo algemeen waarneemt.

Maar het is nauwlijks gelooflijk, waren hier niet de bewijzen voor handen, hoe de Heer O. betreffende mijne aanhaling (en niet *latijnsche vertaling*, zoo als de schrijver onjuist opgeeft) uit een der werken van den beroemden HOFFMANN het volgende heeft kunnen ter neêr schrijven. „ Het „ is louter onzin, ja de ongerijmdheid zelve om „ den grooten HOFFMANN, die de koepokken „ niet kende en die zeer waarschijnlijk naar 's mans „ helderen blik in de geneeskunde af te meten, „ indien hij dezelve gekend had, een groot voor- „ stander der Vaccine zou geweest hebben, nog „ zoo veele jaren na zijn dood tegen de koepok- „ ken te velde te laten trekken!” — zoo mag men dan volgens deze fraaije redeneering nog veel minder gewag maken van de eene of andere stelling van HIPPOCRATES en dezelve hetzij voor of tegen de Vaccine gebruiken, omdat hij NB.! de
koe-

koepokken niet gekend heeft! — Wat zotheid is deze! — Doch laat ons verder gaan.

In de tweede grondstelling had ik ter bestrijding der door de Vaccinatores veronderstelde onfeilbaarheid der Vaccine, slechts eenige weinige voorbeelden (*) bijgebracht van de kwade gevolgen, die zich daadlijk na de Vaccinatie geopenbaard hebben, *deze* zegt de schrijver, *dat juist tegen mij bewijzen*, hetgeen inderdaad onverklaarbaar is.

Maar waarom spreekt hij geen enkel woord van de menigvuldige getuigenissen van zoo veele voorname mannen, die beweerd hebben dat er zeer veele menschen ook lang voor dat de inoculatie of vaccinatie bekend waren, in eene zeer hooge ouderdom gestorven zijn zonder ooit de kinderziekte gehad te hebben? (†)

En

(*) In mijne Nieuwe Bijdragen worden er nog latere en wel zoo belangrijke voorbeelden van voorgedragen uit de werken van het Koninklijk Instituut van Kunsten en wetenschappen.

(†) Gelijk wij te voren van BOERHAAVE melding hebben gemaakt, die hoe dikwerf hij look aan het *contagium* is blootgesteld geweest, echter nimmer is besmet geworden, zoo moeten wij hier ook herinneren, dat even zoo de beroemde DIEMERBROEK en verscheide zijner bloedverwanten tot eene bijzondere hoogen ouderdom gekomen zijn, zonder ooit de kinderziekte gehad te hebben: doch hooren wij hem zelve; wederieggende het gevoelen der Arabieren aangaande de oorzaak der pokken, voegt hij er bij: „ *non posset (tunc) quispiam ab hoc morbo (variolis) excusatus* „ *vel*

En terwijl hij de stem des volks of zoo als hij zegt, het vooroordeel van het gemeen tegen de Vaccine als zoo verachtelijk beschouwt, waarom verzwijgt hij dan dat zich dat dom gemeen ook te voren tegen de Inoculatie heeft verklaard en dezelve verworpen, hetgeen daarna ook door den zeer geleerden Heer ONTYD is opgevolgd? Is dit verzwijgen een bewijs van des schrijvers waarheidsliefde en goede trouw? De onpartijdige lezer oordeele zelve.

Wat nu de wederlegging betreft van het derde argument deze bestaat alleen in eene verdediging van de Heeren A. ROY en VANDER BREGGEN; ik weet intusfchen niet, dat men met meer achting van een schrijver kan spreken, dan ik in mijn werkje van den Heer A. ROY gedaan heb, hoewel zijne stellingen onpartijdig onderzoekende en na onderzoek vrijmoedig verwerpende; en dat die achttingswaardige man zelve niet in het denkbeeld verkeert, dat ik Zijn Edl. hiermede zou hebben willen beledigen, ben ik niet zonder genoeg in de gelegenheid geweest naderhand in persoon te mogen gewaar worden.

Maar

„ *vel immunis esse, quod repugnat experientiae, cum*
 „ *multi usque ad altissimum senium vixerint, antequam*
 „ *obierint, qui numquam variolis fuere tentati, quales*
 „ *in sola nostra familia plures cognovimus (ut patrum*
 „ *et patrem meum fere nonagenarios, aviam octogena-*
 „ *riam, cognatos duos octogenarios et nonnullos alios)*
 „ *quales etiam alios plurimos in aliis familiis enumera-*
 „ *re possem.*” DIEMERBROEK in Tractatu de Variolis et Morbillis.

Maar wat den Hoogleeraar V. D. BREGGEN betreft, ik twijfel inderdaad, wie van beide, de Heer ONTYD of ik zijn H. G. meer dienst heeft gedaan: de Heer O., door des Hoogleeraars verdediging op zich te nemen; of ik, door de *voorloopige* en zoo veel belovende brief van dien schrijver en zijne zoo spoedig hierop volgende niet zeer *honorable retraite* het letterkundig publiek zoo veel het in mij stond te doen vergeten!

Maar het is tegen U, Mijnheer ONTYD, dat ik hier bepaaldelijk schrijve, want uw gedrag, tijdens de droevige invoering der Vaccine in ons land, is, welke schoone kleuren gij ook aan hetzelfde tracht te geven, nimmer goed te maken: immers hij, die reeds in het jaar 1800 eene zoo nieuwe en weinig bekende smetstofte aan een 19 jarig meisje heeft ingeënt (*) en zich althands in die tijden niet door de heden zoo hooggeroemde ondervinding maar alleen door ongeduldige en baldadige proefnemingslust in zijn gedrag liet besturen, heeft zich hierdoor schuldig gemaakt aan het verzuim der eerste plicht, die den Geneesheer volgen moet, de *voorzichtigheid* namelijk, te recht

(*) Proeven en waarnemingen over de Inenting der koepokken tot heden in onderscheide landen van Europa in het werk gesteld, bijeengebracht en met aanmerkingen vermeerderd door R. DIBBETZ en C. G. ONTYD, M. M. D. D. 1800, pag. 56.

door BAGLIVIVS (*) de geneeskunde zelve genoemd.

Ja, Mijnheer, verregaande is uwe onvoorzichtigheid geweest en alleen uwe stoutheid overtreft die, daar gij de moed hebt mij als het ware te bespotten, omdat ik een jong Geneesheer zijnde, zonder groote ondervinding, de Vaccine aan de beginselen der Godsdienst, der rede en der ware geneeskunde getoetst heb en na rijp onderzoek bestreden?

Zijt gij dan vergeten, dat gij nog veel jonger Geneesheer waart, ja nauwlijks (†) drie jaren de Academische lessen verlaten had, toen gij de roekeloze Vaccinatie voor het eerst in het werk steldet, terwijl nog de verregaande meerderheid onzer Vaderlandsche Doctoren zich van dezelve uit voorzichtigheid meenden te moeten onthouden?

Deze herinnering moest u hebben doen bezelfen, dat welke dan ook de wapenen zijn waaronder

(*) *Medicina vel prudentia est vel prudentiae species etc. Baglivius in praefatione ante ejus opera omnia.*

(†) De Heer ONTYD is gepromoveerd den 24 Junij 1797 en reeds in 1800 had hij de toen nog zoo nieuwe koepokinenting in het werk gesteld, terwijl hij mij die in 1818 (juist op de 24 Junij) gepromoveerd ben, onbevoegd acht de Vaccine te besrijden uit hoofde mijner nog geringe ondervinding: heeft hij dan in drie jaren meer ondervinding gehad van de Vaccine dan ik in zes?

der gij mij wildet bestrijden, het geen' ONTYD paste over mijn jeugd en weinige ondervinding te spreken; geen' ONTYD, die eenmaal uit verregaande jeugdige lichtzinnigheid de Neologie in de geneeskunde heeft in de hand gewerkt, terwijl ik slechts *naar de oude paden vraag*, de voorzichtige geneeskunde onzer voorvaderen verdedig!

Het zal ook sommigen niet minder wonderlijk voorkomen, hoe in een geschrift zoo geheel vervuld van Neologische en zoo men ze tegenswoordig noemt *liberaale* denkbeelden, in een geschrift waarin men het *Jacobinismus* in de geneeskunde, dat is, het meesterschap des arts boven de wetige en alleen heerschende Natuur aanprijst, de volgende zinsnede gevonden wordt, met betrekking op de door mij gemaakte aanmerking aangaande de Despotieke dwangmiddelen waarmede men de Vaccine tracht door te drijven.

„ Hoe deze uitroeping, zegt de schrijver, strookt
 „ met den eerbied, welke men aan den Monarch
 „ verschuldigd is en hoe dezelve rijmt met den
 „ zoo duidlijken letter der Heilige Schrift: *alle*
 „ *zielen zij der machten over haer gesteldt onder-*
 „ *worpen: (PAULUS. Rom. XIII. v. I.) vrees*
 „ *God, eert den Koning! (I PETRUS II.*
 „ *v. 17.) moge de Heer CAPADOSE zelve ver-*
 „ *andwoorden.*”

Welnu, de Heer CAPADOSE is gereed zich te verandwoorden, waar het behoort, doch hier is de plaats niet: Intuschen zal hij u thands leeren, wat het Evangelie ter aangehaalde plaatse be-

bedoelt, en welke de U thands zoo het schijnt niet bekende plichten zijn, die hieruit ook voor den Christen-arts voortvloeijen.

Het Evangelie gebied *alle zielen onderworpen te zijn der machten over haar gesteld* en wee den geenen, die zich aan dezen uitgedrukten wil zoekt te onttrekken! Zoo zijn wij dus naar dat H. Woord verplicht, vooreerst de Hoogste macht, den Koning der Koningen te gehoorzamen en vervolgens den door God over ons gestelden Monarch: hem dus na God een volkomen gehoorzaamheid te betonen is Christen-plicht: Doch ik foutineer dat noch de Geneesheer noch de Onderdaan, *wat betreft het toedienen van een of ander genees-of-voorbehoed-middel*, verplicht is den Vorst te gehoorzamen.

Als burgers van den Staat is de Monarch *de macht die over ons gesteld is* en wien wij onderworpen moeten zijn, maar als Christenen zijn wij de onderdanen van Koning J E Z U S: en als Christen-Geneesheeren erkennen wij geen anderen Monarch als wettig, dan die in deze betrekking *over ons gesteld is*, wiens bevelen wij gehoorzamen moeten, ons aan dezelve volkomen onderwerpende; deze nu is de zoogenoemde Natuur of liever de werking des Geests, die ons, artsen, door wenken en teekenen, door ons wel op te merken, regeert en bestuurt, zoodat wij met recht mogen zeggen, dat de Geneesheeren, even als de Israëlieten in de eerste tijden door God geregeerd wordt en dus onder eene *Theocratie* zijn gewichtig

tig ambt waarneemt: En gelijk het volk Israël den Heere verworpen hebben, toen zij Hem als hunnen Koning niet wilden erkennen maar eenen anderen begeerden, zoo zou ook de Geneesheer, die, *in het gebied zijner kunst* de wetten van den wereldlijken Monarch meer gehoorzaamt dan die van den Onzichtbaren, onder Wien hij onmiddellijk staat, zich aan dezelfde misdaad schuldig maken. Neen, als Christenen moeten wij *Gode vreezen en den Koning eeren*; en alle die ouders, welke eenig bezwaar hebben tegen de Vaccine en door zijdelingsche of openbare dwang, hetzij door onthouding van onderwijs enz., hetzij door tijrannische Doctoren, die in de huizen hunner patienten in onze dagen de baldadigste middelen hiertoe in het werk stellen (*), gedwongen worden, wordt, ik herhaal het, geweld aangedaan.

Daar-

(*) Nog onlangs was ik in de gelegenheid van nabij te vernemen, met welk een afschuwlijken dwang een onzer Amsterdamsche Doctoren de Vaccinatie heeft willen invoeren in een huisgezin, waar zoo wel de vader als de moeder zich tegen de Vaccine hadden verklaard. De brave moeder, die mij hierover is komen raadpleegen, heb ik naar plicht en geweten geandwoord, en haar aangemoedigd zich ook in het vervolg tegen alle verleiding en dwangmiddel uit liefde voor haar kroost en besef van de plicht eens Christen, met standvastigheid te wapenen. Tot heden heeft zij mijn raad gevolgd en haar kind is door Gods goedheid, nog door geen koeijengift besmet, maar geniet

Daarom, gij, Christenen, die door het bloed uwer voorvaderen onder Gods milde zegen, die vrijheid van het geweten eenmaal hebt mogen verkrijgen, welke in eene dienstbaarheid en gevangen zijn onder den Geest bestaat, vergeet niet, dat u het waken voor het behoud van dit kostbaar kleinood, en tevens gehoorzaamheid aan uwen wettigen Monarch door God zelven is opgelegd! Vergeet niet, hetgeen de mond der Waarheid eenmaal heeft uitgesproken; *Geeft den Keyzer hetgeen des Keyzers is, en Gode hetgeen Godes is!* Verfoeit daarom die losbandigheid, die g odlooze opstand tegen de wettige door den Heere zelven aangestelde machten, maar verfoeit even zeer de pauselijke overheersching van het geweten, dat niet des Konings maar Godes is. Aan Hem, aan Hem alleen hebben wij het te danken, niet meer onder den hemelgerende gewetensdwang des driedubbeldgekroonden Antichrist te zuchten, gelijk wij ook aan Hem alleen onze innigste dankzeggingen schuldig zijn, dat wij niet langer van de even gruwzame, thron en altaar omverwerpende tyranny der bandelooze Jacobynen onderdrukt worden, waarvan er zooveele in onze dagen in alle landen langs
de

bij ongestoorde ontwikkeling, eene kinderlijke blijmoedigheid, die trouwe gezellinne der gezondheid en van dat levensgenot, hetwelk men in onze dagen op het somber en ernstig gelaat van zoo meenig gevaccineerd kind, dat onder den last des levens zwoegt, nauwelijks meer aantreft.

de thronen der Vorsten in hunne laage vleijerij en gewetensonderwerping, zoo zij nog een geweten hebben, als afzichtlijke wormen kruipen! Niet zoo met u, mijne medechristenen, vrijgekochte door J E Z U S -bloed! Neen! doet wat het Evangelie u gebied! en zoo men u *zijdelings* door onthouding van onderwijs aan uwe kinderen of door andere middelen, hoe afschuwelijk deze ook mochten zijn, tot de gehoorzaamheid aan de wet over de Vaccine dwingen wil, weet dan te lijden, gelijk het den Christen betaamt, onthoud uw kroost van een onderwijs, dat voor zulk een prijs geschonken wordt en draagt de zorg voor hun tijdelijk en eeuwig belang in het ootmoedig gebed Hem op, die de kinderen eenmaal hier op aarde gezegend heeft en ook thands niet zal vergeten; neen, Hij zal uw gebed verhooren en de tijdelijke schade, indien ze die ook mogen lijden, zal in overvloedige zegeningen veranderd worden, want die in tranen zaait zal in vreugde maaijen!

Maar zoo ik vader was en men wilde mij, niet meer zijdelings maar *rechtstreeks* dwingen, om, zoo als de vermete Heer O N T Y D voorstelt, IN WEERWIL VAN OVERTUIGING EN GEWETEN (*) mijn

(*) Zie hier de letterlijke uitdrukking te vinden op pag. 174. „ Het Gouvernement mag iemand noodzakelijk belang, de onschuldige (?) kunstbewerking der Vaccine in *weerwil van overtuiging en geweten*

D 2

„ of

mijn kroost aan de ziel en lichaam verpestende Vaccine prijs te geven, en er geen ander wettig middel bestond hier de vrijheid van het geweten met de plichtmatige gehoorzaamheid aan de over ons gestelde machten te vereenigen, welaan, dan zou ik met het Evangelie in hand en hart den weg kiezen van eenen LUTHER en WILLEM VAN ORANJE; ik zou opentlijk tegenstand bieden.

Ik zeg dit met nadruk, vooral daar de geweld-drijvende Doctoren door hunne intrigues en insidieuse pogingen om eene verplichtende wet aangaande de Vaccine door te drijven, dit hun misdadig doel onbeschaamdelyk meenen te zullen bereiken; ik spreek met PAULUS (*) met *die vrijmoedigheid, waarmede ick geacht worde stoutelick gehandelt te hebben tegen sommige, die ons achten als of wij naar den vleesche wandelden.*

Wat mij betreft, ik gruw van beide, van het *Papismus* of de gewetensdwang als zijnde eene onwettige macht en van het *Jacobinismus* of het onttrekken aan wettige machten (†). De Heer O. nu doet

„ of liever in weerwil van onkunde of halstarrigheid
„ aan zijne kinderen te laten verrichten.” enz.

Wat zegt gij, lezer, van zulk een gruwel!

(*) II. Cor. X: 2.

(†) Het gantsche doel des boozen geests is om den ongelukkigen mensch van zijnen God al meer te verwijderen en het middel, dat hij daartoe gebruikt, is juist de

on-

doet als arts juist het tegendeel; hij werkt het Papismus in de hand, door in de geneeskunde gehoorzaamheid aan te bevelen aan een macht, die over *haar* niet gesteld is, terwijl hij tevens de dienstbaarheid des arts aan de Natuur, zijnen wetigen Souverein tracht om ver te werpen.

De Christen lezer oordeele nu zelve en hij zal, ik ben des zeker, met mij vurig wenschen ten opzichte der Vaccine slechts die vrijheid van het geweten te mogen verkrijgen, die zelfs het tegenswoordige Hoofd der Roomsche kerk aan het ouderlijk hart zijner onderdanen niet heeft willen onthouden (*) en die ieder mensch en vooral ieder Christen, ieder door J E Z U S bloed vrijgekocht, het recht heeft van te eischen.

Laat

onderwerping, die hij vordert, aan onwettige machten en daarentegen het verbreken der banden, die het schefsel aan zijnen Schepper verbinden. De groote Apostel PAULUS, wiens wegslepende, hart betoverende taal geen wijze der wereld immer heeft kunnen verstaan veel min navolgen, stelt in de zoo leerzame brief aan de Romeynen de *dienstbaarheid der zonde* en *het vrij zijn der gerechtigheid* tegen over de *vrijmakinge der zonde* en het *Gode dienstbaar zijn*. Men zie Rom. VI: 30. enz.]

(*) Men weet dat onlangs hieromtrent alle dwangmiddelen in de Pausfelijke staten zijn vernietigd en een volkomen vrijheid aan de ingezetenen verleend is bij een bepaald besluit des Roomschen stoels. — Welk een Eeuw is de onze, daar men geweteus vrijheid in Rome moet gaan zoeken!!

Laat ons na deze lange, maar zoo wij hopen niet nuttelooze uiteenzetting verder gaan.

In de vierde grondstelling, waarin het gevoelen der Vaccinatores aangaande het algemeen aanwenden der Vaccine op alle individus en in alle omstandigheden zonder onderscheid wordt voorgesteld, heb ik gemeend deze stelling eene *absurditeit* te moeten noemen, en de wijze, waarop die brutale of beestelijke inenting werkelijk plaats heeft (*) voor eene schandelijke kwakfalverij te moeten houden, mij beroepende op eene zuivere natuurkunde van

(*) Nog onlangs heeft de Hoogleeraar THOM. à THEUSSINK spreekende over de wijze waarop meermalen gevaccineerd is, ons het volgende méegegeeld: „ het gebeurde dat velen zich geheel na de inenting „ niet weder vertoonden, dat de pokken niet vatte- „ den, wanneer zij het wederkomen onnoodig bielden „ of uit traagheid verzuimden. De Geneesheeren ver- „ gaten dan ook al ligt den eenen of anderen. Maar „ vooral weet ik dat dit zelfs in onzen omtrek MEER- „ MALEN *gebeurd is door onze najagers van medail- „ les, die met koepokstof (welke dan ook) voorzien, „ te voet of te paard elken tegenkomenden, soms op „ den weg inenteden, en er niet verder naar vraag- „ den, terwijl de naam toch werd aangetekend en „ dit weder een Nummer op de lijst voor de medaille „ werd.* NIET ZELDEN OOK DAT DE INENTER DEZE „ OPERATIE SMOORDRONKEN DEED, OF TEN MINSTE „ NIET NUCHTEREN ZIJNE ZIEKEN BEZOCHT.” Men zie des Hoogleeraars onlangs uitgekomen *Verhandeling over de Kinderpokken*, pag. 122.

van den mensch (Physiologie), Ziektekunde en geneeskundige ervaring, welke allen onwederfprekelijk leeren, *dat ieder mensch eene hem eig enegezondheid, iedere zieke eene hem eigene ziekte bezit en eene bijzondere geneeswijze vordert*, dat is met andere woorden, dat gezondheid, ziekte en behandelingswijze slechts betrekkelijk zijnde er geen *absolut* middel of voorbehoedmiddel bestaan kan.

Zou men nu wil geloven, dat deze stelling welke niet alleen door ieder jongeling in de eerste beginfelen der geneeskunde niet onervaren, maar zelfs door ieder die slechts denken kan, noodzaaklijk als onwederlegbaar zal moeten erkend worden, dat deze stelling, zeg ik, door een Geneesheer van naam en die zedert meer dan 25 jaren eene uitgestrekte praktijk uitoefent, glad weg ontkend wordt, terwijl hij als of de domheid zelve niet genoeg in het oog liep, deze zijne ontkenning met eene voorbeeldelooze onbeschaamdheid zoodanig voorstelt, dat hij (na op fommige plaatsen eenige aanmerkingen te hebben ingelascht, als *de jeugdige Collega heeft waarschijnlijk nog niet vele zieken gezien* en diergelijke *banale* zotheden en *loci communes* meer) eindigt met mijn eigen gevoelen in andere bewoordingen voor te stellen en als ware het tegen mij te verdedigen.

Immers hij zegt, „*dat er slechts ééne normaalstaat of gezondheid bestaat*,” maar voegt „er bij, *wel is waar in ieder voorwerp foorteljk gewijzigd*,” verder, dat er vaste bepaalde

„ ziekte-vormen bestaan, waarop alweder volgt,
 „ door individueele omstandigheden des lijders
 „ gewijzigd en beweert in dezelfde periode, het-
 „ geen de Heer CAPADOSE zegt; dat ieder
 „ mensch eene hem eigene gezondheid, ieder
 „ zieke eene hem eigene ziekte bezit, STRIJD TE-
 „ GEN DE GEZONDE REDE EN DE ERVARING.”
 Zoo dit nu (mijns inziens, eene *Contradictio in*
adjecto!) zal moeten gehouden worden voor het-
 geen men tegenswoordig GEZOND VERSTAND
 noemt, dan zou ik mij inderdaad al spoedig troos-
 ten, onlangs de gelegenheid te hebben laten voor-
 bij gaan, dit *gezond verstand* van nader bij te
 leeren kennen op zijne markt-reize in verscheide
 steden onzes lands!

Maar de Heer O. gaat verder en betuigt: „ naauw-
 „ lijks te kunnen begrijpen, hoe het iemand van
 „ gezonde herfenen, die eenige aanspraak op den
 „ naam van een beoefenaar der echte geneeskunde
 „ maken wil, indien hij inderdaad ter goeder trouw
 „ te werk gaat, in het hoofd kunne komen, om
 „ op de inenting der kinderpokken of der Vaccine
 „ te willen toepassen, het voorbeeld van een Ge-
 „ neesheer die eens zou voorgeven de vatbaarheid
 „ voor de koorts bij alle personen zonder onder-
 „ scheid te vernietigen door eene bepaalde dosis,
 „ b.v. 4 of 5 drachma Kina-extract.”

Daar nu de goede man zelve betuigt, dit naau-
 welijks te kunnen begrijpen, zoo willen wij hem
 hierin te gemoet komen. Mijne argumentatie is
 deze: de vatbaarheid voor de kinderziekte, en

voor

voor de koorts en voor alle mooglijke ziekten, is bij verschillende personen en jaren zeer onderscheiden: dit zoo zijnde, zoo kan er nimmer een middel uitgedacht worden, dat tegen de vatbaarheid, hetzij voor de kinderziekte, hetzij voor de koorts of welke ziekte ook, zou mogen worden aangewend met verwaarlozing van het wezenlijk onderscheid dier vatbaarheid bij ieder *individu*. Daar nu de Vaccinator bij het aanwenden der Vaccine nimmer op deze en op zoo vele andere omstandigheden acht geeft of geven kan, zoo herhaal ik hetgeen ik in de bestrijding gezegd heb, dat JENNER, de onvoorzichtige en roekeloze JENNER, die de genoemde vatbaarheid bij een kind van drie maanden en bij een man van 60 jaren met hetzelfde middel op dezelfde wijze toegediend, heeft willen vernietigen, hierin als een grove en gevaarlijke Empiricus gehandeld heeft, waartoe ieder Vaccinator zijn voorbeeld volgende, noodwendig vervallen moet. Ziedaar de eenvoudige ontwikkeling mijner denkbeelden, welke ik vertrouw, dat de Heer O. thands beter begrijpen zal.

Maar volgens den schrijver zal de stelling, „ dat „ deze uitwerking (der Vaccine) dezelfde is, bij „ jonge en oude, sterke en zwakke, gezonde en „ zieke voorwerpen, niet alleen niets ongerijms „ insluiten, maar overeenkomstig zijn de alge- „ meene natuurwetten, hetgeen inderdaad zoodanig eene ongehoorde zaak is in de geneeskunde en zoo beneden de critiek, dat de Heer O. dit

zelve schijnt gevoelt te hebben, vermits hij eenige regels verder vergeetende, dat hij de uitwerking der Vaccine op alle individus zonder onderscheid *dezelfde* genoemd heeft, er bijvoegt: „of-
 „ schoon de uitwerkfelen van het aangewend mias-
 „ ma door den individuelen toestand en de specifi-
 „ que irritabiliteit van het befmette voorwerp
 „ eenigermate gewijzigd worden;” waardoor hij *more solito* vernietigt de weinige regels voorafgaande stelling!

Het behoort voorwaar onder de kentekenen der droevige geestverbeistering waarmede de verdedigers der logen meestal zonder hunne bewustheid gekweld worden, dat dáár, waar men de aannadering der waarheid soms gevoelt men haar met meer woede, met meer verblindheid zoekt te overmeesteren en in den waan, haar werkelijk te hebben ten onder gebracht, op eene bespottelijke wijze overwinning kraait. Zoo ging het ook hier met den Heer O. Immers, nadat hij in de wederlegging van dit vierde argument stellingen heeft ter neer geschreven, waarover zich inderdaad een student in de geneeskunde zou moeten schamen, zoo eindigt hij deze periode met eene belachelijke zelfsvoldoening en pedanterie, die ons de toon en houding eens in eigen waan opgeblazen dorpschoolmeester duidelijk voor den geest stellen.

„ Wij vertrouwen, zegt hij, dat deze terecht-
 „ wijzing genoegzaam zal zijn om den jeugdigen
 „ collega het onberadene en roekelooze van zijne
 „ hoogst onbescheidene uitvallen tegen de Vaccine

„ en

„ en derzelve beoefenaars levendig te doen gevoelen, ” en verder : „ Wij zullen dus deze aanmerkingen besluiten met onzen jeugdigen kunstgenoot, ten einde in het vervolg het begaan van dergelijke ongerijmdheden te vermijden, te raden de *Institutiones Pathologicae* van den beroemden GAUBIUS vlijtig te bestuderen, hem vooral opmerkzaam makende op §20, als welke eene volkomene wederlegging van de door hem in deze vierde grondstelling aangevoerde schijnbewijzen bevat. ” Wat deze raad betreft, ik neem ze gaarne aan en wil wel bekennen meermalen met bijzonder genoegen en niet zonder nut de uitmuntende GAUBIUS ook nu nog in handen te nemen, dan wat de aangehaalde §20 betreft, en de toepassing die de Heer O. hiervan maakt, daar de schrijver niet merkt, dat ze geheel en al ten voordeele der door mij in deze grondstelling verdedigde bewijzen pleit, zoo voel ik mij gedrongen ook den Heer O. denzelfden raad met ernst te geven en voeg er zelfs bij, dat het hem wellicht niet onnuttig zou zijn een woordenboek tevens te raadplegen, vermits meermalen bejaarde practici door minder oefening in de studie ook langzamerhand, hetgeen zeer natuurlijk is, hun Latijn eenigermate schijnen te vergeeten; hetgeen de Heer O. hier niet als een verwijt maar als eene herinnering van onzentwege gelieve aan te merken. Wij zullen daarom die gantsche paragraaf, welke volgens de Heer O. eene *volkomene wederlegging van mijn gevoelen bevat* en naar mijn oordeel, dat gevoelen ten

sterk-

sterkste bevestigt, in onze taal trachten over te brengen.

„ De menschelijke natuur, (zegt GAUBIUS)
 „ beperkt door wetten door den Schepper zelve
 „ daargesteld, zich door gelijke individus voortplan-
 „ tende, werkt en lijd ONDER GELIJKE OMSTANDIG-
 „ HEDEN ten alle tijde hetzelfde en op dezelfde wij-
 „ ze. Wat men dus van haar gezonden of ziekenstaat
 „ door een verstandig gebruik der zintuigen duidelijk
 „ kent, dat moet men voor vast en zeker houden,
 „ zoodat er in de Physische studien niets zekerder
 „ bestaat. Even zoo is het gelegen met de ker-
 „ nissen, welke wij door eene getrouwe waarneming
 „ aangaande de werking der uitwendige ziekteoor-
 „ zaken in den mensch hebben verkregen. Al dat
 „ geen hetwelk uit waarnemingen TOEGEPAST OP
 „ DE WARE BEGINSELEN DES BETOOGS, DOOR
 „ MIDDEL EENER ZUIVERE REDENEERING WET-
 „ TIGLIJK WORDT AFGELEID, HOEWEL ZICH
 „ AAN HET ZINTUIG ONTREKKENDE, verdient
 „ voorwaar geen minder geloof.”

Uit deze plaats blijkt nu, 1°. dat het niet ge-
 noeg is gevolgtrekkingen uit waarnemingen te ma-
 ken, naar dat zoo wel die waarnemingen getoetst
 moeten zijn aan zuivere beginselen (*) alsmede
 dat

(*) Te recht zegt daarom de beroemde PARADYS.
 „ Sic universae Experientiae medicinalis veluti Codex
 „ constitui possit, cujus ad fidem Dogmatici in finien-
 „ dis controversiis provocent, haberique certa quae-
 „ dam trutina, qua omnes in medicina hypotheses exa-
 „ mi-

dat de gevolgtrekkingen door middel eener juiste redeneering wettiglijk uit die waarnemingen moeten afgeleid worden; dat dit nu bij de Vaccinatie geen plaats heeft, maar veeleer het tegendeel heb ik juist in deze vierde grondstelling bewezen.

2°. GAUBIUS spreekt ter aangehaalde plaatse van de menschelijke natuur, die hetzelfde ten alle tijde werkt en lijdt; namelijk *onder gelijke omstandigheden*, hetgeen ik verre ben van te ontkennen; maar hoe de Heer O. die van jonge en oude, sterke en zwakke, gezonde en zieke voorwerpen spreekt en bij deze *allen* met zoo vele woorden de uitwerking der *Vaccine* DEZELFDE noemt, zoo vreeslijk verblind kan zijn om deze plaats uit GAUBIUS, die van *gelijke omstandigheden* gewag maakt, toe te pasfen op zoo groot eene *verscheidenheid in omstandigheden*, dit moeten wij bekennen dat alle verbeelding te boven gaat.

Maar daarenboven had de Heer O. maar zoo wijs geweest drie *paragraphen* verder te lezen, hij had zich waarlijk geschaamd, den achtingswaardig-

„*minari et pensari possint.*” Geene veronderstelling mag men verwerpen omdat ze eene veronderstelling is, maar men moet haar naauwkeurig onderzoeken en zoo ze op zuivere beginselen steunt, zoo ze wettiglijk door eene juiste redeneering van andere erkende waarheden is afgeleid, dan moet ze door den Geneesheer worden aangenomen, wil hij op den naam van *Medicus rationalis* aanspraak hebben.

digen naam van eenen GAUBIUS te misbruiken, om zijn eigen onzin het burgerrecht in het gebied der waarheid te doen verkrijgen (!)

Immers die uitmuntende man, wel verre van zoodanig eene kwakfalverij te wettigen heeft in de 23ste paragr. met korte maar krachtige woorden de waarheid der door mij hier ter plaatse verdedigde stelling ten volle bevestigd als hij zegt. — „ De „ geneeskunde heeft daarenboven met betrekking „ tot hare zekerheid een hinderpaal hierin, dat „ de menschen zoo zeer van elkaar verschillen. „ Het is niet genoeg, dat de Geneesheer slechts „ het algemeen onderzoekt, neen, hij moet ook „ hetgeen ieder perfoon eigen is nagaan, als moe- „ tende voor de gezondheid van ieder individueel „ zorgen; welke verscheidenheid zoo overgroot is, „ dat ze door geen getal van waarnemingen immer „ kan uitgeput worden.” (*)

Ik laat nu gerust ieder die de waarheid lief heeft, beoordeelen of een ONTYD, of welk Vaccinator het ook zij, GAUBIUS noemen veel min zijn gezag ter bevestiging hunner krasse Empirische denkbeelden misbruiken mag!

Het-

(*) Men zie Inst. Path. § 23. Privatum insuper evidentiae obstaculum est, quod singuli homines a singulis tantopere differant. Nec vero sufficit Medicum communia modo intueri, oportet et cuivis homini propria: ut qui singulorum saluti praesit, quae quidem diversitas tam immensa occurrit ut nulla observationum vi exhaustiri possit.

Hetgeen de Heer O., tegen de in het vijfde argument voorkomende stellingen aanmerkt, is nagenoeg woordelijk uit de werkjes, die reeds te voren tegen mij in het licht verscheenen, nageschreven: ik kan dus niets beter doen dan *mijne nieuwe Bijdrage*, waarin de geopperde zwaarigheden breedvoerig (van pag. 72 tot 109.) worden opgelost en daarenboven mijne stelling met nieuwe bewijzen gestaafd, niet alleen den lezer aan te bevelen, maar ook den Heer O., die dezelve zoo als wij reeds boven gezegd hebben, niet schijnt te kennen.

Echter zijn wij genoodzaakt ook in dit gedeelte eenige valscheden en verdraaijingen mijner woorden aan te wijzen. — Zoo zegt de schrijver:

1°. „ De Heer CAPADOSE zelve durft niet „ ontkennen, dat er thands minder kinderen ster- „ ven dan vóór de Vaccine, doch hij vreest voor „ de uitwerkselen in latere tijd.” Vruchtloos zal men deze plaats in mijne *Bestrijding* zoeken, maar wel, dat er minder kinderen *aan de pokken* sterven. Het is tevens zeer opmerklijk welk een gebrek aan *Logica* (*) de Heer O. ook hier ter
plaat-

(*) Ik spreek van de ware *Logica*, die van het waarachtige *Λόγος*, het Woord Gods, zijn oorsprong heeft, en ik neem geheel in dien zin de voortreffelijke plaats van PARADYS des aangaande over, als hij zegt: — *Intel-
ligitis per vos ipsi, Auditores! quantum ad compa-
randam et fundamentorum, quibus ars nititur, et veri-
certique, quod ei inest, intelligentiam in Philosophia*

Lo-

plaatse verraad. Immers ik had in mijne bestrijding de bevolking en sterfte uit eene hooger standpunt beschouwende, de geneeskunde op beide even weinig invloed toegekend en er bijgevoegd dat de sterfte, wel is waar met betrekking tot de zieken verminderd is, doch met betrekking tot de bevolking standvastig dezelfde blijft enz. Dit schijnt den Heer O. te beschouwen als niet overeenkomende met hetgeen ik aangaande het verval der geneeskunde gezegd heb: immers hij voegt er *ironicè* tusfchen *hoe fbrookt dit met den gevallen, diep gevallen staat der geneeskunde in de 19de Eeuw?*

Daar nu de fchrijver niet gewoon fchijnt diep door te denken, zoo zullen wij hem deze vraag moeten beantwoorden. Wanneer van 50 personen voorheen 25 ziek waren en 1 ftierf en de

te-

Logica praesidium fit: non equidem ignoro, scientiarum naturalium fines fyllogismorum auxilio proferrî non posse; sed ita existimo, nativam tum percipiendi, tum judicandi, tum denique ratiocinandi facultatem diligenti Logices emendationis studio acui, confirmari, locupletari et ad usum vitae, non ad ostentationem converti posse. Illam vero vobis, Commilitones! Logices partem, nimis fere neglectam, de meliori nota cupio commendatam, quae moralem evidentiam tractat, quae sensibus recte uti, testimonia ponderare, analogico ratiocinio justum pretium ponere et hypothesium legitimum et ad artis incrementum utile artificium adhibere edocet. etc.

tegenswoordige geneeskunde het zoo verre brengt, dat er van de 50 nu 35 ziek zijn, hoewel er slechts één van sterft, zal hier dan niet met betrekking tot de bevolking het getal zieken vermeerderd zijn maar de sterfte echter in dezelfde verhouding blijven? en komt dit niet volkomen overeen met mijne stelling aangaande het diep verval der geneeskunde, die ja de bevolking niet vermindert, omdat dit niet in hare macht is, maar het getal zieken vermeerdert, in plaats van hetzelfde te doen afnemen, waartoe ze bestemd is? — Wanneer men zulke onderwerpen niet rijpelijk overdacht heeft en maar ter neer schrijft wat het eerste voor den geest komt, dan loopt men altijd gevaar in dergelijke dwalingen te geraken, als waartoe de Heer O. hier kennelijk vervallen is; terwijl hij tevens bewijst de bevolking nimmer uit een hoger standpunt te hebben beschouwd, hetgeen wij eenen man, die al spoedig in eene uitgestrekte werkkring geplaatst wordt, gaarne willen vergeven, doch waarom dan zoodanig een *quaestie* aangeraakt en dezelve niet liever overgelaten aan minder praktijk hebbende, maar wellicht meer doordenkende geneesheeren?

2°. Een tweede bewijs van de ontrouwe voorstelling, die de Heer O. van mijne denkbeelden geeft, vinden wij op pag. 61. waar het volgende staat: „ Wordt niet door de geschiedenis van alle „ eeuwen *des schrijvers gevoelen*, dat de bevolking op den aardbodem altoos en bestendig *de- „ zelfde* zou blijven, volkomen gelogenstraft?”

Intusfchen heb ik juist het tegendeel gezegd: namelijk: het **WEEST VRUCHTBAAR ENDE VERMEENIGVULDIGET ENDE VERVULLET DE AARDE** bevat in zich de oorzaak, waarom de bevolking *over den gantschen aardbodem VERMEERDEREN moet.*

3°. Nog onbeschaamder is hetgeen de Heer O. onmidlijk hierop laat volgen: „ja wij voor ons (zegt hij) verre van met den schrijver te vreezen, dat de aarde niet groot genoeg zoude zijn om nog meer menschen te bevatten en te voeden enz.” terwijl men vruchtloos in mijne bestrijding een enkele plaats zal kunnen aahwijzen, waar deze belachlijke stelling, juist in onze dagen door fommige Neologen verdedigd, gevonden wordt.

Wij zien nu uit deze drie voorbeelden, wat wij van des schrijvers goede trouw te denken hebben en in hoe verre hij getrouw gebleven is aan de stellige belofte in de *Inleiding* aldus voorgesteld: „In dit ons onderzoek zullen wij met de „grootste onpartijdigheid en waarheidsliefde te „werk gaan en om alle verdraaijing van 's mans „woorden voor te komen, zullen wij eerst des „schrijvers argumenten ZOO ALS dezelve door hem „worden voorgesteld, zoo veel wij kunnen, „woordelijk op geven, en daarna derzelver wederlegging laten volgen!”

Hierop volgt bij den Heer O. eene vrij uitgebreide en hier volstrekt niet te pas komende *Episode* over de „aanmerkelijke vermindering der be-
vol-

„ *volking* niet alleen van klein Azia, Smirna, Pa-
 „ lestina enz., maar ook van Italia, Sicilie, Grie-
 „ kenland, Candia, *ja van Europa in het alge-*
 „ *meen!*”

Doch waartoe deze fraaije aanmerking? Immers of zij zal niets bewijzen en slechts een *hors d'oeuvre* zijn, geschikt om van het ware geschilpunt af te leiden en als dan hierinnert zij mij eene plaats van den beroemden BACO VAN VERULAM: „ *Postquam homines de veritate inve-*
 „ *nienda semel desperaverint, omnino omnia fiunt*
 „ *languidiora, ex quo fit ut deflectant potius ad*
 „ *amoenas disputationes et rerum quasdam pera-*
 „ *grationes, quam in severitate inquisitionis sese*
 „ *sustineant!*”

Maar indien des schrijvers aanmerking iets bewijst, indien het waar zou zijn (hetgeen ik thands niet behoef te onderzoeken) dat *de bevolking* zoo als de Heer O. zegt, ook in *Europa in het algemeen een aanmerkelijk verlies* heeft ondergaan, waar blijft dan de zoo *Emphaticè* geroemde invloed der Vaccine op de bevolking? Waar zijn dan die gunstige resultaten, op de sterflijsten erkenbaar? Waaraan blijkt dan die voor het gantsche menschelijk geslacht zoo uitstekend groote weldaad? Waar zijn dan die 400,000 individus volgens BREMER, die 800,000 personen, die volgens LETTSOM jaarlijks door de Vaccine in het leven behouden worden? Is het niet juist in Europa (waar, volgens den Heer O., *de bevolking zoo aanmerkelijk*

is verminderd) dat ook de Vaccine het meest verspreid is?

O! hoe uitzinnig is de wijze dezer wereld, die in zijn naaktheid en onvermogen tegen de waarheid den strijd voert en in zijne jammerlijke verblindings en zelfsvertrouwen hierin meent de overwinning te zullen behalen! dit herinnere dan den Christen lezer, hoe ten alle tijden de ondervinding de Evangelische waarheid bevestigt, *dat de wijsheit dezer werelt dwaesheit by God is, want daar is geschreven, Hy vattet de wyze in hare arglistigheid!*

Wat nu mijne stelling betreft aangaande de geneeskunde, als geen invloed hebbende op de bevolking en sterfte uit een hoger standpunt beschouwd, hoe ook de Heer O., dit als *louter onzin als eene ongerijmdheid acht* en hoe hij ook *verbaasd staat* (het zijn zijne eigen woorden) *over de verregaande onkunde bij iemand die zich Geneesheer durft noemen*, wij voor ons beantwoorden alle deze *Exclamatiën* met de herinnering aan hetgeen wij boven bewezen hebben, dat de schrijver inderdaad niet op de hoogte staat om zulke moeilijke *quaestien* (*) te verstaan; verkiest hij
in-

(*) Voor den Christen, die de Goddelijke leer van het Evangelie en de *dogmata* zijner Godsdienst niet alleen bij zijne belijdenis maar door oefening en voortgezette studie onder affmeiking van Licht van boven, heeft onderzocht, wil ik hier eene aanmerking maken,
die

intusfchen mijn gevoelen nader verklaard te zien, hij zij dan zoo goed mijne *Nieuwe Bijdrage* op pag.

die hem zeker de gantsche *quaestie* over het al of geen invloed hebben der Geneeskunde, op de bevolking en sterfte beide uit een hoger standpunt beschouwd duidelijk voor den geest zal brengen; hij vergelijk slechts het onderhavig punt met de leer der voorbestemming of *Praedestinatie*. Immers het is volgens Gods woord eene ontwijfelbare waarheid, dat het getal voorverordineerden ten eeuwige leven bij God van alle eeuwigheid bepaald is, en noch de prediking van het Evangelie, noch het verzuim hiervan zal dat getal vermeerderen of verminderen; zoo is ook het getal der levende in deze wereld, dat is, de bevolking voorbestemd en bepaald, zonder dat de Geneesheeren die bevolking, uit zoodanig een oogpunt beschouwd, hetzij vermeerderen hetzij verminderen: immers ware dit het geval, dan zou het eene *politique speculatie* van het Gouvernement kunnen worden, om een zeer aanmerkelijk gedeelte der onderdanen tot Geneesheeren op te leiden, als een middel om de bevolking jaarlijks en naar welgevallen te doen toeneemen; hetgeen, zoo ik vertrouw, geen nadenkend mensch zal willen verdedigen. — Maar, zegge men wellicht, „ is het dan „ om het even of er een PAULUS predikt, dan of er „ eene verflapte en geheel vervalschte leer verkondigd „ wordt? of wel, is het dan om het even of er eene „ ware geneeskunde of wel eene verbasterde wordt uit- „ geoefend? zoo ja, wat klaagt gij dan over het droe- „ vig verval van Godsdienst en Geneeskunde in onze da- „ gen?” Mijn antwoord is tweeledig, zoowel wat het „ amt des Predikers als dat des Geneesheers betreft.

pag. 103 en volgende, eens na te slaan en te doorloopen; ik twijfel niet of hij zelve, zoo hij slechts
bij

Zoo zeg ik, met betrekking tot het getal der voorverordineerden ten Eeuwigen Leven, dat het zeker om het even is of wij de hartespijs van eenen GOMARUS en BOGERMAN genieten, of wel de laffe smake-looze kost der hedendaagsche predikers eener koude zedeleer inzwelgen; doch met betrekking tot het getal dergeenen, die de kennis van den staat hunner zielen zoeken en de middelen ter *geneezing hunner geestelijke krankheden*, voor dezen is het van een uitstekend belang of hun eene verderflijke of *gezonde* leer wordt gepredikt, en ik aarsel geen oogenblik de verschrikkelijke zedeloosheid, waartoe deze eertijds zoo rijk gezegende landen vervallen zijn, voor een groot gedeelte hen toe te schrijven die, onwaardig het verheven ampt dat zij bekleeden, plicht en eed verzaken daar zij door allerlei vervalschingen en verdraaljingen van Gods Woord de kudde, voor wie zij zorgen moesten, op de jammerlijkste wijze verleiden; — en echter zullen zij het getal verordineerden ten eeuwigen leven niet verminderen, want *God kent de zijne en die Hij ze voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen.*

Het is even zoo met de geneeskunde: met betrekking tot de *bevolking in het algemeen, uit een hoger standpunt beschouwd*, is het voorzeker om het even of wij een HOFFMANN of GAUBIUS aan het krankbed zagen of wel de tegenswoordig zoo schaamteloos het hoofd opstekende kwakzalvers en vergiftmengers, doch met betrekking tot het getal der zieken is het geheel iets anders; en het is buiten allen twijfel, dat een land, waarin een derde gedeelte der bewoners na
door-

bij dit onderzoek bedaard en kalm blijft, zal al het bespottelijke zijner hiertegen geopperde aanmer-

doorgeftane ziekte kwakkelende blijven in plaats van eene ongestoorde gezondheid te genieten bij een door voorafgaande ziekte gezuiverd lichaam, een land, waarin twee derde der kinderen de blijken eener verstoorde ontwikkeling vertoonen, dat, zeg ik, zulk een land, de verkeerde behandeling en onkunde der Geneesheeren voor een groot gedeelte als de oorzaak hiervan moet beschouwen; en echter zal het getal der in leven blijvende of de bevolking in het algemeen, hetzij er vele of weinige, kundige of onkundige Doctoren zijn, niet met een enkel vermeerderd noch verminderd worden, dewijl Gij, o God, de fonteijne des levens zijt en *des menschen dagen bestemmet zijn, het getal zijner maanden bij U is, ende Gij zijne bepalingen gemaakt hebt, die hij niet overgaan en zal* (JOB 14: 5.) Men vrage wellicht of, God door middelen werkende, deze middelen niet even zoo voorbestemd zijn als het eindoogmerk Zijns willens? verre van mij zulks te ontkennen, ja, ik twijfel of wel iemand hiervan meer overtuigd zij, dan ik; doch men moet omzichtig zijn, de middelen niet tot andere einden en ook niet verder uit te strekken, dan *waartoe en zoo verre* zij daartoe bestemd zijn; die nu de geneeskunde als een middel beschouwt, om de bevolking te vermeerderen, bedriegt zich in het doeleinde waartoe ze bestemd is, daar ze eeniglijk gegeven is (hetgeen de naam *geneeskunde* met zich brengt) *om te genezen*; en hij, die, dit reeds toegeevende, haar beschouwt als een middel om *alle* ziekten te genezen, bedriegt zich even zeer; wel is waar, niet wat het

merkingen inzien als, b. v. „ Leert niet de er-
 „ varing, dat men de Rijken door *quarantaines*, la-
 „ za-

doel zelve betreft, maar in zoo verre hij ook hierin te verre gaat; beide klippen moet men zorgvuldig vermijden, niet vergetende dat God zich zelve iedere algemeenheid heeft voorbehouden, ook dan wanneer Hij ons als middelen in Zijn hand uit vrijmachtige genade gebruiken wil. — Gelijk er nu eene zekere overeenkomst is tusschen de woorden *ontzondigen* en *gezond maken*, (beide afgeleid van het thema *zoo- en* of *zuchten*,) *heelen* en *heilen*, zoo goed als *geheel maken*, *redintegrare*) *sanitas* en *sanctitas*, ja zelfs *ἰασοῦς* (hoewel van het Hebreeuwsch *יְרֹשֵׁעַ*) en *ἰασις*, *curatio*, (van *ἰάομαι*) zoo bestaat er ook eene onmiskenbare overeenkomst tusschen de Godsdienst en de geneeskunde, of liever tusschen het Predikamt en dat des Geneesheers; de ware Leeraren van het Evangelie zijn het middel door God verordineerd om voor de gezondheid onzer zielen te waken en den een door vermaning, den anderen door tuchtiging, een derden door opwekking onder het gebed en de prediking van Gods Woord de geestelijke krankheden te genezen, gelijk de Geneesheeren het middel zijn door des Heere wille voorbestemd, om voor de gezondheid onzer lichamen te zorgen en door verscheide middelen de ziekten te genezen; doch geen Leeraar kan beweren, dat door zijne predikatiën het getal der uitverkorenen met een eenige vermeerderd is; en zou dan de Geneesheer zeggen, dat hij als arts de bevolking heeft doen toenemen?! — In beide gevallen zoude het middel de einden waartoe het geschapen is, voorbij streven!

Doch ik herhaal, hetgeen boven gezegd is, deze noot is voor den geoefenden Christen.

„ *zarets* en *militaire cordons* voor pest, geele
 „ koorts en foortgelijke geesfels kan vrij waren
 „ en dat men zich en anderen door het in het
 „ werk stellen van minerale berokingen voor de
 „ besmetting kan veiligen?” meer dergelijke aan-
 merkingen komen bij den Heer O. voor, die wij
 den lezer slechts sparen zullen.

Zoo zijn wij dan tot het einde der eerste foort
 van argumenten gekomen en daar wij gelegenheid
 gehad hebben in dit gedeelte de verwarring van
 denkbeelden en de ongelukkige verblinding des
 schrijvers met feiten te bewijzen, zoo is het *hier-*
mede volkomen *consequent*, dat hij zich verheugd
 mijne *argumenten geheel en al te hebben ontzenuw-*
wd en derzelyer ongegrondheid en nietigheid lee-
ren kennen! Wij gaan intusfchen verder.

De schrijver nu, na alweder als naar gewoonte,
 wanneer hij eigenlijk niets te zeggen heeft, *mijne*
jeugd en *weinige ondervinding* te hebben aangetast
 en daar tegen over gesteld de *Vaccine als eene op*
millioenmalige erylaring gegronde daadzaak, waar
de ondervinding, zoo als hij zegt, is voorafge-
gaan en de rede achter aangekomen (*), gebruikt
 te-

(*) Deze zoogenaamde ondervinding schijnt even
 als de geschriften der Vaccinatoren zelve, zoo *voor-*
loopig te zijn dat de rede, wat zij ook drave, de een
 en ander nimmer heeft kunnen inhalen, maar steeds ge-
 noodzaakt is geweest achter te blijven. Wij meenden
 intusfchen in onze domheid, dat de rede steeds de
 trouwe gezellinne der ware ondervinding moet zijn,

tegen mijne verdeeling der *argumenta positiva* het zonderling verwijt, hetwelk ik gaarne als een compliment wil aannemen, dat ik namelijk, „als „ een voorzichtig Generaal, om mijne macht des te „ beter te kunnen gebruiken het raadzaam gedacht „ heb eene geconcentreerde positie te nemen,” en gaat hiermede over tot de wederlegging van mijne stellingen, doch op zoodanig eene wijze, dat niemand bij hem een voorzichtig Generaal zal vinden veel min eene geconcentreerde macht, maar alles eene in wanorde uit een gelooopen *armée en deroute* ver- toont; laat ons dan zien of er nog een of ander *peloton* zijn post bewaart en weerstand bied.

Het vijfde argument wordt door den Heer O. vooreerst volgens gewoonte verward en verdraaid voorgesteld en alsdan op zijne wijze bestreden.

Ik had namelijk in dit *argument* gezegd, mij op de ondervinding steunende, dat niettegenstaande men gerust mag aannemen, dat een vierde gedeelte van het menschelijk geslacht met het koepokgift besmet is, de kinderziekte echter nimmer opgehouden heeft, niet alleen *sporadicè*, maar ook zeer dikwerf *Epidemicè* te woeden, waaruit men duidelijk gewaar wordt, dat er noodzaaklijk een aantal te voren gevaccineerde kinderen de pokken krijgen, hoe ook de Geneesheeren uit partijdigheid het feit halstar- rig blijven ontkennen, door een inderdaad belach- lijk sophisma tot beginsel en basis hunner redeneer- ring

zal deze eenige aanspraak hebben op den naam eener REDELIJKE *Empirie* (*Empiria RATIONALIS*).

ring te stellen en te beweren, dat de zaak niet mogelijk zijnde, de gevallen, die opgegeven en waargenomen worden, als verkeerd opgegeven en verkeerd waargenomen moeten worden beschouwd, terwijl men volgens de Heeren Vaccinatores in die gevallen of de ware Vaccine met de valsche of de valsche pokken met de ware zal verward hebben. Deze stelling nu heb ik eene armfalige drogreden en eene onbeschaamde uitvlucht genoemd, te meer daar ik slechts één *Contagium Vaccinicum*, één *Contagium Variolosum* aanneem, waarvan er zeer onderscheide modificatien zijn aan bijkomende omstandigheden hare oorsprong verschuldigd, maar die echter allen een en hetzelfde wezen hebben.

Laat ons nu eens zien wat de Heer O. hiertegen inbrengt of liever wat hij uit alle de tegen mij geschrevene recensien heeft bijeengezameld en tot een zeker geheel gebracht, waar achter een vrij lange uittreksel gevonden wordt uit het werk van den Hoogleeraar THOMSON te Edinburg, waarvan ik reeds bij de eerste uitgave mijner bestrijding met zoo veel lof heb gewaagd.

In de eerste plaats kan de Heer O. niet tegenspreken, dat de kinderziekte nog in onze dagen, niet tegenstaande de algemeene verspreiding der Vaccine, zeer dikwerf *Epidemicè* heerscht, doch hij zegt, dat dit volstrekt niets tegen de Vaccine bewijst, maar alleen dat domheid en vooroordeel zich tegen deze kunstbewerking blijft verzetten, weshalven hij, de Heer ONTYD, zich juist hierdoor gedrongen voelt de stelling, zoo als hij zegt,
door

door de Heeren A. ROY (*) en VAN DER BREGGEN, verdedigd te herhalen en den wensch te uiten, „ dat eenmaal alle Koningen en Vorsten „ zich genegen toonden om, in navolging van „ den Koning van Beieren tot dit groote doel het „ algemeen maken der Vaccine gezamentlijk mede „ te werken, op dat deze plaag zoo als weleer „ de Pest uit Europa verbannen wordt!”

Zou men hieruit niet opmaken, dat die pest eenmaal door legermachten en bajonetten uit Europa verdreven of wel bij een Koninklijk Decreet was verbannen geworden? En wat zullen de zoo listig' ingevoegde woorden, *in navolging van den Koning van Beieren* beduiden? Wordt hier niet openlijk onzen geëerbiedigden Vorst op het voorbeeld van eenen Koning gewezen, die niet alleen door eene bepaalde *constringeerende* wet alle zijne onderdanen gedwongen heeft hunne kinderen te doen Vaccineren, maar daarenboven bij ongehoorzaamheid en het niet naarkomen dier wet, eerst geldboeten en daarna zelfs lichamelijke bestraffingen heeft ingevoerd? De Heer DE KONING (†),
wel-

(*) In de phrase door den Heer A. ROY gebruikt staat niet, gelijk men uit de voorstellingswijze van den Heer O. zou moeten opmaken, de zinsnede *in navolging van den Koning van Beieren*.

(†) Deze Doctor DE KONING te Zalt-Bommel, een man van groote verwaandheid, althans na zijne boekjes te oordeelen, heeft niet alleen onlangs *Bijdragen* uitgegeven *tot de kennis en behandeling der kinderpok-*

welke mede dezer dagen met de bitterheid en geestverwarring, die de Vaccinatoren zoo eigen zijn, te-

pokken, tot algemeen gebruik ingericht en bestaande voor het grootste gedeelte uit eene vrije vertaling van hetgeen HUFELAND over dit onderwerp in zijn System de Praktischen Heilkunde geschreven heeft, maar gaf ook buiten dit een Brief in het licht, over de Koepokinenting aan zijnen vriend K.....; welke hem zoo het schijnt gevraagd had naar zijn oordeel over mijne Bestrijding; nadat hij zijn oordeel hierover geveld had, hierop alleen neerkomende, dat men dergelijke oproermakers geene wederlegging hunner geschriften had moeten waardig keuren, verder na zijne vrees te hebben geuit, dat door den tijd Dr. CAPADOSE of zijne bekeerlingen, indien hij ongelukkig die krijgen mocht, geduchte wapenen tegen de zoo weldadige koepokinenting in handen zullen bekomen, zoo gaat hij over tot de uiteenzetting der redenen waarom hij die vrees koestert, en eindelijk tot de opgave der middelen waardoor men de verspreiding der Vaccine zou kunnen bevorderen. Wij willen, om een staaltje te geven van de onbetamelijke wijze, waarop hij Z. M. den Koning een nieuw besluit als het ware dicteert, en tevens van de zotheden waartoe men vervalt zoo men per fas et nefas de logen als waarheid blijft huldigen, de volgende passage kiezen, die ter bereiking van het doel der Vaccinatoren als een der beste middelen word opgegeven, hierin bestaande; „ Indien het Z. M. onzen „ geliefden Koning behaagde Hoogst-deszelfs geëerbiedigd „ besluit, ten opzichte van het toekennen van het gouden „ eermetaal, op deze of dergelijke wijze te veranderen. „ Degeene, welke de meeste inentingën boven de vijf- „ hon-

tegen mij is opgetreden, maakt het nog fraaijer, als hij zegt, dat „*geen Onderwijzer van den*
„ *laag-*

„ *honderd gratis verricht heeft, ontvangt eene gou-*
„ *de eermetaal ter waarde van 20 dukaten, benevens*
„ *een vereerend getuigfschrift.*”

„ *Die, welke de meeste boven de 200 zal ver-*
„ *richt hebben, eene ter waarde van 10 dukaten.*”

„ *Die, welke de meeste boven de 100 zal ver-*
„ *richt hebben, eene ter waarde van 5 dukaten.*”

„ *En, eindelijk, die, welke de meeste boven de*
„ *50 zal verricht hebbe eene zilvere medaille ter*
„ *waarde van f 3.*”

„ *Nu toch is de aansporing algemeen, nu is er voor*
„ *elk kunst oefenaar uitzicht op het vereerend bewijs van*
„ *een dankbaar Vaderland en eenen Koning, welke geen*
„ *grooter wellust kent, dan het geluk van zijne liefheb-*
„ *bende onderdanen; nu toch zou het onvermoeid streven*
„ *naar een hooger getal, de edele vrucht zijn van een ge-*
„ *zegende kunstbewerking. Mij is het geval bekend van*
„ *een Geneesheer, die in één jaar veel meer dan 150 kin-*
„ *deren gratis had gevaccineerd en daartoe nog al eenige*
„ *onkosten had moeten maken, en evenwel, hij kreeg de*
„ *medaille niet. Het gevolg is geweest ontmoediging,*
„ *Thands vaccineert hij geene andere, dan die, welke*
„ *hem daarom verzoeken.*” Wel, Lezer, wat zegt gij van de menschlievendheid des Geneesheers, die om een middel, door hem als hoogst nuttig beschouwd, gratis aan de armen en behoeftigen toe te dienen, de medaille als spoorflag noodig heeft! Doch gaan wij verder: de Heer DE KONING nu begrijpende, dat een besluit ter vermeerdering van medailles aan den lande wellicht meer geld zou komen te kosten, heeft

„laagsten tot den hoogsten rang, hetzij Kost-
 „schoolhouder of wat dies meer zij, zoude ver-
 „mo-

heeft dadelijk hierop iets gevonden: *Eens toegestaan*, zegt hij, *dat het werkelijk meerder bezwaren voor 's Lands kasse wezen zoude, inzonderheid wanneer het getal medailles eens met eene van elken rang vermeerderd werd, hoe gemakkelijk zoude dit, door eene onmerkbaar kleine post* OP DE STATEN VAN BEGROOTING VAN ELKE GEMEENTE *gevonden kunnen worden!!* Doch genoeg hiervan: alle verdere aanmerkingen over zulke inquisitoriale voorstellen, die ons op de lichte van de duizendste penning ten tijde van het schrikbewind der Spanjaarden doen denken, zijn overbodig. En bovendien wordt zelfs door veele Vaccinatores het uitreiken van eerbewijzen aan dezulken, die de meeste inentingën gedaan hebben, niet slechts als niet wenschelijk, maar zelfs als nadeelig beschouwd en dus verworpen; onder dezen behoort ook de Hoogleeraar C. MULDER, dien ik mij verheuge hier te kunnen noemen als een, die zich van de menigvuldige Vaccinatores, welke over de Vaccine geschreven hebben, nadat mijne *bestrijding* het licht had gezien, en van mij dus hetzij opzettelijk, hetzij van ter zijde moesten gewagen, geheel heeft onderscheiden. Immers terwijl anderen mij niet dan met de uiterste bitterheid genoemd hebben, zoo heeft deze werkzame en kundige Hoogleeraar, weleer te Leijden waar wij gezamenlijk onze studien volbrachten, een mijner gemeenzaamste vrienden, de zaak der koepokinenting, wel is waar, verdedigd, doch zonder den bestrijder te belasteren of van kwade trouw te verdenken. In de weinige bladen, die hij over dit onderwerp geschreven heeft, heb ik

„mogen cenig' kind op de school te onderwijzen
 „of op zijne school te nemen, dan ten zij ge-
 „vaccineerd te zijn; geen jongeling zoude zijne
 „Academische loopbaan mogen aanvangen, hoe
 „ook genaamd, bij eenig bedrijf of handwerk mo-
 „gen genomen worden, nimmer eenigen post of
 „bediening mogen bekleden, en eindelijk ZOU GEEN
 „HUWLIJK MOGEN GESLOTEN WORDEN ten zij de
 „belanghebbende in al deze gevallen van een Certificaat
 „van den Land-inenter voorzien ware, dat hij
 „de koepokken geregeld en beslissend had doorge-
 „staan.” Ik kan niet zien, zegt de Heer DE
 KONING verder, dat hierin eenige hardigheid
 ligt. (*)

Ziedaar, Nederlanders! wat gij te wachten hebt
 van het *Liberalisme* uwer verlichte Doctoren, die
 zonder eenige schaamte, dergelijke bespottelijke, maar
 te-

ik, (hoewel met leedwezen zijne gehechtheid aan de
Vaccine steeds bemerkende) echter met blijdschap die-
 zelfde oprechtheid en gulbartigheid erkend, die ons
 eenmaal tot elkander hadden gebracht.

(*) Ziedaar de taal van hen, die mij en die met
 mij eensgezind denken, voor tijrannen en onverdraag-
 zamen houden! ik herinner mij in eene verhandeling
sur la Tolerance, tegen de Koningen en Priesters, als
 zijnde vijanden der verdraagzaamheid, gericht en ge-
 schreven door een der grootste vrienden van den ver-
 achtlijken *VOLTAIRE*, de volgende zinsnede gelezen
 te hebben: „Je voudrois voir le dernier Roi, pen-
 „du aux entrailles du dernier Prêtre.”!!

tevens verfoeilijke maatregelen aan ons Gouvernement aanbevelen! maatregelen, die, zoo ze immer zouden worden in het werk gesteld, een opstand zouden kunnen doen ontstaan, waarvan men de vreeslijke gevolgen den gewelddrijvende Vaccinateurs te wijten hadt, die met recht zouden beschuldigd worden, van het land geperturbeert en in groote perikelen gebracht te hebben! Doch de Heere behoede diergelijke rampen!

Wij komen thands tot de verdediging der door mij aangehaalde plaatsen ten bewijze van de eenheid in wezen bij de zoogenaamde valsche en ware Vaccine, alsmede bij de *variola vera*, *spuria* en *modificata*.

In dit gedeelte wordt ik door de Heer O. beschuldigd, van een der verfoeilijkste wandaden voor eenen schrijver, namelijk opzettelijke verdraaiingen en vervalschingen, welke beschuldigingen op meer dan een plaats onbeschaamdelyk herhaald worden. Mij zelve intuschen bewust met geen ander gevoel geschreven te hebben, dan dat van afhankelijkheid van Hem, die zelve de Waarheid is, met geen ander doel, dan om de waarheid tegen de logen te verdedigen, zoo ben ik even gerust en kalm bij al den laster, die mij hier wordt aangedaan, wetende dat ik nimmer de zuiverheid der door mij verdedigde zaak door onzuivere middelen ontreinigd, nimmer mijne handen met zulke lage wapenen bezoedeld heb.

Om deze reden zal ik alleenlijk herhalen de door mij gebezigde citatien, met bijvoeging van de namen

men der schrijvers, opdat een ieder in staat zij hunne stellingen te onderzoeken.

Ik had dan gezegd, dat slechts één Contagium *de ware koepokken* en de zoogenaamde *valsche* voortbrengt, dat het onderscheid alleen in het bijzonder gestel van ieder individu en in andere toevallige omstandigheden zoo als men zegt, maar geen zins in het wezen der ziekte moest gezocht worden, terwijl ik sommige bewijzen hiervoor uit de geschriften van eenige Vaccinateurs heb verzameld, die, b. v., met dezelfde stof en op hetzelfde tijdperk onderscheide kinderen hadden gevaccineerd, en waargenomen, dat sommige hunner de echte, andere de valsche koepokken kregen. Onder anderen had ik van een zeker Hoogleeraar gesproken, die zich zeer beijverd heeft de verderflijke koepokinenting te verspreiden en wiens werken hierover mij op meer dan eene plaats bewezen hadden, dat mijne stelling zeer gegrond was.

Deze Hoogleeraar nu is de Heer THOMASSEN à THEUSSINK; wij willen zijne eigene woorden herhalen:

„ Ik geloof, zegt de Profesfor, voor zoo verre ik uit mijne eigene ondervinding, uit de voornaamste schrijvers en uit de mondelinge berichten van de Fransche, Zwitsersche en Brabantische geleerden, die in dit vak veel ondervinding hadden, heb kunnen opmaken, *ik geloof, zeg ik, niet dat er een ziekte BESTAAT, die men valsche koepokken behoorde te noemen.*
 „ De zoogenaamde *valsche* koepokken zijn ontaar-
 „ din-

„dingen van de *ware koepokstof*, welke in geen
 „twee gevallen gelijk zijn, en van veele omstan-
 „digheden afhangen, zoodat men geenzins moet
 „denken, dat iedere oorzaak, welke de geregeld-
 „de ontwikkeling van dit *gif* belet of verhindert,
 „een verschillend foort van bastaard of valsche
 „koepok voortbrengt; dit is eene misvatting,
 „welke den Heer Prof. VAN MAANEN en meer
 „anderen in den war gebracht heeft.” Op eene
 „andere plaats zegt dezelfde Hoogleeraar THOM. à
 „TH., dat ook hij bij kinderen met een en dezelf-
 „de stof gevaccineerd, bij het één echte, bij het an-
 „der zoogenaamde bastaard koepokken heeft zien
 „ontstaan.

Daar nu het beveiligend vermogen van de Vaccine juist daarin zal bestaan, dat ze de echte zij, terwijl de onechte gezegd wordt niet te beveiligen, zoo vraag ik of men wel met sterker bewoordingen deze zoo voorname thesis der Vaccinatores kan wederleggen, dan de Heer THOM. à TH. doet, die zelfs het *bestaan der zoogenaamde valsche koepokken* ontkent?

Of intuschen de gantsche loop der ziekte, de vereeniging van alle verschijnselen den Vaccinateur zouden kunnen leeren, althands in de meeste gevallen of de besmetting met het koepokgif geregeld zij geschied, dan of ze door omstandigheden gewijzigd en gestoord zij, wil ik niet bepalen, doch zeker is het, dat alsdan bij alle die kinderen, welke te voren gevaccineerd zijn en thands de natuurlijke pokken krijgen, de kenmerken, waaraan zich

dan de ware van de valsche koepok onderscheiden moet, door de Vaccinateurs geheel zijn over het hoofd gezien, daar zij in dat geval de valsche voor de ware hebben gehouden.

Hoe men nu ook hierover denke, zeker is het, dat *of* het beveiligend vermogen der Vaccine naar den loop der verschijnfelen niet te bepalen is, *of* dat de Vaccinateurs tot den huidigen dag zeer flechte waarnemers geweest zijn. (*)

Dan

(*) Wij willen ten bewijze onzer stelling eenige voorbeelden aanhalen uit de geschriften der voornaamste koepokinenters, daar men tegenwoordig staande houdt, dat de valsche koepokken van de ware gemakkelijk kunnen onderscheiden worden.

A. In het jaar 1801 heeft de Hoogleeraar THOMASSEN à THEUSSINK (in de Letterbode N°. 12 en 13) een veertiental waarnemingen aangaande de koepokken medegedeeld, waaruit blijkt, dat een zeker kind den 14 Dec. werd gevaccineerd, en dat de 26 Dec. de stof zoo lijmig en dik was dat de Hoogleeraar dezelve *ter verdere inenting afkeurde*, vreezende dat ze alsdan geene echte maar valsche koepokken zoude voortbrengen; intusfchen nam hij des niet te min van dat zelfde kind den 30 Decemb. (dus 16 dagen na de Vaccinatie!) op nieuw stof en, (let wel!) deze bracht de echte Vaccine voort!

B. De gevallen door den Hoogleeraar VAN MAANEN waargenomen zijn even merkwaardig en hoewel veel tegengesproken, echter nimmer behoorlijk wederlegd. Men zie des Hoogleeraars *Waarneming van drie met koepokstofte ingeënte en naderhand door de natuurlij-*

Dan laat ons zien of ook mijne stelling aangaande de eenzelvigheid in wezen van de *Variola vera*,

lijke kinderpokjes besmette kinderen Harderwijk 1801, waarin de schrijver, hoewel de Vaccine sterk verdedigende, de volgende phrase heeft. „ Het staat dan „ vast, (NB. aangezien de pokken naderhand ontstonden) dat de 3 kinderen, welke het onderwerp de- „ zer waarnemingen uitmaken, en inzonderheid het „ kind N°. 3, op welk alles toch voornaamlijk aan- „ komt, *valsche* koepokken heeft gehad, en verders „ dat deze valsche koepokken ontstaan zijn door de „ *inenting met goede, ter behoorlijke tijd genomene on- „ verbeterlijke pokstofe.*”

C. Volgens de Waarnemingen van Dr. DE CARRO te Weenen, Dr. PELCHIER te Geneve en Dr. VERBEEK in Brabant, ja van zoo veele voorname koepokinenters, blijkt het ontegenzeggelijk, dat personen met echte koepokstof ingeënt, alle de vereischte verschijnselen van de ware Vaccine hebbende gehad, ja zelfs met wier stof andere voorwerpen ingeënt zijnde, de ware koepok kreegen, dat, zeg ik, bij die personen, niettegenstaande alle mooglijke zekerheid aangaande de echtheid der stofte, niettegenstaande de hoogstmooglijke inachtneming van die Characteristieke onderscheidsteekenen tuschen de echte en valsche koepokken, welke door JENNER en WOODVILLE in Engeland, door AUBERT, HUSSON en anderen in Frankrijk, door HUFELAND, HEIM enz. in Duitschland, door THOMASSEN à THEUSSINK, ONTYD in Holland opgegeven zijn, echter de ware kinderziekte is ontstaan; intuschen hoewel zoodanige feiten bekend zijn en om deze rede door veele Vaccinatores gelijk nog

ra, spuria en modificata zoo absurd is als de schrijver dezelve wil doen voorkomen.

Hij verdedigt het tegenovergesteld gevoelen, dat is, dat er een afzonderlijk Contagium voor ieder dezer poksoorten bestaat en beroept zich op autoriteiten, die wij kunnen en moeten nagaan, om

onlangs door den Hoogleeraar DE FREMERYEN (ik meen) eenige jaren vroeger door Prof. THEUSSINK zelve, de Revaccinatie na een zeker tijdsverloop als noodzakelijk wordt aangeprezen, welk gevoelen door den Heer ONTYD als *van allen grond ontbloot* beschouwd wordt, zoo heeft die schrijver de verregaande onbeschaamdheid het volgende te verdedigen. „Wij durven ge-
 „ rustelijk met die waarheidsliefde, welke den eerlij-
 „ ken Geneesheer en den beminnaar zijner medemen-
 „ schen betaamt, stellig uit ervaring verzekeren, dat
 „ behoorlijk doorgestane koepokziekte, mits dezelve
 „ niet slechts eene *locale* maar ook eene lichte consti-
 „ tutioneele ongesteldheid veroorzaakt heeft, niet
 „ slechts voor 15 of 20 jaren maar ook voor het ge-
 „ heele leven tegen de kinderziekte beveiligt enz.” Men vergelijke des schrijvers *Waarde der Vaccine* pag. 103.

Daar nu deze gantsche verklaring eenig en alleen ge-
 grond is op de onbedrieglijke onderscheidingsteekenen
 van de ware en de valsche Vaccine, zoo mogen wij
 dezelve, hoe stellig ook en, zoo als de schrijver zegt,
 met die waarheidsliefde, welke den eerlijken Genees-
 heer betaamt, voorgedragen, voor onwaar houden, ja
 zelfs als tegenstrijdig met de ondervinding van veele
 Vaccinatoren.

om te zien in hoe verre hij het recht heeft deze tot slaving van zijn gevoelen in te roepen.

1°. *Vooreerst* spreekt hij van VAN SWIETEN en het is niet te ontkennen, dat deze schrijver veeleer het bestaan van bijzondere smetstoffen, zoo wel voor de *Variola* als de *Varicella* schijnt aan te nemen, edoch niet met die zekerheid als ware het eene befliste zaak; dit blijkt uit deze woorden: „ *An simile Contagium est in his (spuriis) ac in genuinis variolis, sed quod, effoetum jam, vel magis iners, ex sua natura turbat corpus minus valide, vel facilius diffatur absque suppuratione sequente? Sic quidam crediderunt dum videbant spurias variolas regnare, postquam verae grassari desinebant etc.*” (*) Hoewel hij nu tegen dit bewijs eenige zwarigheden oppert, zoo verklaart hij zich echter niet stellig, wat betreft het al of niet bestaan van meer dan één *Contagium*.

2°. De tweede schrijver, die zeer ten onrechte door den Heer O. aangehaald wordt, is BURSERIUS. Immers deze schrijver zegt nergens, dat het *Contagium* der *Variola* van dat der *Varicella* onderscheiden is, maar integendeel, meen ik juist bij hem stellingen te vinden, die mijn gevoelen veeleer bevestigen. Immers op de eene plaats lezen wij: „ *Obvium vulgatissimumque est, pus variolosum contactu immitti in cutim eorum, qui*
„ *va-*

(*) VAN SWIETEN Comm. in Aph. H. BOERHAVII tom. V. pag. 11.

„ *variolas jam passæ sunt indeque pustulas exo-*
 „ *riri, quæ forma, durationis tempore, in-*
 „ *flammationis, suppurationis, exsiccationis modo*
 „ *veras omnino variolas referunt;*” (*) op eene
 andere plaats, „ *necessario sequitur, venenum va-*
 „ *riolosum UNUM natura esse et si quid inter-*
 „ *dum differat, omne ejus discrimen in MAJORE*
 „ *vel MINORE virulentiae GRADU consistere* (†).
 Doch wellicht zegge men, dat dit alleen de *Va-*
riolæ veræ, geenzins de *spuriæ* betreft, daar
 BURSERIUS over deze in eene afzonderlijk
 hoofdstuk gehandeld heeft.

Dit laatste willen wij niet tegenspreken, doch
 wat lezen wij daar? *A Variolis veris tam natu-*
ralibus quam insitiis multum differunt spuriae
sive illegitimæ, SED INPRIMIS LEVITATE ET BRE-
VITATE MORBI (§). Indien dus de valsche pok-
 ken van de echte voornamelijk door de zachtere en
 kortere loop der ziekte volgens BURSERIUS
 verschillen, zoo vraag ik of de Heer O. het recht
 heeft zich op dezen schrijver te beroepen om het
 onderscheid in wezen van beide ziekten te verdedi-
 gen? Dat BURSERIUS intuschen en VAN
 ZWIETEN, hoewel zich nergens aangaande het
 onderscheid der valsche en ware pokken, wat het
 contagium betreft, stellig verklarende, echter op
 de

(*) J. B. BURSERIUS *Instit. Med. Pract.* vol. II.
 pag. 51.

(†) L. I. pag. 160.

(§) L. I. pag. 324.

de kenmerken, waaraan zich de eene en andere in hunne loop onderscheiden, hebben aangedrongen, is zeer waar, maar stemt ook volkomen overeen met de door mij verdedigde stelling aangaande de Inoculatores en Vaccinatores tevens.

3°. De derde autoriteit, waarop zich de schrijver beroept, is de beroemde **VOGEL**; intusfchen vind ik in hetzelfde werk (*), dat de Heer O. aanhaalt, dat het nog niet uitgemaakt is of niet eenige soorten van de Varicella slechts eene varieteit zijn van de gewone pokken, ontstaan alleenlijk uit de gesteldheid des lichaams en van een lucht, die de volkomen ontwikkeling van het pokgif niet gunstig is; dat er intusfchen na eene inenting met echte pokstof somwijlen een soort van onechte pokken ontstaat, is volgens **VOGEL** zeker.

4°. In de vierde plaats, spreekt de Heer O. van **HEIM**, van welken ik gezegd had, dat hij een soort van valsche pokken beschrijft, die wat haar duur, haar loop en hare verschijnselen betreft, zich naauwlijks van de kinderpokken onderscheiden.

Hierin, zegt de Heer O. dat ik *'s mans woorden vervalscht en verdraaid heb*; ik zal dus de plaatsen, waar uit ik **HEIM**'s gevoelens heb voorgedragen, hier nader uit een zetten. **HENKE**, die zelve een groot voorstander der Vaccine is zegt van **HEIM** het volgende: „ Einer der er-
„ fahrenheit's deutschen Aerzte aber, der sich durch
„ die Schärfe und Genauigkeit seiner Diagnose vor-
„ züg-

(*) Handb. der Pr. Arzneiwissf. pag. 121.

„ züglich auszeichnet, Hr. Geh. Rath HEIM be-
 „ streitet die Allgemeingültigkeit mehrere von den
 „ obigen Sätzen. Besonders verwirft er die Be-
 „ hauptung, „ dass die falschen Pocken sich hin-
 „ „ länglich und sicher durch die snellern Verlauf
 „ „ von den wahren Pocken unterscheiden lasfen.”
 „ Gestützt auf seine zahlreichem Biobachtungen
 „ einer Art der Falschen Pocken, welche den wahren
 „ nicht nur in der Form und dem Ansehn der
 „ pusteln sehr ähnlich sich zeigten, sondern auch
 „ einen eben so langfamen, ja zum Theil noch
 „ länger wählender, Verlauf hatten.” (*)

Ook heeft hij zelve waargenomen, dat eene door ouderdom en hette veranderde en verdorven stof, genomen uit een echte pok, *Varicellen* of *valsche pokken* voortbracht (†), hetgeen onmooglijk was zoo het *contagium* verschilde.

Maar wij willen de beschrijving, die HEIM zelve geeft, van die zoo moeilijk te onderscheiden valsche pokfoort mededeelen en daarover eenige aanmerkingen maken.

Bijzonderheden eigen aan die soort van valsche pokken die naar de echte gelijkt.

α. Verscheide dagen eer zich de koorts vertoont, zijn de kinderen traag, lusteloos, eigenzinnig, hebben droevige oogen, eene onrustige slaap en geen eetlust. β.

(*) A. HENKE Handb. zur Erkenntniss und Heilung der Kinderkrankheiten I. B. pag. (Edit. 1818) 352.

(†) HORN Archiv. 1809. pag. 235.

β. Zoodra zich de koorts vertoont, die dikwerf *HEVIGER is dan bij de zachte ware pokken*, komen er misliikheden bij, *vomitus*, opgezwollen gelaat, lichte *deliria*, roode oogen, dorst enz., nadat deze verschijnselen twee of drie dagen hebben plaats gehad, wordt men gewaar

γ. Een uitslag eerst in het aangezicht en dan op alle deelen des lichaams; dit eerste tijdperk is in twee of drie dagen vervat; doch deze pokken worden niet alleen op de oppervlakte des lichaams gevonden, maar ook inwendig in de keel en mond en op de tong, ja zelfs in het witte der oogen.

Bij kinderen van het vrouwlijk geslacht heeft *HEIM* ze aan de inwendige deelen der *genitalia* aangetroffen en bij jongens aan de *glans penis* en het inwendige van de voorhuid, zoodat ze eene hevige Gonorrhoea en Phimosi maakten. Zelfs waren dikwerf de voetzolen en handpalmen daarmede als bezaaid. Langzamerhand zwelt gewoonlijk deze uitslag en wordt nog al hard opgevuld. Zij heeft in het midden een indrukfel, *zoodat deze pokken van de echte naauwlijks kunnen onderscheiden worden*. Zeer veele van deze puisten zwellen al meer, worden rond, en vullen zich dan eens met eene klare doorschijnende dan weder met eene witte ondoorschijnende stoffe aan, en hebben eene roode grond.

Onderscheiden is het tijdperk der aanvulling: soms duurt het 4 of 6, soms 10 dagen en nog langer voor dat het roofje ontstaat. Somwijlen zelfs drogen de puisten eerst op, den negenden

ja den 15de dag na hun ontstaan. De roofjes blijven meermalen 8 of 14 dagen ja soms 3 weken zitten eer ze afvallen.

δ. Deze pokken laten naden op alle de deelen des lichaams na, echter niet zoo veel als de echte. De roode vlekken die de roofjes achterlaten blijven dikwerf nog lang zichtbaar.

ε. In eenige hoewel zeldzame gevallen ziet men geene roofjes ontstaan, maar de puisten gaan in hartnekkige zweeren over. (*)

Nu vraag ik of het iets anders dan stelselzucht kan genoemd worden, eene valsche pokfoort, in wesen van de echte onderscheiden, aan te nemen, hoewel ze beide in zoo veele opzichten overeenkomen, zoo ten aanzien van beider wijze van ontstaan, als in de *stadia inflammationis*, *suppurationis* en *exsiccationis*, terwijl ook deze zoogenaamde valsche pokfoort op het gantsche lichaam naden achterlaten, ja volgens de uitdrukkelijke woorden door ons aangehaald, *van de echte pokken naauwlijks kunnen onderscheiden worden?*

Heeft nu de Heer O. het recht om te zeggen, dat de *uitmuntende diagnostik van den Hoogleeraar HEIM ons thands zeer wel in staat stelt, om, den loop der ziekte behoorlijk nagaande, dezelve in alle gevallen van de ware kinderpokken te kunnen onderscheiden?* — En zelfs indien dit

eens

(*) HENKE l. c. pag. 354 etc. Het werk van HEIM niet bij de hand hebbende zoo geef ik hier zijn gevoelen in diervoege, als HENKE hetzelfde mededeelt.

eens plaats had, zou men dan daaruit tot het onderscheid van het *contagium* mogen besluiten? De onpartijdige lezer oordeele zelve.

5°. In de vijfde plaats maakt de Heer O. gewag van RICHTER van wien ik gezegd had, dat hij wat het al of niet bestaan van een wezenlijk verschil tusfchen de ware en valsche pokken, *verward* en *onbestemd* is, waarvan de Heer O. zegt, dat „men het fchatbaar werk van RICHTER flechts „behoeft in te zien om van de valscheheid en onge- „rijmdheid dier aantijging volkomen overtuigd te „zijn, — dat deze fchrijver de variolae en de vari- „cellae voor twee onderscheide *contagia* van eenen „verschillenden oorsprong houdt — en eindelijk dat „ik des mans woorden *arglistiglijk* verdraaid heb.”

Wat deze beschuldiging, die met de grootste bitterheid gefchiedt, betreft, ik wil eenvoudig mijne eigene woorden herhalen en uit een zetten. RICHTER heeft in twee afzonderlijke hoofdstukken de echte en de valsche pokken behandeld, maar wij vinden twee foorten, de *lymphaticae* en *verrucosae* onder de echte zoowel als de valsche geplaatst; terwijl nu alle de echte pokfoorten volgens RICHTER zich naar de uiterlijke vorm onderscheiden, zoo moest hij, *wilde hij zich zelve gelijk blijven*, ditzelfde op de onechte pokken toepasfen, hetgeen hij intusfchen niet gedaan heeft. Nu vraag ik of de beschuldiging van den Heer O. niet geheel valsch is, en of ik gezegd heb, dat RICHTER alleen in de uiterlijke vorm de *variolae* en *varicellae* van elkander doet verschillen?

Neen,

Neen, had hij dit gedaan, dan zou ik hem immers niet van onbestemdheid beschuldigd hebben, maar integendeel, als eene autoriteit voor mijne stelling hebben aangehaald.

De Heer O. zegt intusfchen, dat **RICHTER** *twce verschillende contagia aanneemt*, hetgeen voorwaar geen' onpartijdigen lezen kan zonder verbaasd te staan over des schrijvers verblindings en onbeschaamdheid tevens.

Immers wij lezen bij **RICHTER** het volgende:
 „ Es scheint das Gift der Varicella sogar nur eine
 „ modification des wahren Pockengiftes zu seijn:
 „ diese vielleicht nur unter gewissen Umständen,
 „ wenn es sehr verdünnt, veraltet ist, seine wir-
 „ kung nicht durch die individuelle Constitution
 „ des Kranken und die allgemeine der Atmosphä-
 „ re begünstigt wird, *die falschen Blattern* her-
 „ vor zu bringen. Für diese meinung sprechen
 „ *das gleiche art der falsche Pocken mit den*
 „ *wahren* etc.; en eenige regels verder, **ANDRE**
 „ widersprechen dieser meinung und nehmen ein
 „ eigenthümliches *contagium* an, **IHRE** grunde sind:
 „ etc.” Waarna de gronden worden voorgedragen van hen die twee onderscheide contagien aannemen zonder dat **RICHTER** hieromtrent eenige uitspraak doet. Is nu de voorstellingswijze van **RICHTER** niet zoodanig, dat, wilde men hem hetzij onder die geene, die één en hetzelfde contagium voor beide ziekten verdedigen, hetzij onder hen die het tegendeel vasthouden, eene bepaalde plaats geven, hij alsdan veeleer onder de eerste zou moeten

ten gesteld worden? Maar daar hij slechts de gronden van beider gevoelen opgeeft zonder dezelve te beoordeelen, heb ik dan niet volkomen recht mijne woorden te herhalen en RICHTER verward en onbestemd hieromtrent te noemen? Of zal wel iemand zóó verblind en verward van geest zijn, om uit de aangehaalde plaatsen van RICHTER met den Heer O. stellig te zeggen, dat deze schrijver twee verschillende *contagia* aanneemt?

Doch genoeg hier over. — Wij zien dus dat de *autoriteiten*, die de Heer O. voor zijne stelling meent te hebben, veeleer, zoo ze iets bewijzen, het tegen overgestelde gevoelen niet ongunstig zijn en wij moeten inderdaad verbaasd staan, wanneer wij bij hem op meer dan eene plaats de volgende woorden lezen: „Wij houden met VAN
„SWIETEN, BURSERIUS, VOGEL,
„RICHTER, HUFELAND en STIEGLITS,
„de kinderpokken en de *Varicellae* voor twee
„onderscheidene *contagia* van eenen verschillenden
„oorsprong enz.” (*)

Wij

(*) Ten bewijze van de fraaije overeenstemming, die er tusfchen de Heeren Vaccinatores bestaat; wil ik een staaltje geven, dat nog al belangrijk in zijn foort is. De ijverige Koepokinenter ONTYD, zegt uitdrukkelijk: *Dat VOGEL, RICHTER en HUFELAND, en op een andere plaats, dat ook HEIM de kinderpokken en de varicellae voor twee onderscheide contagia van een verschillenden oorsprong; houden; en de even zoo ijverige voorstander der Vaccine de Heer*

Wij zouden nu ook van hetgeen de Hoogleeraar THOMSON over dit onderwerp waargenomen heeft

GITTERMANN (HUFEL. Journ. de P. H. Maii 1821 pag. 54) zegt letterlijk het tegendeel: „ *Unter denjenigen welche EIN UND DAS SELBE CONTAGIUM für die Variola und die Varicella annehmen, nenne ich hier nur HUFELAND, HEIM, REIL, SPRENGEL, RICHTER, SELLE und S. G. VOGEL, jedoch letzterer mit einiger Einschränkung.*”

Dit eenige voorbeeld zij genoeg om ons voorzichtig te maken, de citatien der Vaccinateurs niet te spoedig te geloven.

Wij kunnen intusfchen niet nalaten hier te herinneren, dat nog onlangs de *Annales de la litterature Medicale Britanique* van den Heer J. DUBAR (Octobre 1824) ons aangaande dit punt nieuwe Bijdragen hebben geleverd, die het gevoelen van den Hoogleeraar THOMSON ten volle bevestigen: „ *L'opinion, que les diverses formes d'Eruption Varioliques ne sont que des modifications les unes des autres, commence à prévaloir; et nous avons à ce sujet une lettre intéressante du Dr. STOKER de Dublin au Dr. THOMSON d'Edimbourg, exposant le résultat d'un grand nombre d'observations à l'appui de sa doctrine etc.*”

Men herinnere zich hier bij de woorden van den grooten SYDENHAM, waarschuwend dat men de door bijkomstige omstandigheden ontstane wijzigingen der Epidemisch-heerschende ziekten niet dadelijk voor nieuwe soorten houde: *hoc pacto, zegt hij, cum non naturam sequamur, optimam semper ducem, sed conjectandi libidini indulgeamus, tot nobis erunt morborum species, quot comminisci placuerit.*

heeft kunnen gewagen; wij zouden ter wederlegging van het gevoelen van BRYCE, hetwelk de Heer O. in alle zijne bijzonderheden heeft overgenomen, op dezelfde wijze THOMSON's argumenten kunnen herhalen, doch daar de gantsche quaestie de bestrijding der Vaccine slechts zijdelings betreft, hoewel de Heer O. er den schijn aan geeft, als ware het een hoofdpunt, zoo willen wij liefst berusten bij de herinnering, dat, zelfs indien de stelling door STIEGLITZ, ONTYD en anderen hier verdedigd, gegrond was en ik dezelve eens voor bewezen en waar hield (hetgeen ik intusfchen stellig niet doe) ook dan mijne bestrijding der Vaccine in volle kracht bleef. Immers ik ontken volstrekt niet, dat in vele gevallen het koe-pokgift de kinderpokken kan voorkomen, doch ben integendeel bij mij zelve verzekerd, op gronden eener zuivere geneeskundige Theorie, onderzanding en waarneming van de gestellen van het tegenswoordig geslacht, dat de wijze, waarop dit zoogenaamd voorbehoedmiddel werkt, zeer verderfelijk is, de natuurlijke ontwikkeling verstoort en dus de gezondheid ondermijnt.

De wederlegging nu van dit punt zal men vruchteloos bij den Heer O. zoeken, die zeer behendig alles dat slechts zijdelings de eigenlijke hoofdzak betreft, alle de bijkomstige argumenten zeer in het breede behandelt, terwijl hij van de hoofdargumenten als ter loops en in het voorbijgaan gewag maakt, ja meestal dezelve alle wederlegging onwaardig noemt.

En met betrekking tot het beveiligend vermogen der koepokken, door den Heer O. en met hem door zoo vele Vaccinateurs bij eene geregeld afloopende Vaccinatie verdedigd, merk ik alleen dit aan, dat er van de 500 kinderen die gevaccineerd worden, nauwlijks een enkel kan gevonden worden, bij wien het koepokgift een beveiligend vermogen bezit, indien namelijk de zoo hooggeroemden JENNER, *de onsterflijken weldoener van het menschlijk geslacht*, zoo als TH. à THEUSS. zegt, juiste en gegronde waarnemingen heeft gemaakt, aangaande het ontaarden der Vaccine en het verliezen der kenmerken van echtheid, daar volgens hem eene enkele weiachtige puist, een wondje of een vervelling van de opperhuid ja een plekje open huid achter het oor, niet grooter dan men met een halve erwt bedekken kan genoegzaam zijn om de voorbehoedende kracht der Vaccine te ontnemen; waarbij men voegen kan het gevoelen van een onzer geleerden, den Heer GYSBERTI HODENPYL, die (om mij van de woorden van den Heer TH. à THEUSS. te bedienen) uit ver-

„ schillende waarnemingen meent te mogen besluiten,
 „ dat het terug keeren der pokken en de *Variolide*
 „ na de Vaccine niet zoo zeer afhangen van de stof
 „ die tot de *Vaccinatie* gebruikt is, of van den
 „ loop der ziekte zelve, welke hij denkt volkomen
 „ regelmatig te kunnen afloopen, zonder dat daar-
 „ door de *dispositie* tot de kinderpokken volkomen
 „ is weggenomen, maar dat de Vaccine deze *dispo-*
 „ *sitie* niet wegneemt, wanneer de kinderen eene

„ DIS-

„DISPOSITIE tot *rachitis, schurft, scrophula, daauw-*
 „*worm, tinea capitis, dartres, carcinoma* of *lues*
 „hebben of de ouders deze ziekten aan de kinderen
 „mededeelen.” Nu vraag ik bij hoe veele kinderen
 de *dispositie* (let wel!) tot een dezer ziekten ont-
 breekt, en of de Heer HODENPYL niet met deze
 stelling, als met eenen slag ten minste 999 van de
 1000 Vaccinatieën voor onecht verklaart, als heb-
 bende de *dispositie* tot de kinderziekte niet wegge-
 nomen?

Zou het nu niet beter zijn, indien men zonder
 zoo vele uitvluchten te zoeken, eenvoudig vast-
 stelde, dat een der voornamste kenmerken om de wa-
 re van de valsche Vaccine te onderscheiden hierin
 bestaat, dat bij de eerste de vatbaarheid voor de
 Variolae moet verloren zijn? dan immers is men
 altijd gerechtigd, zoodra zich bij een' gevaccineerden
 de pokken vertoonen, *juist daaruit* te besluiten,
 dat de te voren plaats gehad hebbende Vaccine de
 kenmerken der echte koepokken niet gehad heeft,
 en ziedaar dan de rede waarom thands zoo veele
 pokken na voorafgaande Vaccinatie in alle landen
 worden waargenomen!! En inderdaad tot zulke
 bespottelijke *sophismen* moet de consequente Vaccin-
 ator noodwendig vervallen.

Het *opium facit dormire, quia in eo est vis*
dormitiva is bij dit te vergelijken, hooge Philo-
 sophie.

Zoo zien wij ons genaderd tot het zesde Argu-
 ment, waarin ik het gevoelen der Vaccinatores,
 die namelijk voorgeven door de koepokinenting de

vatbaarheid voor de kinderziekte te vernietigen, zoowel aan Godsdienst als Geneeskunde getoetst en na dit onderzoek, wederlegd heb.

De Heer ONTYD begint met de volgende verklaring: „Hoezeer wij het anderzins min doelmatig achten de gewijde schriften in geneeskundige schriften te berde te brengen, zoo zullen wij echter thands deze onze meening niet laten gelden, te meer daar de Heer CAPADOSE in zijne *Bestrijding der Vaccine* de gewijde bladeren zoo zeer gemengd heeft, dat het onzes oordeels *onmooglijk is*, eene volkomene wederlegging zijner bestrijding voor het Publiek te leveren, *zonder van dezelfde bron, waaruit hij voornaamlijk geput heeft*, gebruik te maken.”

Zoo streelend als het mij is deze getuigenisse uit den mond van mijn tegenpartij te vernemen, zoo vind ik mij hier bewogen hem met ernst te raden in het vervolg, niet uit noodzaaklijkheid, niet als wordende door anderen zijns ondanks gedwongen, maar uit behoefte des herte, dorstende naar de gerechtigheid, *tot die bron te naderen waaruit* hij zegt, dat *ik voornamelijk geput heb*. Dan en dan alleen zal hij met dankzegging het zielroerend antwoord leeren verstaan, hetwelke de Zaligmaker der wereld aan de Samaritaansche vrouw nabij de fonteyne JAKOBS gegeven heeft: „Zoo wie gedroncken sal hebben van het water dat Ick hem geven zal, die en sal in eeuwigheid niet dorsten, maar het water dat Ick hem sal
„ ge-

„ geven, sal in hem worden een fonteyne van
 „ water, springende tot in het eeuwige leven.”

Dan zal de Heer O. voorzeker niet meer zeggen, dat het ondoelmatig is de gewijde schriften in geneeskundige schriften ten berde te brengen, en hij zal eenstemmig denken met den godvruchtigen en geleerden HOFFMANN, als hij zegt:
 „ Est enim Scriptura Sacra hac in parte summa
 „ philosophia, in qua plurima quae circa rerum
 „ non naturalium usum et abusum observanda sunt,
 „ praeclare annotata reperiuntur. Haec enim fons
 „ ille est misericordiae Divinae, ex quo tamquam
 „ ex rivo viventium aquarum omnes istae divitiae
 „ promanant, quarum usus homines omni ex parte
 „ beatos reddit. In hac delitescit arcana conservandae sanitatis methodus, quam qui adsequitur, secretum omnium maximum acquirit, haecque ratione vitam quam diutissime sanam et ab omnibus fere morbis immunem protrahere poterit; in hac sanctissima praecepta continentur, quorum *recto* ac *pio* usu, terrenae non solum sed et caelestis illius tantopere a mortalibus expectatae felicitatis fructum consequi datur!”

Doch laat ons tot het onderwerp zelve overgaan. Ter wederlegging van dit zesde argument der Vaccinatores, dat namelijk *de Vaccine de vatbaarheid voor de kinderziekte vernietigt*, heb ik moeten nagaan wat de vatbaarheid zelve zij voor de eene of andere ziekte, hoe ook genaamd, en van waar men haar moet afleiden?

Iedere krankheid heb ik als het *resultaat* be-

schouwd van twee oorzaken op elkander werkende, waarvan de eene de *inwendige* de andere de *uitwendige* genoemd wordt of wel de eene de *prae-disponeerende* en de andere de *causa occasionalis* of gelegenheds-oorzaak: daar ik nu de kinderziekte gezamentlijk met alle anderen ziekten uit een' gemeenschappelijken bron afgeleid en iedere krankte als eene ontwikkeling eener fluimerende vatbaarheid beschouwd heb, die onze natuur zedert den val van den eersten mensch is eigen geworden, zoo meende ik met recht te kunnen beweren, dat het onmooglijk is de vatbaarheid voor de een of andere ziekte en dus ook voor de kinderziekte te vernietigen.

Dit gevoelen nu heb ik zoo veel ik het nodig achtte in mijne Bestrijding ontwikkeld. — De Heer O. nu *beweert opentlijk* (het zijn des schrijvers eigen woorden) *dat hetzelfde met de gewijde bladen en de gezonde rede strijdig is*; — in hoe verre hij deze openlijke verklaring op wettige gronden doet rusten, zullen wij thands geregeld moeten nagaan: *geregeld*, zeg ik, doch hoe zal dit mogelijk zijn? Immers hij die eene woestijn of wildernisfe door moet, waar alles het tooneel van verwarring oplevert, waar doornen en distellen met afgeknakte boomtakken en losgereten stukken rotssteen den grond bedekken, zal voorwaar zijnen weg niet *geregeld* kunnen volgen, maar zich slechts een doorgang banen.

In zoodanig een toestand bevindt ik mij thands daar de te dezer plaatse voorkomende meenigvuldi-

ge drogredenen, dwalingen, vreemde en gewaagde stellingen, talrijke proeven eener wanfchapen uitlegkunde, genees- en geschiedkundige wanbegrippen, die zich in dit gedeelte van des schrijvers werk tot eene alle verbeelding te boven gaande hoogte opeenstapelen en vermenigvuldigen, eene *geregelde* wederlegging onmooglijk maken. — Niets inderdaad ware beter, dan dat gedeelte van pag. 114 tot 124 woord voor woord over te nemen, opdat de lezer zelve oordeele, en hiermede zou ik geen oogenblik aarfelen, ware het niet, dat ik dit werkje met zulk een ballast niet gaarne beladen zag.

Ik ben echter verplicht het gezegde met eenige bewijzen, welke iedere bladzijde zoo overvloedig oplevert, te staven. — De schrijver wil mijn gevoelen aangaande de aangeboren vatbaarheid voor alle ziekten en voor iedere ziekte in het bijzonder, bestrijden en zegt:

1°. „ dat de zedelijke verdorvenheid van A D A M „ op zijn nakroost overging, dat dit op zijn physisiek een krachtadigen invloed moest hebben, — „ dat er om de normaalstaat der vaste en vloeibare deelen ongeschonden te bewaren, noodwendig een staat van rechtheid bij den mensch vereischt wordt, dat deze rechtheid vervallen zijnde het zinnelijk beginsel boven het zedelijke de overhand kreeg en dat, alzoo de mensch ten prooi werd van allerlei zondige hartstochten van angst, zorg en kommer, ook hierdoor het organisme allens en van lieverlede *ondermijnd* „ moest worden enz.” en zoudt gij het geloven,

lezer? diezelfde schrijver zegt op de volgende bladzijde: „ dat het lichaam zoo vast en sterk „ bleef, dat er doorgaans eenige eeuwen verliepen „ alvorens zij (de eerste menschen) ten gevolge „ van ADAMS zonden val, den natuurlijken dood „ ondergingen, want ziekten kenden zij niet.”

De schrijver houdt dus eene *ondermijning van het organisme* voor geene ziekelijke aandoening; wij verwonderen ons daarom ook niet, dat hij de *ondermijnende kracht* der Vaccine zoo geheel over het hoofd ziet: (*) maar wij wilden ook wel van hem weten met welk recht hij, die hier terplaatse eene ondermijning van het organisme aanneemt, die gedurende eenige eeuwen plaats had, zonder dat er zich volgens hem ziekten vertoonden, met welk recht, zeg ik, hij mij bespot, omdat ik

eene

(*) Wij kunnen niet nalaten den Heer O. de woorden te herinneren, die ik bij een zeker schrijver wiens gezag hij althans diende te erkennen, gevonden hebben hier zeer te pas komen. „ Daar het organisme ziekelijk kan gewijzigd worden, zonder dat deze ziekelijke wijziging zich door een kennelijk kwalijk bevinden aanduid, zoo spreekt het van zelf, dat wij het denkbeeld van wel te zijn hebben kunnen, ook dan, wanneer er daadlijk krankheid plaats heeft.”

De schrijver van deze merkwaardige woorden is de Heer ONTYD zelve, in zijne Verhandeling over den invloed der Scheikunde op de werkingen des Dierlijken lichaams, te vinden in het Geneesk. Magaz. 1801. Eerste Deel 3st. pag. 14.

eene ondermijnende kracht van het koepokgif heb aangenomen, dat zich gedurende eenige jaren bij sommige verborgen houdt zonder verontrustende ziekten onmiddelijk te verwekken! ? SALOMON zeide: *de mont des sots is hem zelve eene verstooringe ende zijne lippen een srik zijner ziele!* Wij vinden dit ook hier bevestigd. — Doch laat ons verder gaan.

2°. De natuurlijke *dood*, zegt de Heer O., is „geenzins eene willekeurige (*) straf, door God „aan het mensdóm om het overtreden van het „proefgebod opgelegd, maar zij is het ONMIDDE- „LIJK gevolg der zonde, en was als zoodanig te „voren door God aan den mensch *voorspelt*.”

„Wij vinden nergens in den Bijbel ziekten als „een onmiddelijk gevolg van ADAMS val opge- „teekend, maar alleen den *dood*: door ééne „mensch is de zonde in de wereld gekomen en „en door de zonde de dood en alzoo is de dood „tot alle menschen doorgestaan, in welken alle „gezondigd hebben (Rom. V. 12) is de taal van „ P A U.

(*) Dat de straffe door God het mensdóm om zij- en overtredingen opgelegd, niet *willekeurig* was, is zeer waar, vermits willekeur strijdig zijnde met het denkbeeld van wijsheid, bij God geen plaats heeft: maar dat die straf der zonde door Zijne vrijmachtige, onbegrensde, wijze en rechtvaardige wille, het mensdóm werd toegezonden en dus van Hem onmiddelijk, ja zelfs ter redding onzer zielen afkomt, houde ik voor zeker.

„PAULUS, doch van *ziekte* spreekt hij niet.”
 Wat moet men nu van zulk eene verregaande domheid zeggen.

De dood zal (let wel!) het onmiddelijke gevolg der zonde zijn, doch niet de ziekte!! Beschouwt de schrijver ook de ziekte als een onmiddelijk gevolg van de dood? of is de dood bij hem een verschijnsel van den gezonden staat? De eerste mensch zal voorzeker geen *levend* lichaam meer omgedragen hebben na den val, want de *dood is*, volgens den Heer O., de zonde *onmiddelijk* gevolgd!! Voorwaar deze en dergelijke phrasen bewijzen ons, dat er levende personen zijn, die het levendig makend beginsel der ziele schijnen te ontbeeren! Ik zeg het levendig makend beginsel, want zonder dit kan de geestelijke dood onzer zielen niet opgewekt worden!

3°. „Wij vinden (zegt de schrijver verder) in het door den Almachtigen uitgesproken vonnis over ADAM, na zijne overtreding, of liever in de ontwikkeling der rampzalige gevolgen van dezelve, door God aan onzen eersten stamvader gedaan, geen enkel woord van ziekte vermeld.”

Dus, Christenen! denkt niet dat de *dood een straf* is voor onze zonden, maar zij is slechts een *natuurlijk gevolg derzelve*, denkt niet dat de Almachtige, die de zonde haat, eigentlijk een *vonnis* over den gevallen ADAM heeft uitgesproken, och neen! het was veeleer eene *ontwikkeling der rampzalige gevolgen* der overtreding, denkt niet, dat het bevel des Allerhoogsten, „van den boom

„ boom der kennisfe des goeds ende des quaets
 „ daarvan en zult gij niet eten - want ten dage als
 „ gij daarvan eet, zult gij den dood fterven,” dat
 dit bevel zeg ik, tevens de aankondiging bevat
 van den rechtmatige *straffe*, bijaldien de mensch
 ongehoorzaam was, neen! het is slechts eene
voorspelling geweest van hetgeen hem als dan
 noodzaaklijk zou overkomen! — welke gruwelen!
 doch laat ons verder gaan.

4°. „ Dat de zinsnede: met smarte zult gij
 „ daarvan eten alle de dagen uwes levens, niet, ge-
 „ lijk de Heer CAPADOSE verkeerdelijk waant,
 „ van ziekte of eigenlijke pijn (*) of smart, maar
 „ van moeite, zorg, kommer en inwendig hart-
 „ zeer, moet verstaan worden, blijkt uit den ge-
 „ heelen zamenhang der zaak ontegenzeggelijk; —
 „ het bitter berouw over de overtreding van Gods
 „ gebod *vergalde* bij onzen aller ftamva-
 „ der, die wel gevallen maar niet vervallen was,
 „ altoos meer of min alle de genoegens van zijn
 „ langdurig leven.” Ziedaar nu moeite, zorg,
 kommer, inwendig hartzeer, bitter berouw, en
 gestadig herdenken der rampen door eige fchuld
 ontstaan, die geen ander gevolg hebben zullen,
 dan

(*) Zij die met den Grondtext bekend zijn, zullen
 weten dat het woord **כאב** hier gebezigd wel ook degelijk
pijn betekent, daar het juist hetzelfde woord is als dat in de
 toespraak aan de vrouw gevonden wordt: „ met *fmer-*
 „ *te* zult gij kinderen baren!” hetgeen toch de Heer
 O. wel zal willen bekennen pijnen te moeten noemen,

dan dat van de genoegens van het leven *meer of min* te vergallen.

De schrijver heeft voorwaar een vreemd pathologisch Systema; immers den invloed der gemoedsbewegingen op het organisme schijnt hij hier van weinig belang te achten, daar hij ontkent dat ze **ADAM** eigenlijke pijn of smarte veroorzaakten. **SALOMO** zeide *dat een verslagen geest het gebeente verdroogt*. — Intusschen heeft de schrijver, zijns ondanks, met zeer veel juistheid het woord *vergallen* gebruikt (en had hij hierover nagedacht, dan had hij toch wel ingezien, dat het lichaam ziekelijk moet zijn aangedaan en in het bijzonder de gal ontsteld bij droevige gemoedsaandoeningen! Heerlijk bewijs voor de waarheid! Ja, de echte taal is van God en ook **BELIAL**, dezelve gebruikende, profeteert!

5°. Wij vinden eenige regels verder eene opgave van de ouderdom der eerste menschen van **ADAM** tot **JACOB**; en de Heer O. zegt hier: „ dat „ deze allen zonder ziekte gekend te hebben „ den natuurlijken dood gestorven zijn, want „ van de Aartsvaderen was **JACOB** de eerste, „ die hierop eene uitzondering maakte enz.” Zoo **JACOB** nu de eerste is, die ziek geweest is, dan hebben wij wellicht van den Heer O. eene verhandeling te wachten over de **PHYSIOLOGISCHE** blindheid van **ISAAK**!!

6°. „ De mensch (zegt de schrijver verder) heeft „ door den val slechts eene algemeene vatbaarheid „ bekomen om te kunnen lijden en ziek worden...

de

„ de steeds toenemende *verbastering van het*
 „ *menschdom, deszelfs Civilisatie, (*)* der men-
 „ *schen buitensporigheden, schadelijke gewoonten,*
 „ *derzelyer blootgesteld zijn aan al te groote*
 „ *hitte des daags en aan de koude des nachts,*
 „ *zorg, kommer en gebrek veroorzaakten allengs*
 „ *een aantal ziekten, welke den mensch één-*
 „ *maal gedoemd om te sterven, uit hoofde van*
 „ *zijn voor zoo veele ziektestoffen gevoelig li-*
 „ *chaam, lang voor zijn natuurlijk uiteinde ten*
 „ *grave sleepten.*”

Ziedaar nu slechts eene algemeene vatbaarheid bij den mensch, wiens *lichaam voor zoo veele ziektestoffen gevoelig*, dat is, met andere woorden, *vatbaar* is! Op de eene plaats bestond *er geene ziekte vóór* JAKOB en echter erkent de schrijver wat verder het bestaan *van kwalen, die men in alle tijden en bij alle volkeren wederyind, omdat* ze

(*) Toen ik deze woorden las, kon ik nauwelijks geloven, dat zoodanig iets in de *Waarde der Koepok-inenting* gevonden werd: immers dezelfde man die steeds van de *verlichting dezer Eeuw, die men in vele opzichten als eene nieuwe wereld-periode beschouwen kan; van de hooge vlucht, welke meest alle wetenschappen in deze aan wonderen zoo rijken leeftijd neemen, gewoon is te spreken, maakt ter dezer plaatse gewag van de steeds toenemende verbastering van het menschdom* en op eene andere plaats, *van de zoo algemeen verspreide lues venerea, van de ongelukkig steeds toenemende weelde en derzelyer rampzalige gevolgen, als zoo veele ziekte-oorzaken.*

ze onafscheidelijk zijn van ons ontsteld organismus.
 Wat moet men nu van zulke contradictien en drogredenen zeggen! — Onder de aanleidende oorzaken, waardoor de algemeene vatbaarheid om ziek te worden tot een bepaald ziek-zijn overgaat, behoort volgens O. *zorg, kommer* enz. hetgeen zeer juist is, maar waarom ontkent hij dan, dat ADAM'S algemeene vatbaarheid om ziek te worden hem ook eene bijzondere vatbaarheid voor allerhande ziekelijke aandoeningen des lichaams heeft meêgedeeld, daar ONTYD zelve, zooals wij boven gezien hebben, juist *zorg en kommer* heeft opgenoemd, waardoor ADAM is gekweld geweest?

Daarenboven, wat is toch eene algemeene vatbaarheid die de bijzondere uitfluit?

7°, In mijne *Bestrijding* had ik gezegd, dat het niet ontstaan der ziekte ons nimmer met eenig recht tot het niet bestaan der vatbaarheid voor dezelve kan doen besluiten, en ter opheldering hiervan, heb ik van de *Aloë* gewaagd, die slechts om de honderd jaren bloeit, hoewel ze de vatbaarheid daartoe van jongs af moet bezeten hebben enz.

Wat nu de Heer O. hiertegen aanmerkt, kan ik niet nalaten in zijn geheel over te nemen; het zal meenigen lezer vervrolijken.

„ Wij verzoeken den Heer CAPADOSE eens
 „ rijpelijk na te denken over de gevolgen, welke uit
 „ de toepassing zijner stelling, dat de kiem van
 „ alle ziekten als eene sluimerende vatbaarheid ons
 „ als een droevig erfdeel bij den val van ADAM
 „ is meêgedeeld en van zijn fraaije voorbeeld uit

„ den

„ den laten bloei der *Aloë* ontleend, op onze
 „ *Antediluviaansche* voorouders noodwendig zou-
 „ den moeten voortvloeijen; immers indien wij
 „ hier het voorbeeld der *Aloë*, die ééns om de
 „ honderd jaren bloeit, gelden lieten, en dus ter
 „ ontwikkeling der sluimerende kiem een tijdvak
 „ van honderd jaren aannemen, zoo zou hieruit
 „ volgen, dat vader ADAM, METHUSALEM
 „ enz. ten minste in hun leven negen malen zou-
 „ den gepokt en gemazeld hebben, om thands
 „ niet te gewagen van het verschrikkelijk heit van
 „ besmettelijke ziekten, andere kwalen, plagen
 „ en ongemakken, waaraan deze, verscheidene
 „ eeuwen lang levende, menschen zonder ophou-
 „ den zouden zijn bloodgesteld geweest, zoo dat
 „ in plaats van zonder ziekte te sterven, intege-
 „ deel hun lang leven eene gedurige ziekte (*)
 „ eene

(*) De gantsche redeneering van den Heer ONTYD
 is valsch en ongegrond, zijnde veeleer gericht tegen
het werkelijk ontstaan van bepaalde ziekten, dan tegen
het bestaan eener bijzondere vatbaarheid voor allerhan-
de kwalen, hetgeen ik een eigenschap der gevallenmen-
 schelijke natuur genoemd heb en nog noem. — Maar
 zelfs in de veronderstelling, dat de aartsvaderen nim-
 mer door de eene of andere ziekelijke aandoening, (uit-
 gezonderd diegeene, welke den dood veroorzaakt heeft,
 en ik geen kans zie weg te redeneeren) waren gekweld
 geweest, ook dan nog zou men nimmer mogen of
 kunnen besluiten, dat zij de vatbaarheid daartoe niet
 hadden. — Nog onlangs verloor ik aan de derde daag-
 sche

„ eene bestendige ontwikkeling van sluimerende
 „ ziekte-kiemen zoude geweest zijn. Iedereen ge-
 „ voelt hiervan zoo duidelijk de *absurditeit*, dat
 „ eene verdere wederlegging inderdaad eene belee-
 „ diging voor het groote publiek zijn zoude.”

Ziedaar nu de fraaije redeneering van ΟΝΤΥΔ!
 ieder onpartijdige lezer zal hieruit bemerkt heb-
 ben, dat alle de belachelijke stellingen en de be-
 spot-

sche koorts eene patient van 92 jaren, die mij betuig-
 de nimmer te voren eenige ziekte hoegenaamd gehad
 te hebben, zal men nu hieruit mogen besluiten, dat
 zij alleen de vatbaarheid had voor de derde daagsche
 koorts?

Neen gelijk de ziel des gevallen mensch niet alleen
 eene algemeene zondigheid van natuur, maar ook de
 vatbaarheid tot allerhande zonde heeft gekregen, zoo
 heeft ook ons lichaam niet alleen de algemeene vat-
 baarheid van ziek te kunnen worden, maar ook de
 bijzondere vatbaarheid voor alle mogelijke ziekten;
 dit gevoelden ten alle tijden de echte waarnemers der
 natuur, die bekend waren met al het zwakke en on-
 volmaakte van het menschelijk lichaam, dat, niettegen-
 staande het nog een schaduw oplevert van een voor-
 treffelijk, eenmaal naar de gelijkenisse Gods geformeerd
 schepsel, echter zoodanig van zijn vorigen luister ver-
 vallen is en ontaard, dat er geene ware gezondheid
 na den dag der overtredinge ADAMS in dit land on-
 zer vreemdelingschap meer te vinden is. In dien zin
 kan men met den wijsgeer DEMOCRITUS ten volle
 overeenstemmen, als hij zegt, dat *de gantsche mensch*
éene krankheid is. — ὅλος ἄνθρωπος νόσος ἐστίν.

spottelijke gevolgtrekkingen, die de schrijver uit mijne woorden meent te mogen maken, eenig en alleen zijn ontstaan, doordien de goede man niet schijnt te weten wat het *tertium comparationis* (het derde in de vergelijking) beteekent!

Wij zouden nu nog meer staaltjes van des schrijvers vreemde stellingen kunnen opnoemen, doch ik meen hierbij te kunnen volstaan, herhalende de woorden, waarin de Heer O. *ijdele hoogmoed, trotsche eigenliefde, onbeschaamdheid* enz. meent te zien, dat wij, namelijk, *Logica*, die eene juistheid in het denkvermogen veronderstelt, vruchteloos hebben gezocht in de schriften der Vaccinatores, terwijl ik er hier ter plaatse bij voeg, die *Logica* het allerminste bij den Heer O. te hebben aangetroffen! doch genoeg hiervan *Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt!*

Daar het VII^{de} argument der Vaccinatores de stelling verdedigt, dat de *Koepokinenting de sterfte in het algemeen vermindert*, zoo heb ik hetzelfde wederlegd en *a priori*, doordien de zaak onmogelijk is, de geneeskunde geen invloed hebbende op de sterfte in het algemeen, en *a posteriori*, omdat bij de vermindering in het getal personen, aan de kinderziekte stervende, een grooter aantal, als slachtoffers van andere ziekten, thands kwaadaardiger, dan voorheen, komen te vallen.

De Heer ONTYD nu zegt, wat deze laatste stelling betreft, dat men daarvan geen bewijs heeft, of men zou dit moeten zoeken in het volksvoordeel, *dat sedert de koepokinenting het rood-*

vonk en de mazelen zoo veel te algemeener en kwaadaardiger geworden zijn.

Ik heb in mijne *nieuwe Bijdragen* ontegenzeggelijk bewezen, dat dit zoogenaamd *volksvooordeel* tevens het oordeel is van beroemde schrijvers, wiens getuigenisfe niet van partijdigheid kan beschuldigd worden, daar zij zelve ijverige Vaccinatores zijn; ik bedoel T H. À T H E U S S., REIL, HENKE, HUFELANDENRICHTER, welken laatsten O. zeer valschelijk citeert, als of hij het feit zelve ontkende, terwijl hij dit integendeel geheel toestemt, doch de gevolgtrekking, dat namelijk de Vaccine hiervan de oorzaak zoude zijn, als een drogreden beschouwt, hetgeen men bij een voorstander der Vaccine niet anders verwachten kan.

Men vergete vooral niet ook ter dezer plaatse mijne nieuwe Bijdragen na te slaan; wij kunnen niet genoeg onze verwondering te kennen geven, dat de Heer O. in zijn gantsch werk geen gewag maakt van die bijdragen, die reeds verscheiden' maanden vóór zijne *Waarde der Koepokinenting* waren uitgegeven.

Eindelijk komen wij tot het VIII^{te} en laatste argument, waarvan de wederlegging te groot is om hier herhaald te worden, maar door den Heer O. (uitgezonderd eenige verdraaijingen mijner woorden) zeer geschikt in zeven deelen wordt voorgesteld, die hij allen een voor een behandelt, zoodat wij thands in staat zijn eene meer geregelde orde in de wederlegging zijner stellingen te volgen en te onderzoeken in hoe verre de Heer O. in zij-

zijne poging geslaagd is, om namelijk *mijne argumenten één voor één aan de gezonde rede en de ervaring te toetsen en derzelyer nietigheid, valsheid en ongerijmdheid klaar en duidelijk aan te toonen.*

1°. In de eerste plaats beschouwt het de schrijver voorzeker als eene nietigheid, dat ik op het onderscheid tusfchen de Vaccine, die een voorbehoedmiddel is en tusfchen een geneesmiddel heb aangedrongen. — Intusfchen vergeet hij, dat die onderscheiden kenmerken door mij zijn opgegeven juist ter wederlegging van het zoo onberedeneerde gevoelen van veele Vaccinatores, en wel bepaaldelijk hier ter plaatste van den Hoogleeraar V R C L I K, die juist een pararel hebben getrokken tusfchen de geneesmiddelen en de Vaccine, ten bewijze dat hetzelfde bezwaar, dat tegen de laatste gemaakt wordt, met hetzelfde recht ook op de eerste zou kunnen worden toegepast.

„ Want (om de eigene woorden van dien Profesfor
 „ te herinneren) even zeer als eene bijzondere stem-
 „ ming der vaste deelen nodig is om bepaalde ziek-
 „ ten voor te komen, zoo ook is het van een nood-
 „ zakelijk vereischte, de gesteldheid dierzelfde dee-
 „ len te veranderen ten einde reeds plaats hebbende
 „ ziekten te geneezen; daar men nu bij deze aange-
 „ brachte veranderingen niet zeker is, welken in-
 „ vloed zij op het volgend leven hebben zullen,
 „ zou men het voor vermetelheid kunnen houden
 „ den afgematten lijder eenig geneesmiddel toe te
 „ reiken, om zijne kwalen te lenigen of tot volko-

„mene genezing terug te brengen; eene ongerijmd-
 „heid, waarmede zich het spelend vernuft van
 „eenen enkelen wijsgeer mocht vermaken, die echter
 „bij bedaard overleg niet wel van eenigen invloed
 „zijn zal (*).”

Uit

(*) Wij moeten hier met een enkel woord van de voorbehoedmiddelen in het algemeen gewagen, daar wij bekennen moeten eene, naauwlijks geloofbare onkunde en verwarring van denkbeelden hieromtrent bij alle schrijvers, niet één uitgezonderd, die de Vaccine hebben willen verdedigen, te hebben aangetroffen. — Immers de een zegt, dat men nimmer een genees- en- voorbehoedmiddel verwarren moet, de andere daar en tegen, maakt juist eene vergelijking tusschen beiden en past op het eene toe hetgeen van het andere bewezen is; doch hetgeen zeer merkwaardig is, beide stellingen, hoewel vlak tegen elkander strijdende, komen echter in dat derde volkomen overeen, dat de wijze van toepassing zoo wel van de eerste als laatste stelling geheel en al *absurd* is. — Om dit nu te bewijzen, zullen wij eerst moeten onderzoeken, wat de aart van een gewoon voorbehoedmiddel zij: ik zeg *gewoon* voorbehoedmiddel, want de Vaccine zou men *in den striksten zin genomen*, niet eens dien naam moeten geven, hetgeen straks blijken zal. — Wat is nu de aart eens voorbehoedmiddels? niet, dat men daardoor deze of geene ziekte, of derzelve ontslaan voorkomt, *onaangezien de wijze, waarop zulks geschiedt*. Immers, was dit het geval, dan zou men bij een kwaadaartige wond aan het been b. v., waar men voor gangreen en verder levensbedreigende verschijnselen vreest, de amputatie van
 het

Uit deze woorden blijkt dus, dat de Heer ON-
TYD niet tegen mij maar tegen den Hoogleer-
aar

het ziek 'deel een voorbehoedmiddel moeten noemen van het gangreen, omdat deszelfs ontstaan door de amputatie inderdaad wordt voorgekomen, hetgeen wel eene absurditeit zal zijn voor ieder, behalven voor den Heer O., die letterlijk onder een aantal voorbehoedmiddelen tegen onderscheiden ziekten, het wegnemen van het een of ander, door een ongeneeslijke kwaal aangetast lid, opnoemt en met de Vaccine als voorbehoedmiddel der kinderziekte vergelijkt! — Men zou dus met hetzelfde recht de amputatie van de voet een voorbehoedmiddel der podagra moeten noemen, *omdat men namelijk daardoor het ontstaan dier ziekte voorkomt!!* Wij zien dus dat het criterium van een voorbehoedmiddel tegen eene ziekte juist gelegen is in de wijze, waarop hetzelfde die krankte voorkomt; en wij voor ons aarselen geen oogenblik, alle bij gezonde personen aangewend wordende voorbehoedmiddelen *sensu medico* tot de *Diaetetica* te brengen, daar wij hen blootelijk beschouwen als eene geschikte regeling van 't dieet in de uitgestrekte zin van het woord, dat is, de regeling in het gebruik dier objecten, welke de mensch in de gezonde staat gewoon is te gebruiken of althans gebruiken kan, zonder de bestaande gezondheid op de eene of andere wijze te verstoren en eene hetzij lichte of zware ongesteldheid te weeg te brengen.

Dit nu toegepast zijnde op de Vaccine, zoo ziet men lichtelijk, dat haar nimmer de naam voorbehoedmiddelen den waren zin des woords toekomt; maar ze is nog veel minder een geneesmiddel, vermits er nog geene ziekte bestaat, om genezen te worden. Wat

aar vrolijk moest optrekken, die juist genees-
middel en Vaccine ter aangehaalde plaats aldus heeft
ver-

dan? hebben die Vaccinatores gelijk, die geene verge-
lijking hoegenaamd tusſchen een genees- en- voorbe-
hoedmiddel, gelijk de Vaccine is, aannemen? of wel
dezulken, die beide in alles vergelijken en zeggen dat
hetgeen men tegen de Vaccine inbrengt, even zoo
tegen alle geneesmiddelen kan worden aangevoerd? Bei-
der ſtelling is geheel onjuist; want wat het eerste be-
treft, het is waar, dat de Vaccine nimmer een ge-
neesmiddel zou kunnen genoemd worden, omdat er
geene ziekte werkelijk aanwezig is; maar het is even
zoo waar, dat zij, eene andere ſtemming in het li-
chaam brengende, even als een geneesmiddel op on-
derscheide geſtellen een onderscheiden werking nood-
wendig zou moeten veroorzaken; maar ook van den
anderen kant, dezulken, die van gevoelen zijn, dat,
hetgeen tegen de aanwending der Vaccine wordt geop-
perd, met hetzelfde recht tegen het toedienen van al-
le middelen zou kunnen aangevoerd worden, bedrie-
gen zich even zeer, daar ze alsdan over het hoofd
zien, dat eene beſtaande ziekte werkelijk moet genezen
worden en dus een het ziek lichaam, wel is waar,
omſtemmend, maar juist daardoor herſtel aanbren-
gend geneesmiddel behoeft, terwijl in geen ander geval een
omſtemming vereiſcht en dus ook geoorloofd is. —
Daar men nu te recht een *Specificum* in de geneeskun-
de, dat is, een middel tegen eene bepaalde ziekte
bij onderscheiden geſtellen, verwerpt, als behorende
tot de kwakſalverij, zoo moet men ook om dezelfde
rede de Vaccine verwerpen, als zijnde een *Specificum*
niet tegen de pokken, maar tegen de vatbaarheid voor de-

verward. Zonderling intusfchen hoe de Heer O. hier zonder het te vermoeden mijn Advocaat is ge-

dezelven, welke vatbaarheid even zoo verschillende is bij verschillende individus als de pokken zelve; wanneer nu de Heer O. zegt, dat de gezonde rede en „ervaring leren, dat de uitwerkselen van een genees- „middel altoos staan in de zamengestelde redenen van de „aangewende foortelijke prikkel en de specifieke vat- „baarheid des lijders voor hetzelfde,” dan voeg ik er bij, dat, gelijk de verschillende gesteldheid bij ieder individu de ziekte en de geneezing wijzigt, zij op dezelfde wijze de vatbaarheid voor eene of andere ziekte en de voorbehoeding zal moeten wijzigen; waar nu die wijziging in de behandeling eener ziekte niet wordt in acht genomen, dat is, waar men een *Univerfeel* geneesmiddel aanneemt, daar bestaat volgens het oordeel van O. zelve, kwakfalverij, bestaat ze dan minder waar een *Univerfeel* voorbehoedmiddel (gelijk de Vaccine) wordt aanprezen, zonder op het verschil in vatbaarheid voor de pokken bij onderscheiden personen te letten? Het is alleen in dat derde, dat men de werking eens geneesmiddels met die der Vaccine mag vergelijken, en vermits O. zelve bij ieder mensch eene *specifieke* vatbaarheid voor aangewende prikkels erkent, hoe zal dan de specifieke vatbaarheid voor de pokken, die het gestel A heeft, en de specifieke vatbaarheid, het gestel van B bijzonder eigen, door een en hetzelfde middel, de Vaccine namelijk en op dezelfde wijze aangewend, kunnen uitgeroeid worden? — Dit op te lossen houde ik voor eene onmooglijkheid en ik spreek hier tot ieder, die liefde voor zijn evennaasten en voor onze kunst zelve heeft, tot ieder, die

geweest, als hij zegt: „ Dat de Vaccine den
 „ rustigen of gezonden, een geneesmiddel daaren-
 „ tegen den onrustigen of ziekelijken toestand des
 „ lichaams stoort, en de eene dus ziekte-ver-
 „ schijnfelen verwekt, en de andere geneest, stem-
 „ men

slechts naar waarheid verlangt, hoe zal hij het mon-
 fierachtige van zoodanig een Universeel voorbehoed-
 del, dat, om alweder de eigene woorden van O.
 te bezigen, „ op het menschelijk lichaam geappliceerd
 „ wordt, onverschillig of het individu, oud of jong,
 „ sterk of zwak, gezond of ziek zij,“ hoe zal hij,
 zeg ik, zulk een alle onderscheid wegwerpene
 voorbehoedmiddel met de beginselen eener op het
 foortelijk onderscheid der gestellen geheel steunende
 zuivere geneeskunde immer kunnen overeenbren-
 gen? — Hij overwege dit met kalmte en bedenke, dat
 hethierniet te doen is om slechts te weten wie van bei-
 den, de verdedigers der koepokinenting of derzelver
 bestrijder de overwinning behale, maar veeleer dat
 de hier ontwikkelde quaestie met het leven en de ge-
 zondheid van onze medemenschen in het allernaauwste
 verband staat, terwijl ik eindig met de woorden van
 SYDENHAM op mij toe te passen. „ *Non sum usque*
 „ *adeo delirus atque inops mentis, ut famam mihi*
 „ *quaeram ab exagitata atque explosa eorum opinione,*
 „ *qui, si plausum venarer, omni obsequio mihi am-*
 „ *biendi erant; neque malitiae tam deploratae cui-*
 „ *quam videri possim, ut hominibus, etiam seculis ali-*
 „ *quam multis post mea fata nascituris, ex me, si*
 „ *quae erit illa, autoritate insidias struam, et vel*
 „ *mortuus, quod horteo referens, perinde ac vivus, illos*
 „ *occidam etc.*”

„ men wij Doctor CAPADOSE volgaarne toe;
 „ maar (vraagt hij verder) wat volgt daaruit? dat
 „ de Vaccine geen geneesmiddel is? toegestemd!
 „ enz.” Daar ik nu *hier ter plaatse* geene andere
 bedoeling had, dan aan te toonen, dat de Vaccine
 zich van een geneesmiddel onderscheidende,
 zeer onjuist door de Vaccinatoren met elkander
 verward zijn en de Heer ONTYD dit volgaarne
 toestemd, zoo kunnen wij verder gaan.

20. Onder de redenen waarom ik de Vaccine be-
 schouw als moettende eene bron van onderscheiden'ziek-
 ten openen, had ik gesteld dat de koepokstof niet
 alleen een gift is maar zelfs het product eens zieken
 gestels. — Hiertegen merkt de Heer ONTYD aan,
 dat zoodanige redeneertrant mijne kundigheden geen
 eer aandoet, want dat het niet *algemeen* waar is,
 dat giften, welke *pathologische* producten zijn, he-
 viger werken, dan die van eenen *physiologischen*
 oorsprong zijn en ten bewijs hiervan haalt de schrij-
 ver het slangengift aan. — Doch wat wil de Heer O.
 toch hiermede bewijzen? de vraag immers is niet
 of mijne stelling *in alle mooglijke gevallen* waar
 is, maar of dezelve *over 't algemeen* eene waar-
 heid bevat, en wat zal dan eene uitzondering daar-
 tegen bewijzen? is er wel iets in de kunsten en
 wetenschappen bekend, dat in den zin des schrij-
 vers *algemeen* waar is? neen, gelijk men het
Rheum een *purgans* noemt, hoewel er gestellen
 gevonden worden op wien het eene geheel andere
 uitwerking heeft, even zoo zijn de giften, die
 produkten zijn eens zieken gestels nadeeliger dan

die van een physiologifchen oorfprong, hoewel het flangengift en wellicht nog weinige andere hierop eene uitzondering maken: Wonderbaarlijk is het inderdaad, dat men in ernst zulke tegenwerpingen oppert, maar bij den Heer ONTYD is 't het toppunt van onbefchaamdheid, daar hij zelve op eene andere plaats van de zoo menigvuldige in alle landen waargenomene gevallen van de gewijzigde kinderziekte na de Vaccine, de floutheid heeft van te zeggen: DAT DEZE (*mitigated small pox*) ALS ZOO VEELE UITZONDERINGEN OP DEN ALGEMEENEN REGEL MOETEN BESCHOUWD WORDEN (*)!

3°. Om al verder het onderscheid tufchen de werking der Vaccine en eens geneesmiddels aan te toonen, had ik gezegd, dat de wending aan het lichaam door de Vaccine meêgedeeld blijft voortduren, terwijl de werking eens geneesmiddels flechts tijdelijk en voorbijgaande is.

De Heer O. vraagt alweder, wat ik toch hiermede wil betogen? Is het, zegt hij, dat de Vaccine geen genees- maar een voorbehoedmiddel is? wel daaraan twijfelt niemand. — Mijn antwoord ligt in N°. 1. opgefloten.

Intufchen had ik gezegd, dat het ieder zonderling moet toefchijnen, dat men alleen tegen de kinderziekte iets buitengewoons, iets meer verlangt dan tegen alle andere ziekten, welke men te vreden is te kunnen geneezen, terwijl men de pokken moet voorkomen. — De Heer ONTYD nu vindt

(*) ONTIJD, Waarde der K. pag. 110.

vindt dit zeer natuurlijk, daar de vreeslijke geesfel der kinderpest zulke vreeslijke slachtingen aanrichte enz. Genoeg zij het ons, (zegt de schrijver op eene andere plaats) betoogd te hebben, dat „even als men er in het dagelijksch leven op uit is „om allerlei beschuttingen uit te vinden en te maken, ten einde geene ongelukkige slachtoffers onzer vatbaarheid voor koude, honger en ongemak „van allerlei aart te worden, *zoo ook* de geneeskundigen er van ouds her op zijn bedacht geweest „niet alleen om de rampen hunner lijdende natuurgenooten te leenigen en te genezen, maar ook om „ze zoo veel mogelijk voor te komen enz.” — Wie is er nu die zulke bespottelijke vergelijkingen, zulke drogredenen zonder ongeduld en verontwaardiging lezen kan? en wat is er dan toch wel uitgevonden, dat ons beschutten kan (let wel!) tegen de *vatbaarheid* voor de honger enz.

En wie is toch een slachtoffer zijner *vatbaarheid* voor koude? Het is hier volkomen onzin, *quot verba, tot monstra!* Doch laat ons verder gaan.

4°. Ik had verder aangemerkt, dat de kinderziekte uit haar aart in lang niet zoo gevaarlijk, zoo doodlijk is, als eerst de Inenters en nu de Vaccinatores hebben beweerd, doch dat de schrikkelijke sterfte, door dezelve veroorzaakt, meestal het gevolg is van de verkeerde ja moordende behandeling van onkundige Geneesheeren, die door hunne werkzame methode de natuur niet ondersteunen maar dwingen.

Waarlijk, zegt de Heer O., bij het lezen van
de

deze woorden, wantrouwden wij onze oogen; onbeschaamder heeft wel niemand ten aanzien van het geheel geneeskundig publiek ooit geschreven enz.

Doch de Heer O. had voorzeker beter gedaan, in plaats van alle deze exclamatiën mijne stelling te overdenken, en met de geschriften van beroemde mannen, die voor het tijdstip der ellendige inentingen geleefd hebben, te vergelijken; alsdan had hij gezien, dat niet een, maar veelvuldige plaatsen zoo bij HOFFMANN als bij LORRY, de HAEN en anderen gevonden worden, die het door mij verdedigd gevoelen ten volle bevestigen.

Om nu de waarheid van deze onze stelling met nieuwe bewijzen te staven, zullen wij kortelijk onderzoeken wat die uitmuntende Geneesheeren, welke zelfs bij den Heer O. en bij de overige Vaccinatores het grootste gezag hebben, aangaande de natuur en de behandelingswijze der kinderziekte geschreven hebben en met welke zwarte kleuren daarentegen de koepokinenters deze ziekte hebben afgeschilderd, terwijl zij de werking der Vaccine als zeer zacht en weldadig voor het lichaam hebben beschouwd.

Behalven de door ons te voren reeds aangehaalde plaatsen uit de geschriften van HOFFMANN, vinden wij bij dien uitmuntenden schrijver nog de volgende. *Omnes febres, quae cum levamine ad partes extremas materiam nocentem exturbant, uti sunt VARIOLOSAE, morbillosae, purpuraceae, arthriticae catharrhales et quas dejectiones copiosas comitantur, SALUARES quoque morbi sunt: plerae-*

que

que etiam febres intermittentes, si sibi relinquuntur et remotio causae morbificae arte adjuvatur, nec PRAEPOSTERA MEDICINA aut diaeta impeditur, saluti et praesidio potius sunt corpori, quam detrimento et Corpus ab aliis gravioribus malis vindicatur ().*

Op eene andere plaats zegt dezelfde schrijver: *de iis, qui variolarum morbum superant, multiplici habeo experientia quod pueri, qui ante illum valetudine minus firma usi, variis oculorum et aurium defluxionibus, tinea capitis, doloribus artuum, imbecillitate pedum, rachitide et tabe nec non adultioribus mensium retentione laborarunt, postea integram sanitatem, corporis robur et nutritionem laetiolem acceperint. Vicissim vero novi etiam alios, qui antea sani et valentes, in variolis vero PERVERSA MEDICATIONE excepti, vel commissis in diaeta erroribus, valetudinarii postea sunt facti, phthisin, febrem lentam, tabem et asthma incurrisse, visus vitia, ophthalmias, epiphoras, maculas et albugines contraxisse aut ulceribus sordidis in facie et artuum juncturis fuisse affectos. (†)*

Dezelfde voortreffelijke Practicus beschrijft eene zeer hevige Epidemie van pokken, die zoo geweldig gewoed heeft, dat er nauwlijks een enkele van bevrijd bleef, en getuigt dat het hem door Gods goedheid gelukt is door eene zeer eenvoudige voor al verkoelende geneeswijze verreweg de meeste

(*) HOFFMANNI Opera Tom. I. pars. I. Cap. VI. pag. 184.

(†) L. I. Tom. II. Sect. I. Cap. VII. pag. 52.

ste te behouden, terwijl hij er bijvoegt door eene ondervinding van 30 jaren geleerd te hebben, dat er geene behandelingswijze van de kinderziekte meer geschikt is dan deze. (*)

Wat moet men nu zeggen wanneer de Heer O., niettegenstaande de menigvuldige plaatsen, die de werken van HOFFMANN nog behalven de reeds opgenoemden bevatten, met ronde woorden verklaart: „ dat die uitmuntende schrijver te veel verstand en te veel praktijk had om ooit te willen beweren, dat de kinderpokken niet uit den aard kwaadaardig zijn, maar alleen zulks worden door eene verkeerde en moorden- de geneeswijze.”

Een van beiden is zeker, of de Heer O. heeft hiermede zijne lezers trachten te misleiden, hetgeen wij liefst niet willen veronderstellen, of hij is met de werken van HOFFMANN niet bekend; een derde is onmogelijk. — Intusfchen behoeven wij bij dien grooten schrijver niet te blijven staan; ook anderen geven overvloedige bewijzen ten voordeele van onze stelling; zoo zegt de kundige LORRY (†) van de kinderpokken, die hij zeer juist onder de zuiverende ziekten (*morbi depuratorii*) heeft geplaatst, het volgende: *Est mere extraneum (?) sit fermentum (variolosum) et a causa externa natum, id tamen habet singulare, quod ma-*

(*) L. I. pag. 56. enz. Hij verloor nog geen acht van meer dan 150 poklijders.

(†) LORRY de morbis cutaneis, Parisiis, 1777. p. 62.

materiam ipsam mucosam prorsus adoriatur et immutet ita ut AB HAC VARIOLOSA DEPURATIONE CORPUS SALUBRIUS FIAT ET ALACRIUS.

Ook geeft DANIEL SENNERT (*) dezelfde getuigenisse als hij zegt, „ dat offchoon het waar „ zij, dat de kinderpokjes en de Mazelen *meestal* „ eindigen in de geneezinge van de zieken, men „ echter bekennen moet, dat er *somtijds* eenige „ aan sterven in het afnemen der ziekte, hetzij „ omdat het eerder eene terugdrijving der stoffe „ naar de inwendige deelen, dan eene ware afneming der kwale is, hetzij omdat deze afneming „ metterdaad aanwezig is, met de ontbindinge „ ge der uiterlijke zweren, hetzij ook omdat een „ gedeelte der stoffe in het lichaam overgebleven „ zijnde, de koorts en de andere kwade toevallen „ vermeederen door de verzwakking der natuur, „ door de schuld van de zieken of door de ver- „ waarlozing van den Arts.”

LISTER die zich door zijne verhandeling over de kinderziekte en andere voortreflijke in eene bijzondere stijl geschreven werken beroemd gemaakt heeft, zegt uitdrukkelijk, dat de pokken hoewel besmettelijk, voor een groot gedeelte echter goed-aartig zijn, en op eene andere plaats spreekt hij zijne amptgenoten, die eene werkzame en verkeerde behandelingswijze in het werk stellen aldus aan:

„ Waarom zoo trotsch te zijn op uwe geneesmid- „ delen? ziet men niet dat ze onnut en zelfs „ scha-

(*) Dan. Sennert Opera. Tom. III. Libr. IV. de Febre Cap. 12.

„schadelijk zijn, daar er onder het gemeene volk,
 „dat niet altoos middelen gebruikt, van de veer-
 „tig die de kinderpokjes hebben, naauwlijks een
 „eenig mensch sterft? Maakt van uwen kant ook
 „eenen overslag, en ik ben verzekerd, dat er bij
 „u meer daaraan sterven.”

De uitmuntende BAGLIVIVS, een man, wiens
genium practicum in zijne werken zoo zichtbaar
 doorstraalt, zegt met nadruk, VARIOLARUM ERUP-
 „TIO OPUS EST NATURAE: EI IGITUR PAREN-
 „DUM, EJUS MOTIBUS PER OPPORTUNA REME-
 „DIA OBSECUNDANDUM. *Enim vero magna sa-*
 „*pientiae pars est, in morbis potissimum vero acu-*
 „*tis curandis, mentem a praejudiciis scientiarum,*
 „*theoriarum, errorum Vulgi, praeceptorum,*
 „*propriarum animi inelinationum etc. liberam*
 „*servare* NEC PER INTEMPESTIVA REMEDIA DI-
 „RIGENTIS NATURAE MOTUS PERVERTERE.” (*)
 Verder op eene andere plaats: *Illaesae ut opinor*
verecundia fateri possum, me inflammatorias febres,
 PRAESERTIM VARIOLOSAS, *post sectam venam*
(si tamen nimius febris ardor, impetus humorum
ad caput, aut aliae Causae, hisce analogae ean-
dem exposcerent) tenuem victum praescriptum et
diluentia prudenter ac tempestive ordinata saepius
facillime curasse, NEQUE QUISQUAM VARIOLIS
 LABORANS DE VITA PERICLITATUS EST, DUM-
 MO-

(*) G. BAGLIVII Opera Omnia Medico-Practica
 etc. Lib. I. pag. 61.

MODO EUMDEM PRAEFATA METHODO TRACTA-
VERIM. (*).

De Weener Geneesheer VIOLANTE, die zich meer bijzonder op het onderzoek der kinderziekte, derzelve natuur, oorzaak en behandelingswijze heeft toegelegd, verklaart als het resultaat zijner ondervinding het volgende: „ Wanneer deze ziekte „ te veele menschen wegneemt, moet men de „ schuld daarvan niet altijd wijten aan de menigte „ of aan de hoedanigheid der pokjes; maar mees- „ tentijds (*ut plurimum*) moet men ze toeschrij- „ ven aan de *slechte behandeling* of aan de valsche „ vooroordeelen, die van de goede manier aflei- „ den; . . . ik zegge derhalven, dat de kinder- „ pokjes voor een groot gedeelte zeer gemakkelijk „ zijn, bij aldien de Geneesheeren dezelve behan- „ deln gelijk het behoort (†).”

Eindelijk willen wij hier bij doen de getuigenisse van den onsterflijken SYDENHAM, een man, die meer dan iemand voor de ware zuivere Praktische geneeskunde geboren was en van wien zelfs de Heer O. aanmerkt, dat zijne oordeelkundige behandeling der kinderpokken tot dus verre slechts zeer weinig verbeterd is, deze schrijver hoewel hij niet ontkent, Epidemien van kinderziekte waargenomen te hebben, waarin de pokken zamenloo-
pen-

(*) l. l. pag. 235.

(†) VIOLANTE, Verhandeling over de Kinder-
ziekte. § 10.

pende en zeer gevaarlijk waren, beschouwt echter het onderscheiden foort (*genus discretum*) hetwelk inderdaad ons de aart der ziekte op zich zelve zonder complicatien leert kennen, als van alle gevaar ontbloomt, terwijl hij op onderscheiden' plaatsen de verkeerde behandeling der Geneesheeren, die steeds met verhittende en zweetdrijvende middelen gewoon waren de kinderziekte te behandelen, als oorzaak van den dood van zooveele beschouwt, die door eene antiphlogistische methode en door de natuur in hare heilaanbrengende werkingen niet te storen, zeer licht zouden hebben kunnen genezen worden; het is waar hij beschrijft, welke vreeslijke verschijnselen somtijds reeds in den beginne der ziekte worden waargenomen, doch geeft er de oorzaak van aan de werkzame zweetdrijvende methode door den Geneesheer aangewend:

„ *Atque haec ejusmodi symptomata ex his erro-*
 „ *ribus progigni solent, cum ex altera illa*
 „ *methodo nihil umquam mali observaverim. Na-*
 „ *tura enim sibi permisa negotium suum suo*
 „ *tempore exequitur ut in junioribus praesertim*
 „ *vegetisque temperamentis nostra ope, nostris*
 „ *auxiliis, nostris artificiis haud indigeat, suis*
 „ *viribus optime instructa, suis opibus locuples,*
 „ *suo denique ingenio satis edocta. Neque sane*
 „ *vel ipse vidi vel fando accepi quempiam ex eo*
 „ *periisse, quod Variolae primò non eruperint,*
 „ *etsi nimis multi perierint, quorum Variolae*
 „ *primum laudabiliter et cum summa spe erum-*
 „ *pen-*

„ *pentes, postea recedentibus pustulis praemature*
 „ *detumuerunt (*)*.”

Op eene andere plaats geeft hij de oorzaak op, waarom er zoo weinigen uit het volk aan het onderscheiden foort stierven, *quid fiat ut perpauci adeo de plebe hoc morbo pereant si ad eos comparentur qui inter divites eodem trucidantur?* en aan het verwijderd zijn van alle geneeskundige hulp schijnt hij dit onder anderen toe te schrijven, daar hij er bij voegt, dat van dien tijd af, dat het volk met onderscheide middelen, die de schrijver bij name opnoemt, meer bekend is geworden, de kinderziekte onder hen meer weggemaait heeft dan in minder geleerde maar wijzer tijden (†). Eindelijk na de beschrijving van de kinderpokken te hebben opgegeven, verklaart hij openlijk, dat zoo zijne opgave waar en juist is, men blind moet zijn om niet te zien, dat de gelukkige of noodlottige uitkomst eenig en alleen afhangt van een goed of verkeerd geneesplan in de eerste dagen der ziekte gevolgd (§).

Na aldus ter bevestiging van ons gevoelen de getuigenissen van zoo veele en zulke uitstekende Practici te hebben aangehaald, die de kinderziekte van nature in lang zoo gevaarlijk niet achten als sommigen vooral na de Inoculatie en Vaccinatie wel hebben willen vaststellen en de droevige gevolgen,
 die

(*) TH. SYDENHAM, Opera Medica, Tom. I. p. 87.

(†) l. l. p. 92.

(§) l. l. p. 236.

die zoo veele Epidemien hebben opgeleverd , voor het grootste gedeelte veeleer aan de werkzame prikkelende methode , dan wel aan den aart der ziekte zelve hebben toegeschreven , zoo zullen wij hier tegen over eenige uitdrukkingen plaatsen der Heeren Vaccinatores , om te bewijzen hoe groot het verschil zij tusfchen hen en de bovengemelde fchrijvers , wat betreft het bepalen der graad van gevaar in de kinderziekte.

De Heer THORNTON in zijne verhandeling over het vermogen der Vaccine , houdt de kinderziekte voor de ergfte en gevaarlijkfte van alle ziekten en na eene zeer pathetique en droevige befchrijving van dezelve , na eene allerakeligfte fchildering der verfchijnfelen te hebben gegeven , te lang om hier herhaald en te befpuetelijk om *en detail* uiteengezet te worden , eindigt hij met de woorden : „ *Telle est la peinture la plus fidele qu'on puisse offrir de cette maladie degoutante ; on ne pourroit trouver d'expressions assez fortes pour rendre tout ce quelle a de hideux et de funeste.*” (*)

Il est egalement démontré par des faits , que toutes les guerres qui se font élevées dans le monde (observation digne d'être remarquée par tout homme d'Etat) n'ont jamais couté autant d'hommes

(*) JOHN THORNTON , *Preuves de l'Efficacité de la Vaccine , (a l'usage des familles) traduit de l'Anglais par le medecin DUFFOUR, 8vo. 1807. pag. 6 et suivans.*

mes à l'humanité, que ce fléau destructeur n'en a dévoré; heureusement sa malignité est aujourd'hui bien corrigée et selon toutes apparences, on ne le verra plus exercer ses ravages parmi les hommes et ne laisser que des Victimes mutilées et de parens inconsolables!

REIL zegt even emphaticè: „ *Es gab keine so mörderische feuche auf der Erde als die Pocken..... Sie tödteten (im 1791) ihre opfer mit den unsäglichsten martern und zerrissen das zarteste Band unter den menschen, das nämlich, wodurch die kinder an dem Herzen ihrer eltern hangen. Gab es demnach eine härtere Geisel des geängsteten menschengeschlechts? Und dennoch thaten die Regierungen nichts zu abweisung derzelben von dem nacken ihrer pflegebefohlenen, obgleich es wohl möglich war, so etwas zu thun. Die millionen schlachtopfer fielen und man sah ihrem fallen mit schauderhafter kälte zu; minder schonend, als die Diener des Moloch, die doch durch trommeln und pfeifen das gefühl der beim Opfer Gegenwärtigen zu betäuben suchten.*” (*)

De Heer POPTA in zijne verhandeling over de voortreffelijkheid der Koepokinenting, noemt de kinderziekte steeds, de zoo geyreesde als bijna alles vernielende kinderpok — de geesfel der menschheid, die door de aderen van jong en
oud

(*) REIL, Fieberlehre, V. B. I. 347—348. 1815.

*oud verspreid, hare wrede vuisten (!!) met stromen schuldeloos bloed bezoedeld heeft. — een verschrikkelijke geesfel, waardoor de mensch in het volle genot zijner jaren gestoord wordt; waar tegen over alsdan de Vaccine een Hemelraad wordt genoemd, eene Goddelijk stoffe, een groot geschenk dat noch door drogredenen noch door openbare zedeleer (!!) onderdrukt kan worden, O ja, zegt hij verder, „ duizenden bij duizenden hebben immers „ de weldadige uitwerkfelen dezer Goddelijke stof- „ fe alhier en elders genoten, zonder dat een „ derzelve tot heden toe (1806) door het natuur- „ lijk pokgif besmetbaar is gevonden, niet tegen- „ staande het smettend gif dezer geweldige ziekte, „ tegenwoordig in deze onze stad (*Harlingen*) zich „ door de aderen van zeer veele heeft verspreid, ja „ jong en oud reeds geflagen en in den elendigen „ draai-kring van jammervliet gespoeld heeft.”*

De Heer *GOLDSCHMIDT*, die *onder alle ziekten der kinderen de pokken als de allergevaarlijkste en doodlijkste* beschouwt, geeft eene zeer uitgebreide en aandoenlijke beschrijving van *dezen geesfel* zoo hij zegt, *van het gantsche menschlijk geslacht* terwijl hij in de Vaccine daarentegen, „ het enig middel ziet, waardoor wij in korten „ tijd in staat kunnen gesteld worden, om niet „ alleen den Engel des Doods het schriklijk jaar- „ lijksch offer aan Pokken-kinderen (?) te weige- „ ren; maar ook deze vreeslijke en afschuwlijke „ uitflagziekte in het toekomende geheel en al „ van

„ van den aardbodem te verbannen en uit te del-
 „ gen!!” (*)

De Rotterdamfche Geneesheer J. J. WALOP, heeft in zijne hulde aan EDWARD JENNER in den jare 1812, verfcheide uittrekkels uit de gefchriften der ijverigfte Koepokinenters, bijeengezameld en hier vinden wij, dat de kinderziekte door HUFELAND *een worgengel* wordt genoemd, die jaarlijksch in Europa, wanneer men de bevolking op 150 millioenen menfchen berekend, niet minder dan 500,000 zielen ter nederveld: terwijl hij er bijvoegt, „ En welk een dood! men moet er „ getuige van geweest zijn, om de ijslijkheden „ deszelve te *gevoelen*; met ontelbare zweren „ bedekt, onder de helfche kwalen van een lang- „ zaam op den rooster gebradenen, bij levenden „ lijve verrottende, eene ongevormden stinkenden „ vleeschklomp daarftellende met den brandenften „ dorst en zonder iets te kunnen verzwelgen, „ jammerden deze ellendige den dood te gemoet, „ en dan nog waren fomtijds de dooden gelukkig „ te noemen, in vergelijking van het even groot „ aantal dergenen, die een half ellendig en on- „ bruikbaar leven na het doorftaan dezer vuurproef „ overhielden!” — Zou nu wel ooit een man als HUFELAND, tot zulk eene razernij vervoerd zijn,

(*) Algemeene Befchouwing van de gefchiedenis der Koepokken en derzelve inenting, enz. door H. J. GOLDSMIDT M. D. te Frankfort aan den Main (uit het Hoogduitsch) 1802. — pag. 26.

zijn, ware het niet, dat de Vader der Logenen hem aanbliet om het gevloekte merkteeken des Beests met kracht en geweld te verdedigen en aan te bevelen en om door eene volflage geestverbeistering openbare afgoderij te plegen met den ongelukkigen JENNER, van wien hij zegt, *dat hij diegeen is, wien de naam van weldoener des menschelijken geslachts en bevrijder van ellende toekomt*, BOVEN ALLEN, *welken immer deze eeretitel geschonken wordt!!!* (*).

De Hoogleraar VAN DER BREGGEN op hetzelfde *thema* variërende, riep nog onlangs vol vervoering uit: „ O! dat zij hier konden opda-
 „ gen, die of in den gloed van dat verterend
 „ vuur geleden hebben of anderen daardoor zagen
 „ lijden, terwijl de woning, waar huisfelijk ge-
 „ luk zich gevestigd had, met jammer en wee-
 „ klagt vervuld en in weinige dagen het toonbeeld
 „ van schoonheid in een walgelijken vleeschklomp
 „ veranderd werd, waarvoor de menschheid gruw-
 „ de? Wie sidderde niet op het zien eener bloei-
 „ jende door *eene verbeeterde opvoeding* gesterkte
 „ en door *eene vroegere ontwikkeling van ziel* zoo
 „ aanminnige jeugd, als hij daarbij bedocht, dat
 „ dezelve al rijpende tot een prooi opgroeide van
 „ den onverbiddelijken Engel des doods, die
 „ *vroeg of laat* zijn zwaard over hunne hoofden
 „ zwaaijen en met eenen slag de schoonste hoop,
 „ de streefendste verwachting, de vrucht van ve-
 „ le

(*) WALOP, hulde aan JENNER, pag. 22.

„le jaren aangewende moeite en zorgen vernietigen zou? En hoe lang smacht het menschedom niet onder eene pest, wier verschrikkelijkheid, dank zij JENNER *alleen*, aan velen van het thands levende geslacht alleen bij naam bekend is enz.” — Wie erkent hier niet den schrijver, die van den mensch verklaart: DAT HIJ ZIJNE DUURZAME KRAGT, LEVEN, GEZONDHEID EN VEREDELING AAN DE KOE TE DANKEN HEEFT! (*)

Doch genoeg, ja meer dan genoeg om den geest van duisternis en verblinding, die zich de Vaccine aantrekt, van nader bij te doen kennen en vooral om het onderscheid te doen zien, in de wijze waarop de kinderziekte door de beroemde mannen, die in vroegere tijden geleefd hebben en door de latere Heeren Vaccinatoren beschreven wordt. — Na deze vergelijking zal, ik ben des zeker, geen onbevooroordeeld man aarselen mijne stelling, hoe ook bestreden door den Heer ONTYD, ten volle te beamen en met mij te herhalen, dat de kinderziekte uit haren aart in lang zoo gevaarlijk en doodlijk niet is, als eerst de Inoculatores en naderhand de Vaccinatores beweerd hebben; hetgeen mij juist hier te bewijzen stondt.

En wat de voortreffelijke DE HAEN betreft, die van 220 poklijders, welke in eene Epidemie van kinderpokken aan zijne zorg waren toevertrouwd,

(*) Feestviering ter huldigiug van E. JENNER door Prof. VAN DER BREGGEN, 1823. pag. 18.

trouwd, getuigt door eene zachte behandeling slechts een eenigen verloren te hebben, hierover laat zich de Heer O. aldus uit: „ Inderdaad C A-
 „ PADOSE kon niet wel een flechter of meer
 „ verdacht getuigenis bijbrengen, dan dat van
 „ dien hardnekkigen tegenstander der inenting. Is
 „ hij dan zoodanig een vreemdeling in de geschie-
 „ denis der Geneeskunst, dat hem zelfs onbekend
 „ is het voortreflijk antwoord door den uitmun-
 „ tenden TISSOT aan DE HAEN over dit on-
 „ derwerp geschreven enz?” Wonderlijke vraag inderdaad en die ik met meerder recht den Heer O. zelve doe, daar hij zoodanig een vreemdeling in de geschiedenis der geneeskunde schijnt te zijn, dat hem zelfs onbekend is het voortreflijk wederantwoord, door den uitmuntenden de HAEN (*) op de brief van TISSOT, geschreven, waarin met die kracht, welke de verdediging der waarheid steeds vergezelt, de menigvuldige drogredenen van TISSOT en meer Inoculatores op eene onverbeterlijke wijze wederlegd worden.

Wat moet men nu van den Heer O. zeggen, die hier zonder eenige tegenspraak of eene voorbeeld

(*) In 't jaar 1757 schreef DE HAEN zijne *Quaestiones saepius motae super methodo inoculandi variolas*: In 't begin van 1759 verscheen van TISSOT zijn *Lettre a Mr. DE HAEN en reponse à ses questions*: waarna voor 't einde van 't jaar eene wederlegging hiervan door DE HAEN in zijne *Refutation de l'inoculation*, het licht zag.

beeldelooze kwade trouw, door het opzettelijk verzwijgen van dit wederandwoord of eene verregaande onkunde aan den dag legt, indien hem dit werkje van DE HAEN inderdaad onbekend is; en is dit laatste het geval, gelijk het meer dan waarschijnlijk is, kan men dan wel de onbeschaamdheid verder drijven dan de *vaniloquens* O. doet, die juist ter dezer plaatse, „aangaande de paradoxe stelling van Doctor CAPADOSE aanmerkt, dat ze een niet onduidelijk bewijs oplevert van 's mans drieste onkunde in het letterkundig vak der Geneeskunst enz.”

Ik twijfel of er wel ooit iemand geweest is, die zoo diep in zijne eigene strikken verward lag. — Doch laat ons verder gaan.

Wat betreft de stelling, door mij en ook door anderen verdedigd, aangaande den weldadigen invloed eener wel doorgestane kinderziekte op het gestel, die ik een crisis, eene gunstige strijd der natuur genoemd heb en als zoodanig met de ontwikkelingsstrijd der tandwording, met de weldadige maar dikwerf hevige pogingen der natuur bij het ontstaan der menstua en met de weën bij vrouwen in barensood, waardoor juist de natuur het behoud der gezondheid en van het leven bedoelt, heb vergeleken, niettegenstaande de Heer O. zegt, dat zich nimmer een Geneeskundige, zoo dwaas, zoo bespottelijk, zoo ongerijmd heeft uitgedrukt, als ik 't mij ter dezer plaatse veroorloofd heb, acht ik het volstrekt onnodig alle de vreemde argumenten van den schrijver te wederleggen, vooral daar

daar ik nagenoeg dezelfde reeds in mijne nieuwe Bijdrage heb uiteengezet en in het breede behandelt. Een enkele wenk is wellicht niet ongepast. Wij hebben boven gezien, dat de Heer O., het *tertium Comparationis* niet schijnt te kennen; ook hier blijkt dit ten duidlijkste.

Immers beschouwt hij de vergelijking, die ik gemaakt hadt tusfchen de verschijnselen der kinderziekte, en die, welke zoo dikwerf de tandwording vergezellen, als ook die men bij het ontstaan der menftrua soms gewaar wordt, voor *louter onzin*, doch ftelt mijn gevoelen geheel verkeerd voor en bewijst ten duidlijkste hetzelfde niet te hebben begrepen. — Alleen in zoo verre ik de kinderziekte als eene ontwikkelingsziekte heb beschouwd, wilde ik haar met de genoemde ziekelijke verschijnselen vergelijken, en indien men dit punt vast houdt, zal men dan wel immer met den Heer O. kunnen zeggen, dat uit mijne voorftellingswijze: „ noodwendig zou moeten volgen, „ dat de kinderpokken tot den normalen ftaat des „ menfchelijken lichaams behooren en bij gevolg, „ tot behoud van de gezondheid even zoo nood- „ zaaklijk zijn, als de door CAPADOSE ver- „ melde natuurverrichtingen, welke men blijkens „ de daaglijkfche ervaring zonder groot nadeel aan „ de gezondheid te veroorzaaken, niet ftooren „ kan, zoodat bij hen, die nimmer de kinder- „ ziekte gehad hebben, eene gebrekkige gezond- „ heid en dien ten gevolge een korter leven zou „ moeten plaats hebben.” Zoo verre de Heer O. —

Ik

Ik laat nu gerust ieder onpartijdige leezer oordeelen of hij ooit een grooter gebrek aan logica en valscher redeneertrant heeft aangetroffen. Immers de schrijver heeft zichtbaar de natuurverrichtingen zelve met de pathologische verschijnselen, die dezelve zoo dikwerf vergezellen, verward, en het is uit deze verwarring, dat bij hem een aantal dwalingen en wanbegrippen zijn ontstaan. — Neen, de ontwikkeling zelve is geene ziekte, maar de moeilijke, ziekelijke, tegenstand vindende en daartegen inwerkende ontwikkeling, die toestand heb ik *ontwikkelingsziekte* en derzelve verschijnselen *weldadige pogingen eener herstelaanbrengende natuur genoemd*. De valsche stelling nu, die de Heer O. mij toeschrijft, als *basis* zijner redeneering genomen hebbende, zoo draaft hij daar eenige pagina's op door en mijn gevoelen niet begrippe, maar hetzelfde echter aanvallende, niet wederleggende, maar bespottende laat hij zich op de volgende wijze hooren.

„ Bij de oude Grieken en Romeinen vindt men
 „ geen het minste spoor dezer ziekte: zij misten
 „ derhalve (!!) om des schrijvers eigen woorden
 „ te bezigen, de weldadige pogingen eener herstel-
 „ aanbrengende Natuur en genoten intusfchen over
 „ het algemeen veel beter gezondheid, en waren
 „ veel hechter en sterker dan het tegenwoordig ge-
 „ slacht. — Waren de inwoners van dit wereld-
 „ deel gedurende de 12 eerste eeuwen, bij welke
 „ de kinderziekte geheel onbekend was, en die
 „ zulk eene weldadige *crisis*, zoodanig eene voor-
 „ tref-

„ treffelijke gelegenheid ter ontwikkeling gemist
 „ hebben, niet voorbeelden van gezondheid en
 „ lichaamssterkte? Bewijzen zulks niet ontegen-
 „ zeggelijk onder anderen, de menigvuldige gedu-
 „ rende den heiligen oorlog door hen verduurde
 „ ongemakken en verrichte heldendaden? — Wij-
 „ ders schijnt de Doctor vergeten te hebben, dat
 „ hij op bladzijde 23, 26 en 27, van zijn ge-
 „ schrift ons zelf verzekerd heeft, dat vele men-
 „ schen de kinderpokken nooit krijgen, dat onder
 „ anderen de Hoogleeraaren **BOERHAAVE** en
 „ **OOSTERDYK SCHACHT**, alsmede de va-
 „ der, moeder en zuster van dezen laatsten, ze
 „ nooit gehad hebben; hoe strookt dit nu met
 „ zijne ontwikkelingstheorie der kinderziekte?
 „ Waren dan alle die personen, welke aldus van
 „ de voortreffelijke *Crisis* der kinderpokken zijn
 „ verftoken geweest, zwakker en krachteloozer
 „ van gestel dan andere menschen? Was onder
 „ anderen **OOSTERDYK SCHACHT** niet een
 „ mensch van een zeer hecht en sterk gestel, die
 „ over de tachtig jaren oud geworden was, en al-
 „ le zijne zielsvermogens tot zijne uiterste be-
 „ hield, zoodat wij *annotationes* gezien hebben,
 „ door hem slechts drie dagen voor zijn dood
 „ eigenhandig geschreven? Leert niet de ervaring,
 „ dat bij menschen, die in derzelver jeugd geene
 „ kinderpokken krijgen, de ontwikkeling er vol-
 „ strekt niets mede lijdt, doch dat zoodanigen in
 „ eenen vergevorderden leeftijd de kinderziekte
 „ krijgende, er doorgaans des te erger aan zijn en
 „ de

„ de uitkomst veelal doodlijk is? Eenige jaren
 „ geleden heb ik in mijne praktijk eene vrouw aan
 „ *Variolae Sanguineae* verloren, in den ouder-
 „ dom van 70 jaren, welke in hare jeugd dik-
 „ werf aan de kinderziekte laborerende kinderen,
 „ tot hare familie behorende, had opgepast, zon-
 „ der ooit te voren besmet te zijn geworden. —
 „ Zijn zoodanige volkeren, tot welke nog ten
 „ huidige dage deze geesfel van het mensdrom
 „ nog niet is doorgedrongen, van eene meer ge-
 „ brekkige gezondheid en van een zwakker lichaams-
 „ gestel, dan wij Europeanen, die sedert ruim
 „ zes eeuwen zoo vele millioenen slachtoffers als
 „ een gevolg dezer weldadige *Crisis* hebben zien
 „ ten grave dalen?”

De leezer zal vertrouwd ik, van mij niet ver-
 gen, dat ik alle de wanbegrippen, die zich hier in
 iedere zinsnede opdoen, zal uit een zetten, te meer
 daar ik het cenige vraagstuk, waar het eigenlijk
 op aankomt en waarvan de Heer O., ter dezer
 plaatse zoo aardige variatiën en *nuances* voorstelt,
 reeds in mijne *Nieuwe Bijdrage* meen te hebben
 opgelost: namelijk *zoo de kinderziekte onder de
 ontwikkelingsziekten behoort, hoe ontwikkelen zich
 dan die personen die geene kinderziekte krijgen?*

Het antwoord op deze vraag, zal men in de
 Voorrede mijner *Nieuwe Bijdrage* pag. XIV. enz.
 kunnen vinden.

Men geve slechts hierop acht, dat de ontwik-
 keling van het *Systema Cutaneum* bij het kind
 even zoo noodig en onontbeerlijk is, tot behoud
 der

der gezondheid als het doorbreken der tanden, het ontstaan der *menstrua* bij de maagden, enz.

Is er nu genoeg energie in het lichaam en zijn er geene oorzaken, die de inwendige werking verstoren, dan geschieden deze natuurverrichtingen, zonder strijd, en ziedaar bij zulke individu's eene in gezondheid voortgaande ontwikkeling.

Maar is het lichaam zwakker of zijn de omstandigheden, waarin het geplaatst is, ongunstiger, dan zal noch de ontwikkeling der huid-organen, noch het ontstaan der menfes, noch het doorbreken der tanden zonder ziekten of wel ziekelijke verschijnselen plaats hebben, en in dat geval, noem ik de strijd zelve eene weldadige poging der Natuur, die wanneer het lichaamsgestel bij de ontrolling der organen en overgangen der levens perioden, die in de onderscheide deelen trapsgewijs geschieden, verstoord wordt, den vijand tracht af te weren en aldus die ziekten doet ontstaan, welke ik en zoo velen voor mij, ontwikkelingsziekten genoemd heb; onder deze nu aarfel ik geen oogenblik, in de eerste leeftijd verreweg de meeste ziekten te plaats en de MORBI EXANTHEMATICI ACUTI in het algemeen, de zulke, die de kinderlijke jaren eigen zijn, meer bijzonder en allerbijzonderst de ook daarom te recht zoo genoemde *Kinderziekte*, die onder de voornaamste moet gerekend worden.

De Heer ONTYD, moge nu weder met de hem zoo eigene en inderdaad weinig passende toon van meester en vol zelfsvoldoening: „ den jeug-
„ di-

„digen schrijver (zoo als hij zegt) den welmeenenden raad geven, om, wanneer hem in het vervolg weder de lust bekruipeu mogt, om paradoxe stellingen te willen verdedigen, zich zelveu te wantrouwen en alvorens zijn geschrijf ter drukpersse over te geven, hetzelve aan een vertrouwd vriend van rijpere jaren en meerdere ervaring te laten lezen, ten einde hierdoor voor te komen, dat hij het groote publiek zulk eene wartaal opdische en zich zelveu met spot en oneer overlade.”

Wij voor ons hebben met bewijzen, met redeneringen op de zuivere beginselen eener *Empiria rationalis* gefundeerd, niet met eens anders gevoelen steeds bescpottende, nimmer wederleggende waanwijsheid, noch met ijdele machtspreuken onze stelling verdedigd en meenen verder, dat de Heer O., die altijd zoo gereed is den jeugdigen schrijver eenen welmeenenden raad te geven, beter zou doen hem in het vervolg met een goed en navolgingswaardig voorbeeld voor te gaan, gelijk het de meer bejaarden voegt en betaamt, even als het de nog geene uitgestrekte ondervinding hebbende schrijvers en geneesheeren, past hen **ALSDAN** maar ook **DAN ALLEEN** tot hunnen vraagbaak te kiezen, als lichten te volgen en als hunne leidsmannen op het moeilijck pad des levens te erkennen en te eerbiedigen.

Wij zijn thands gekomen volgens de bovengemelde verdeeling tot het zesde argument, waarin ik had voorgesteldt, op welke wijze de Vaccine,

bij denzulken, die hierdoor van de Kinderziekte bevrijd blijven, eene heimelijke de ontwikkeling verstorende en derhalven de gezondheid ondermijnende kracht uitoefent, en even als sommige vergiften, vooral de dierlijke, waaronder het Koepokgift ook werkelijk behoort, door hare knagende werking het levensgenot, zoo onaffcheidbaar van eene ware niet schijnbaar bloeiende gezondheid vernietigt en verteert!

Om dit nu te bewijzen, had ik onder anderen de werking van de kwaadaardige puist der hoornbeesten (*pastula maligna*) op den mensch beschreven, en onderzocht in hoe verre deze met het Koepokgift zou mogen vergeleken worden, als mede hoe groot de overeenkomst zij, tusschen de Vaccine, de *pustula maligna* en een soort van zwarte pokken in Polen en Duitschland meermaalen waargenomen, en door den Geneesheer HERBST beschreven, die in de gelegenheid geweest is, hare vreeslijke uitwerkselen naauwkeurig te onderzoeken en nategaan, en die zelve getuigen moet: „dat de zwarte pokken met de
 „Koepok een zeer overeenkomend (*sehr verwantes*)
 „dierlijk gift zijn en dat het beloop van beide
 „ziekten veel met elkander gemeen heeft, maar
 „dat de verschijnselen der zwarte pokken he-
 „viger en boosaartiger zijn (*).”

De

(*) HUFELAND, I. d. Pr. Heelk. December 1822. — De Heer ONTYD stelt het gevoelen van HERBST op meer dan eene plaats, aldus voor:

„Doc-

De Heer ONTYD zegt van dit gedeelte mijner bestrijding, waarin ik de gevaren der Koepokinenting heb aangetoond, het volgende: „ Wij houden dit voor een der listigste en kwaadaardigste „ aanmerkingen des schrijvers tegen de Vaccine, „ blijkbaar geschikt, om hierdoot zooveel mogelijk aan minverlichten en zwakken eene zekere „ vrees voor de Vaccine in te boezemen, als of „ er wellicht kwaad voor leven en gezondheid in „ de toekomst onder schuilen kon; wij zullen dan „ om zelfs allen schijn van vrees te verbannen, „ ons de moeite getroosten des schrijvers stelling „ aan de gezonde rede en de ervaring nauwkeurig te toetsen en hare nietigheid aantonen.”

En wat zegt nu *de gezonde rede* van den Heer ONTYD? „ dat ik mij de moeite had kunnen „ besparen van met zooveel omhaal van woorden „ de kwaadaardige puisten door DE CHAUS- „ SIER bij het grazende vee en de zwarte pok „ door Doctor HERBST waargenomen, zoo „ breedspakig te beschrijven, uithoofde dezelve „ in het begin eenigzins naar de koepok gelijken, „ daar hij toch zelfs verplicht is te erkennen, „ dat noch de kwaadaardige puisten van het gra- „ zende vee, noch de zwarte pok, „ zend

„ Doctor HERBST heeft een zekere zwarte pok be- „ schreven, UITWENDIG EENIGERMATE NAAR DE KOR- „ POK GELIJKENDE, WAARVAN DE GEVOLGEN GEVAAR- „ LIJK, JA SOMS DOODLIJK ZIJN.” Zal nu zulk eene val- sche voorstellingswijze en verdraaijing der woorden van HERBST de goede trouw des schrijvers bewijzen?

„zend rundvee, noch de zwarte pok *doorloopende dezelfde* verschijnselen vertoonen als de „Vaccine enz.”

Inderdaad, wie ziet niet, dat de *gezonde rede*, waaraan de schrijver mijne stelling wilde toetsen, dezelfde mate, dezelfde soort van *gezondheid* bezit, als het arm kind, dat met het Koepokgift besmet is? — Want hoe kan men willen staande houden, dat twee ziekten niet mogen met elkander vergeleken worden, omdat zij (let wel!) niet *doorloopende dezelfde verschijnselen* op leveren: Had dit plaats, dan zou alle vergelijking, die juist tuschen twee onderscheiden' objecten geschiedt, ophouden, want wie zal de *febris inflammatoria* met de *febris inflammatoria*, de *apoplexie* met de *apoplexie* enz. vergelijken? neen, ik wilde niet de *identiteit* van de door mij opgenoemde ziekten, maar alleen de onderlinge *analogie* bewijzen; dit was het doel mijner vergelijking; dat nu de *pustula maligna* en de *zwarte pok* niet doorloopende dezelfde verschijnselen opleveren als de Koepok, bewijst alleen, dat ze drie onderscheiden' ziekten zijn, waarvan ik nimmer het tegendeel beweerd heb, hoewel eene groote onderlinge analogie aannemende, waarom ik ook het volgend besluit had gemaakt: daar de drie genoemde ziekten in haren loop niet alleen, maar ook in haren oorsprong (daar ieder uit een *miasma* der grazende dieren ontstaat) zeer veel overeenkomst hebben, mogen wij dan niet met recht eene overeenkomstige wijze van werken op het menschelijk

lijk lichaam vermoeden? En daar de zwarte pok en de *pustula maligna* van CHAUSSIER, het gestel, vooral de hersenen en ingewanden krachtdadig aangrijpen, hoe zou dan alleen de Vaccine in het lichaam eene zoo heilzame verandering te weeg brengen? — Om nu de wijze waarop ik de inwerking van het Koepokgift beschouw, ook voor anderen duidelijk te maken, had ik mij op de beginselen eener zuivere Geneeskunde beroepen en voorgesteld zoodanig een gevoelen, als hetwelk gegrond is en berust op de kennis van het kinderlijk gestel, dat door die aanbiddelijke Hand, die hetzelfde *op eene heel vreeslijke wijze wonderbaarlijk gemaakt heeft*, bestemd is om zich langzaam en niet zonder strijd te ontwikkelen, om eerst den langzaam voortgaanden wasdom te genieten van die deelen, welke tot het inwendig, tot het individueel leven behoren en eerst dan, wanneer deze eene zekere graad van tegenstand biedende kracht, eene zekere zelfstandigheid en fundamentele vastheid verkregen hebben, met de uitwendige wereld in een naauwer en meer praeponderende betrekking te komen, terwijl onder de menigvuldige middelen (hier niet op te noemen) welke eene geheel andere, juist tegenovergestelde strekking aan het kinderlijk gestel mededeelen, de Vaccine in de eerste plaats moet genoemd worden, daar zij zelfs volgens het getuigenis van een der voornaamste Koepokinenters in Duitschland, de Hoogleeraar REIL, op de grondveselen van de organisatie werkt, die even als het zenuw- en vaatge-

stel algemeen worden opgewekt, of wel zoo als de niet minder beroemde Fransche geleerde, de Heer HUSSON gezegd heeft, zoodanig op het weeffel der vaste deelen inwerkt, dat ze eene nieuwe gesteldheid (*disposition nouvelle*) krijgen en het gantsche lichaam eene blijvende en duurzame verandering ondergaat.

Zoodanig werd dan de wijze van werken van het Koepokgift door mij met meer uiteenzetting echter voorgesteld, en wat brengt nu de Heer ONTYD hiertegen in? Heeft men niet het recht te verwachten, dat iemand, die eens anders gevoelen verwerpt, hetzelfde eerst met aandacht onderzoeken zal, de beginfelen waarop het gegrond is, uiteenzetten en aan van elders bekende waarheden toetsen, derzelve niet bestaanbaarheid duidlijk bewijzen en aldus door de opgave der motiven, waarom hij dat gevoelen verwerpt, den leergierige lezer in de gelegenheid stellen in de kennis der waarheid voortgang te maken? Is dit niet de ware aart eener wederlegging, zal ze dien naam verdienen? zoo dacht ik en zal waarschijnlijk ieder onpartijdigen met mij gedacht hebben. Doch de Heer ONTYD begrijpt het geheel anders en is waarschijnlijk in het denkbeeld, dat een Geneesheer, die (*) meer dan 23 jaren gevaccineerd heeft en zich beroemen kan op den heldendaad van meer dan 1000 kinderen met het koepokgift besmet te hebben, dat, zeg ik, zulk een Geneesheer wanneer

(*) ONTYD l. c. p. 154.

neer hij van het gevoelen van een jonger collega gewaagt, volstaan kan met hetzelfde gladweg te verwerpen zonder zich te moeten vernederen om de redenen hiervan open te leggen.

Immers de Heer ONTYD maakt geene enkele wederlegging, maar zegt alleen, dat mijne stelling eene loutere bespiegeling is, zonder echter dit te bewijzen, door de gronden omverre te werpen die ik had aangenomen. Inderdaad komt de gantsche redeneering daarop neer: het voorgesteld gevoelen is valsch en verwerpelijk, omdat het niet juist maar valsch is.

En met zulke drogreden, (die wel niet woorde-lijk maar echter wat de zin betreft, in des schrijvers wederlegging vervat is) met zulke *petitiones principii* wil hij mijne stelling als ongegrond doen voorkomen! — Want hetgeen hij verder in dit argument uit de dagelijksche ondervinding en met zijne eigene ervaring er, zoo als hij zegt, gerustelijk bij durft voegen, „ dat hem geen enkel voor-
„ beeld is voorgekomen, waarbij hij ten gevolge
„ der Vaccine de werkzaamheid van het zenuwge-
„ stel in het algemeen, en de ontwikkeling der
„ teeldeelen in het bijzonder, vermeerderd en ver-
„ vroegd en die der voedingsorganen daarentegen
„ belemmerd en verstoord bevonden heeft, ” ook deze stelling bevat onmiskkenbaar een *petitio prin-*
cipii, doordien de schrijvers in deze woorden de verschijnselen, die ik bij het tegenwoordig ge-
flacht meen waar te nemen niet ontkent, maar alleen staande houdt, dat ze niet het gevolg der Vac-

cine zijn, hetgeen juist het geschilpunt is en met bijvoeging van de gronden, die ik ten bewijze hiervan had aangegeven, door mij werd verdedigd.

Wat moet men nu van zulk een redeneertrant zeggen en wat van de gezonde rede, waaraan de Heer O. voorgaf mijn gevoelen te willen toetsen?

Even zoo wil de schrijver de mindere stevigheid van het beengestel in het tegenswoordig geslacht in het algemeen niet ontkennen, maar de oorzaak hiervan geenzins aan de *Vaccine*, maar aan de sedert het jaar 1795 in dit Rijk zoo algemeen verspreide *lues venerea*, alsmede aan de ongelukkig steeds toenemende weelde en derzelve rampzalige gevolgen toegeschreven hebben, hetgeen ik hem in zoo verre toegeve, dat ik ook de verspreiding der *lues Venerea* even als de *Vaccine*, en onder de medicamenten, de in onze dagen vooral zoo rijk toegediende giften onder die invloeden rangschik, welke *gezamentlijk* het beengestel aantasten en de fundamenteele vastigheid des lichaams aldus verminderen en ondermijnen (*). — Maar wij behoeven

(*) Zoo dikwerf ik de argumenten nagaan en de gronden uiteenzet, waarmede men het door mij verdedigd gevoelen aangaande de vermindering in levensenergie en de steeds toenemende verbastering bij het tegenswoordig geslacht tracht te wederleggen, heb ik mij ontzet over de verregaande verblindheid van anders niet onkundige schrijvers; immers zij vergenoegen zich met te zeggen, dat ten allen tijde zulke klachten en

Je-

ven zelfs geen ander getuigenis om onze stelling te bewijzen dan de Heer O. zelve: „ Het is waar „ hij zegt, dat de uitwerkfelen der Vaccine zich „ blootelijk tot de voorbehoeding der Kinderziekte „ be-

Jeremiades (zoo zij het noemen) hebben plaats gehad en brengen alsdan uit de werken der beroemdste schrijvers van vroegere eeuwen veelvuldige bewijzen hiervan in het midden. — Doch wat bewijs vind men in deze getuigenisse tegen het bovenstaande gevoelen, en waartoe dezelve aangehaald? Zal mijne stelling valsch zijn juist omdat ieder eeuw zulke klachten heeft zien aanheffen? Neen, integendeel strekt dit ter staving van mijne eerste stelling, dat namelijk het menschdom over het algemeen steeds verbasterd en vervallen is van lichaamskrachten, terwijl ik mij op de echte waarneming en dagelijksche ondervinding beroepende, nog daarenboven meen te mogen staande houden, hetgeen wij te voren hebben aangemerkt, dat namelijk diezelfde verbastering in onze dagen in eene *Geometrische Progresie* vermeedert, zoodanig dat men in den tegenwoordigen tijd drie op elkander volgende geslachten te zamen ziende, de droevige waarheid erkennen moet, dat in de laatste 25 jaren, die ontzenuwing, die versmelting van het lichaam, zoo verschrikkelijk geworden zijn, als anders in het tijdsverloop van twee a drie eeuwen nauwelijks waargenomen wordt. — Onder die zeer menigvuldige ja zich ieder dag schier vermenigvuldigende middelen, die deze verbastering zoo buitengewoon doen toeneemen, aarsel ik geen oogenblik de besmetting van het menschlijk lichaam met het Koeijengift in de eerste plaats te noemen.

„bepalen en geenzins, zoo als sommige ten on-
 „rechte vermeend hebben, ter geneezing van an-
 „dere ziekten dienen, en dat hier en daar kort
 „na de *Vaccine* onderscheidene ziekten zijn gewe-
 „ken, andere daarentegen zich meer ontwikkeld
 „hebben,” doch het is opmerkingswaardig hoe
 jammerlijk de schrijver zich hier bloot geeft, daar
 men bij hem vruchtloos zal zoeken, welke dan
 toch die ziekten mogen zijn, die men zins de al-
 gemeene verspreiding der *Vaccine* heeft zien wij-
 ken? de schrijver die niet in staat is, die ziekten
 bij name te noemen, stelt zich te vreden met de
 algemeene uitdrukking van *onderscheide* ziekten;
 doch wat dezulke betreft, die integendeel sedert
 de Koepokinenting vermeerderd zijn, hier is de
 Heer O. ondanks hem zelve genoodzaakt te be-
 kennen, dat *vooral de ziekten van eene scrophu-
 leuse aart zich sedert het genoemd tijdperk heb-
 ben ontwikkeld.*

Hier behoeven wij dus niet *in vago* en met al-
 gemeene uitdrukkingen te spreken, waardoor men
 steeds de valsheid eener stelling meent te kunnen
 bedekken, maar wij hebben dus sommige zelfs
 door den Heer O., met zeer veel recht opgenoem-
 de krankheden zien vermeerderen, en wel de zoo-
 danige wier oorzaken ten volle overeenkomen met
 de werking, die volgens mijne verklaringwijze de
Vaccine op het kinderlijk gestel uitoefent.

Immers dat de ziekten van een scrophuleuse aart
 zich sedert eenige jaren meer bijzonder ontwikke-
 len, dan andere, is, ik herhaal het, een der sterk-
 ste

ste bewijzen van de juistheid mijner stelling, daar er geene ziektevormen bestaan, die zoo onmiddellijk met de werking der Vaccine in verband staan; en om dit meer te doen uitkomen, zal ik een parallel maken tusfchen de door mij opgegeven' uitwerkselen en gevolgen der Vaccine in het kinderlijk gestel en de beschrijving der *Scrophulae* zoo als ze door een der grootste voorstanders der Vaccine, de Heer RICHTER, door den fchrijver zoo dikwerf als een der voortreffelijkste autoriteiten aangehaald, gegeven wordt.

1°. De Vaccine floort de ontwikkeling van het kinderlijk gestel.

1°. *Die wahre scrophelkrankheit wird durch eine eigene, oft angeerbte und angebohrne, oder durch die gestörten Entwicklungsperioden des kindlichen Organismus, mit denen sie überhaupt auf das genaueste zusammenhängt, bedingt werdende Anlage erzeugt, welche allmählig in dieselbe übergeht. (RICHTER).*

2°. De Vaccine vermindert het inwendig leven; de werkzaamheid der voedingsorganen.

3°. De Vaccine verderft de vochten en van hier de meerdere scherpte in het bloed, zich bij veele in onderscheidte soort van chronische uitslagziekten openbarende.

4°. Ook wordt het beengestel daardoor aangedaan en zelfs volgens REIL en HUSSON, mijzigt de Vaccine het oorspronkelijk weeffel der vaste deelen.

2°. *Allgemeine Scropheln nennt man die mannigfaltigen abnormitäten der Reproduction und davon abhängenden Vegetation, wodurch sich dieser zustand ausspricht. (RICHTER).*

3°. Onder de gevolgen der Scrofelziekte noemt RICHTER, *sehr hartnackige allgemein verbreitete chronische Hautaus schläge. (RICHTER).*

4°. *Knochengeschwülste an den Extremitäten, Beinfrass, der Winddorn; verschiebungen der Rückenwirbel und andre sogenannte luxationes*

5°.

5°. De Vaccine heeft eene diepdoordringende steeds voortdur ende werking, langzaam in als in het verborgen de onderscheiden' deelen in haren wasdom en de natuurverrichtingen zelve verstorende.

6°. De verborgene werking der Vaccine had ik aldus beschreven:
„ Eene oorzaak die het

spontaneae; *Krumpungen und Deformatäten des Rückgrates*; deze ziekten van het beengestel en van het oorspronkelijk weeffel der vaste deelen worden door RICHTER als de gevolgen der diep ingewortelde scrophelziekte beschreven.

5°. *Die scrophulose Anlage* wert van HUFELAND *verborgene scrophelkrankheit* genannt.

6°. Onder de verschijnfelen, welke den Scrofuleusen aanleg of de verborgene Scrofelwak-

„ wakker- worden (om
 „ mij zoo uit te druk-
 „ ken) van het ze-
 „ nuwgestel vervroegt
 „ en het voorwerp bij
 „ wien dit plaats heeft,
 „ met de uitwendige
 „ wereld in een groo-
 „ ter verband brengt,
 „ zal hierdoor een
 „ middelijken invloed
 „ hebben op de voe-
 „ ding, die ze ver-
 „ stoort; en van den
 „ anderen kant, iedere
 „ oorzaak, die de ont-
 „ wikkeling der voe-
 „ dings-organen be-
 „ lemmert, zal ten
 „ gevolgen hiervan na-
 „ deelig inwerken op
 „ het geheel zenuw-
 „ stelsel. Hoeveel te
 „ meer zal dan het

ziekte aantoonen en
 tot de *Diagnos*is dier
 toestand door RICH-
 TER gebracht worden:
 behoort ook het vol-
 gende.

*Unregelmässigkeit in
 den Entwicklungspe-
 rioden und fortschrei-
 tende Metamorphosen
 des Kindlichen Organis-
 mus. Offenbar tritt
 bei Kindern die Sensi-
 bilität und zum theil
 auch wohl die Irrita-
 bilität früher und stär-
 ker in Thätigkeit, als
 sie dieses nach dem
 bedürfnis des Alters
 und der Organisation
 sollte, beschränkt eben
 dadurch die Repro-
 duction und davon ab-
 hängende Vegetation*

„ Koe-

„ Koepokgift het leven
 „ en de gezondheid
 „ ondermijnen, daar
 „ het in zich vereenigt
 „ deze twee onheil-
 „ aanbrengende krach-
 „ ten. De Vac-
 „ cine tracht den loop
 „ der natuur te sto-
 „ ren; zij belemmert
 „ de ontwikkeling van
 „ die deelen welke
 „ gewoonlijk in de
 „ eerste leeftijd voe-
 „ ding en ontwikke-
 „ lingskracht in de
 „ hoogste graad be-
 „ hoeven en die tot
 „ het inwendig leven
 „ behoren, waarin het
 „ kind zijnen werk-
 „ kring voornamelijk
 „ beschrijft; zij ver-
 „ meerdert daarente-

*der Organe, erzeugt
 in diesen Abnormitäten,
 die als die so eben
 angegebenen kleinen
 Unpässlichkeiten her-
 vortreten. Bei Kin-
 dern mit der Scro-
 phulösen Anlage ent-
 wicklen sich die äus-
 seren Sinne und die
 seelenkräfte immer sehr
 früh und rasch. Sie
 zeigen daher einen
 früzeitigen oft äus-
 serst überraschenden
 Verstand, grosse Auf-
 merksamkeit auf die
 sie umgebenden gegen-
 stände. Auch der ge-
 schlechtstrieb erwacht
 ungewöhnlich früh,
 daher sie auch wohl
 schon in den frühesten
 Jahren anfangen Ona-*

„ gen

„ gen en vervroegt de
 „ werkzaamheid van
 „ het zenuwgestel in
 „ het algemeen de ont-
 „ wikkeling der teel-
 „ deelen en van alle
 „ die organen, welke
 „ meer tot het uit-
 „ wendig leven beho-
 „ ren, en in den ge-
 „ wonen loop der na-
 „ tuur eerst in rijpere
 „ jaren meer bepaalde-
 „ lijk in wasdom en
 „ levenskracht toene-
 „ men, in één woord,
 „ derzulken, die den
 „ werkring des mans
 „ vormen, ”

*nie zu treiben. Da-
 gegen wird offenbar
 die materielle ausbil-
 dung der organen ver-
 zögert, erfolgt unvoll-
 kommen und unregel-
 mäßig. Daher brechen
 die Zähne spät und
 nicht in gehöriger ord-
 nung hervor. Die
 knochen erhalten erst
 spät ihre gehörige voll-
 kommenheit. Die fon-
 tanellen wollen sich
 nicht schliesen, und
 verknöchern: die un-
 vollkommene muskel
 ausbildung macht, dasf
 die kinder auffallend
 spät laufen und spre-
 chen lernen.*

Wie is er nu, die zonder vooroordeel deze ver-
 gelijking beschouwende niet geredelijk bekennen
 zal, dat de schildering, welke RICHTER geeft
 van den aart der Scrophuleuse ziekten op eene zoo
 on.

onmiskerbare wijze aansluit op de werkingwijze, die ik van de Vaccine verondersteld heb, dat, zoo men die veronderstelling aanneemt, er een nieuw licht opgaat aangaande de oorzaak van het meerder ontstaan dier ziekten in onze dagen? Wie is er die, niettegenstaande dit alles, met den heer O. zal zeggen, dat, „wanneer men zich niet door „den uiterlijken schijn laat verblinden, maar de „zaak nader met de vereischte nauwkeurigheid „onderzoekt, het toevallige van het wezenlijke „weet te schiften, het *post hoc ergo propter hoc* „niet langer laat gelden, en nimmer uit vooraf- „gaande oorzaken tot de uitwerkselen besluit, „tenzij er een noodzaaklijk verband tusfchen bei- „de bestaat, men alsdan spoedig zal ontwaren, „dat beide het verdrijven en het ontstaan der ver- „schillende ziekten in geen het minste oorzaak- „lijk verband staan met de Vaccine, en dat de „Vaccine in de onderhavige gevallen ten opzigte „der andere ziekten noch voor- noch-nadeelig „gewerkt heeft.” Ziedaar nagenoeg de laatste *phrase*, die O. in het geneeskundig gedeelte zijner wederlegging gebruikt; ze is belangrijk zoo- wel uithoofde der waarde, die de fchrijver er aan fchijnt te hechten, haar voldoende achtende om alle verderen twijfel aangaande de zachtaartigheid van het Koepokgift weg te nemen, alsmede om de getuigenisfen, die, zal men consequent redeneeren, daarin ten onzen voordeele liggen opgeflo- ten; wij willen haar dus uiteenzetten en analyfe- ren. — *Wanneer men zich niet door den uiter-*

lijken schijn laat verblinden; (ergo bekend ook O., dat de uiterlijke schijn ten mijnen voordeele pleit) maar.... het toevallige van het wezenlijke weet te schiften (hiermede getuigt hij ook, dat er iets *toevallig's* bestaat in het vermeederen der Scrophuleuse ziekten na de algemeene verspreiding der Koepokinenting: en inderdaad, het zou al zeer toevallig zijn, dat die soort van ziekten, welke, zoo mijne verklaringswijze aangaande de werking van het Koepokgift juist is, noodzakelijk zouden moeten vermeederen ook juist in onze dagen zoo vermeederd zijn en zich ontwikkelen, zoo als O. zegt) verder, *wanneer men het post hoc ergo propter hoc niet laat gelden* (ook deze aldus gestelde *phrase* brengt O. in eene groote moeilijkheid; immers *of* deze stelling is in alle mogelijke gevallen waar, en waarom dan de groote vermindering van de kinderziekte na de Vaccinatie aan deze kunstwerking toegeschreven? *of* ze heeft hare bepalingen, en alsdan is ze hier ter plaatse, aldus in het algemeen voorgedragen wordende, geheel nutteloos; hoe zal O. dit *dilemma* oplossen?) verder.... *wanneer men nimmer uit voorafgaande oorzaken tot de uitwerkselen besluit, TENZIJ er een noodzakelijk verband tuschen beide besta.* — (Wel, man!, dit is juist het punt des geschils, en zoo gij dat verband tuschen het vermeederen der Scrophuleuse ziekten en de werking der Vaccine niet als toevallig maar als noodzakelijk erkendet, dan zoudt gij immers geen Vaccinator zijn, noch als schrijver van de
 Waar-

Waarde der Koepokinenting zoo beroemd of be-
rucht geworden zijn! maar daarenboven, bestaat
er wel ooit een geval, waar tusfchen hetgeen
oorzaak en *uitwerkfel* genoemd wordt (immers
deze woorden gebruikt O. zelve) geen noodzaak-
lijk verband plaats heeft? en ligt hierin niet alwe-
der bij de toepafing een getuigenis opgefloten voor
de waarheid mijner felling, daar de fchrijver met
het woord *oorzaak* de Vaccine fchijnt te willen
aanduiden en het vermeerderen der Scrophuleufe
ziekten in deze phrafe kennelijk als het *uitwerkfel*
befchouwt? Doch genoeg hiervan, van welke
kracht nu eene gevolgtrekking uit zulke valsche
praemiffa, wezen kan, en wat men aangaande de
wederlegging der felling, dat de oorzaak der ver-
meerdering van Scrophuleufe ziekten aan de Vacci-
ne moet toegefchreven worden, thands denken
moet, zal ieder lichtelijk inzien. — Wij fpoeden
tot het einde.

Na aldus fchier op iedere pagina van dit hoofd-
ftuk aangetoond te hebben, de menigvuldige be-
wijzen van des fchrijvers verwarring van denk-
beelden en het volftrekte gemis van *logica*, na
aldus met talrijke proeven bewezen te hebben
hoe hij door eene jammerlijke zelfsverblindings,
in gedurigen tegenspraak met zich zelve werd be-
vonden, zoo zelfs dat hij meestal door zijne vreem-
de reneertrant het tegendeel bewijst van hetgeen
hij zeggen wil, zoo moeten wij het voorzeker ook
in dien zin opnemen, wanneer wij hem bij het
einde van dit hoofdstuk hooren zeggen, *dat hij*

vermeent alle de door mij bijgebrachte bewijzen volkomen ontzenuwd en derzelyver nietigheid en ongerijmdheid MIDDAGKLAAR aangetoond te hebben. Indien het den man in ernst om waarheid te doen is, dan moge hij toezien: en wij wenschen van harte, dat hetgeen hij thands *middagklaarheid* noemt, weldra door het tegenovergestelde hetgeen voor hem dus voor als nog dikste duisternis moet zijn, zal vervangen worden, opdat zijn geestlijke oog eenmaal moge gewaar worden, dat ook de kwade praktijke der beestpokinenting behoort onder die schandelijke dingen, die van het licht bestraft zijnde, openbaar worden en geene navolgers zou gevonden hebben, zoo de menschen niet de duisternisse hadden liever gehad, dan het licht.

Wij willen dns een einde maken met het volgende besluit.

Indien het waar is, *dat de Roodvonk eertijds zelden Epidemicc heerschte en men haar voor eene zeer goedaartige ziekte hield, alleen door een gepast dieet te genezen en dat zij thands in boosaartigheid zeer toegenomen heeft ja onder de gevaarlijkste uitslagziekten behoort gelijk de Vaccinator RICHTER (*) bekendt; — indien het waar is, dat de menigvuldige sedert verscheide jaren in Duitschland toegenomen Epidemien van Roodvonk de gegronde vrees doet ontstaan, dat deze ziekte of wel eenige andere doodlijke-kwaal*
de

(*) RICHTER l. l. 2de B. p. 440.

de plaats der door de Koepokinenting zoo uitgedoofden kinderziekte innemen zal, zoo als de Vaccinator REIL (*) schrijft; — Indien het waar is, dat de Roodvonk meer algemeen en doodlijker geworden is, ja dat ze helaas! gedeeltelijk in de plaats der pokken getreden is en somwijlen niet veel minder wegrukt dan dezen, gelijk de Vaccinator HUFELAND (†) beweert; — Indien het waar is, dat deze ziekte, welke te voren nauwelijks de aandacht der Geneesheeren tot zich trok, allengs zoodanig atgemeen geworden is en veranderd van aart, dat ze thands niet alleen in ons land, maar overal eene der moeilijkste en gevaarlijkste ziekte is geworden, gelijk de Vaccinator THOMASSEN à THEUSSINK (§) getuigt, of zoo als die Hoogleeraar zich verder uitdrukt, dat de Roodvonk sedert omtrent 20 jaren meer door alle landen verspreid is; — Indien het waar is, dat onze eeuw de eerste monographiën oplevert van de ziekelijke overgangen der verschillende levensperken of ontwikkelingsziekten gelijk de Vaccinator THYSSEN (**) zeer juist aanmerkt; — indien het waar is, dat de kink-

tij-

(*) REIL l. l. pag. 146.

(†) HUFELAND I. d. Pr. Heilk. August. 1820 en April 1823. pag. 12.

(§) TH. à THEUSS. Geneeskundigen Waarnemingen 2de Deel. 1816. pag. 30. enz.

(**) THYSSEN Geschiedkundige beschouwing der ziekten in de Nederlanden, enz. 1814 pag. 68.

hoest en de croep of stikzinking in de laatste tijden veel algemeener zijn geworden, gelijk de Vaccinator WATT (*) getuigt, en dat de mazelen langzamerhand den plaats der kinderziekte innemen, waaruit die schrijver besluit tot den gunstigen invloed der kinderziekte op de mazelen; — indien het waar is, dat het getal krankzinnigen en in het algemeen de aandoeningen der hersenen en van het zenuwgestel verbazend toenemen; — Indien het eindelijk waar is, dat men de klierziekten heeft zien ontwikkelen na de Koepokinenting, gelijk de Vaccinator ONTYD zelve verklaart; — indien het waar is, dat de Vaccine het weeffel der vaste deelen eene nieuwe gesteldheid (disposition) geeft en in de constitutie eene blijvende verandering bewerkstelligt, gelijk de Vaccinator HUSSON (†) ge-

(*) WATT Treatise on Chincough etc. Glasou 1813.

(†) HUSSON dans le *Diction. des Sciences Mdic.* article *Vaccine* pag. 416. — *Op eene andere plaats drukt zich die schrijver aldus uit.* „ Tout indique qu'une „ partie du Virus ou fluide nouveau, qui se secrete „ dans les boutons vaccins est succesivement absor- „ bée par l'action des lymphatiques. Ainsi melangé avec le sang, dissemné par la circulation, projeté dans tous les tissus, ce virus y produit une impresion specifique et détermine dans l'état primitif des solides et des fluides un changement, une modification particuliere dont la nature intime échappe à nos moyens d'analyse, mais que l'on peut bien apprecier par ses effets puisque l'on voit la Vaccine améliorer des constitutions de-

getuigt of zoo als REIL (*) zegt, *op de grond-
veselen van het lichaam werkt en het zenuw- en
vaatgestel over het algemeen prikkelt en opwekt*,
zoo meenen wij uit alle deze getuigenissen, uit de
geschriften der Koepokinenters zoo wel in Enge-
land, Frankrijk, Duitschland als ook in ons land,
het recht te hebben onder de oorzaken, waardoor
die ziekten, meestal haar oorprong verschuldigd
aan

debiles, procurer la guerison de *diverses* affections
preexistantes et détruire à jamais la susceptibilité à la
contagion variolique. — *En eenige pagina's verder al-
waar hij de Vaccinatie eene kunstmatige Crisis noemt,*
*zegt hij het volgende, L'amélioration (dans la Consti-
tution) observée dans tous les cas est due à la Vac-
cine considérée comme cause d'une irritation prolongée,*
d'un travail qui parcourt des périodes marquées, qui
allume de la fièvre, qui accélère la circulation, qui
procure une suppuration plus ou moins longue, qui en
un mot, change l'état habituel du corps, et non pas
*à la Vaccine considérée simplement comme le preser-
vatif de la petite Verole: on ne peut donc trop repe-
ter que ces effets salutaires ont été obtenus par suite*
de l'action développée dans l'économie en conséquence
*du stimulus Vaccinal, que très certainement une au-
tre action pareille auroit produit les mêmes effets et*
qu'à cet égard on ne manque pas d'exemples que la
*pétite Verole elle-même a procuré, par la même rai-
son, chez certains sujets des améliorations de santé aus-
si remarquables et SOUVENT même BEAUCOUP PLUS SEN-
SIBLES, que celles que nous avons rapporté avoir été*
la conséquence du développement de la Vaccine!!

(*) REIL l. l. pag. 358.

aan overprikkeling der vaste deelen en kwaadspigheid, sedert eenige jaren zoo vermeerderd en nog steeds vermeederende zijn, in de eerste plaats 't Koepokgift te noemen, hetwelk volgens de opzuivere redeneering op analogie en inductie steunende verklaringswijze, door mij gegeven, juist de vaste deelen overprikkelt, het zenuw-leven vervroegt en opwekt en eindelijk door hare doorringende kracht (die zelfs de Vaccinatores haar moeten toekennen) de bloedmasa op eene bijzondere en eigenaartige wijze aandoet en ontreinigt, terwijl daarentegen de Kinderpokken steeds een zuiverende ziekte (*morbis depuratorius*) is, die hoewel soms zeer gevaarlijk, ja doodlijk, meestal echter door eene zachte en de Natuur volgende behandeling gelukkig word te boven gekomen, hetgeen ik mij vleije door de onwraakbare getuigenissen der beroemdste mannen voor ieder waarheidslievenden lezer in deze bladen aangetoond en door nieuwe ontwikkelingen mijner denkbeelden nader bewezen en gestaafd te hebben.

A A N H A N G S E L.

Na aldus den Heer ONTYD in het geneeskundig gedeelte zijner wederlegging, hetwelk meer dan twee derde van het geheele werk uitmaakt en in het eerste hoofdstuk vervat is, voet voor voet te hebben gevolgd en de onbestaanbaarheid te hebben aangetoond der gronden, waarmede hij de waarde der Koepokinenting heeft willen bewijzen, verdedigen en handhaven, zoo zou ik moeten overgaan tot de wederlegging van 't geen hij in 't overige van zijn geschrift tegen mijne bestrijding heeft voorgedragen. Doch daar het eerste gedeelte, het welk dan toch voor den Heer ONTYD en alle de Vaccinatores van het meeste gewicht zal moeten zijn, zeer breedvoerig is behandeld en in hetzelfde veelvuldige proeven zijn gegeven van s' mans verwarde redeneertrant en onwetenheid in hetgeen Gods woord den mensch gebiedt en van hem vordert, zoo hebben wij besloten slechts met weinige woorden gewag te maken van de wijze, waarop O. getracht heeft te wederleggen die hoofdstukken, waarin ik de Vaccine aan de beginselen der godsdienst en der rede getoetst heb.

Wat den inhoud betreft van 't tweede gedeelte mijner *bestrijding*, „de Heer O. meende hier eene „ *historia litteraria et Critica* der Vaccine of eene „ geschiedkundige ontwikkeling van de ontdekking „ der Koepok en hare lotgevallen bij hare invoer-

„ ring in de verschillende landen van Europa en
 „ verdere werelddeelen tot op heden te zullen aan-
 „ treffen, doch hij vond zich in zijne, zoo als hij
 „ zegt, billijke verwachting deerlijk te leur ge-
 „ steld;” — Intusfchen had de schrijver slechts
 met aandacht den titel van dit Hoofdstuk gelezen,
 dan zou hij zulks niet hebben kunnen verwach-
 ten, daar ik *over de wijze, waarop zich de ont-
 dekking en verspreiding der Vaccine heeft voorge-
 daan* en geenzins over de ontdekking en versprei-
 ding zelve voorgenomen had te schrijven.

Wat nu betreft de verbazende snelheid waarme-
 de zich die kunstbewerking over alle werelddeelen
 verspreid heeft, dit wil en trouwens kan O. niet
 ontkennen, doch hij geeft als rede daarvan op,
 „ dat de Vaccine niet gelijk te stellen is met die
 „ voortbrengfels van het menschelijk vernuft, die
 „ te voren uitgedacht, en hierna beproefd, een
 „ streng onpartijdig onderzoek verdienen, te we-
 „ ten, of ze werkelijk het vermogen heeft, om
 „ die stemming aan het gestel mede te deelen, wel-
 „ ke hetzelfde in 't vervolg voor de Kinderziekte
 „ onvatbaar maakt, maar dat zij zich zelve als
 „ eene waarheid, op de ondervinding rustende,
 „ van den eersten aanvang heeft doen kennen.” —
 Nu vraag ik aan ieder die met een bedaarden geest
 en zonder partijdigheid deze woorden overweegt,
 of niet een DELLALENA hiermede het gebruik
 zijner ontvlambare aarde en ieder kwakzalver dat
 van zijn geliefkoosd *Specificum* zal trachten te ver-
 dedigen, aan te prijzen en te wettigen, daar ook
 zij

zij alleen met de ondervinding (een woord, dat zoo zeldzaam recht verstaan en zoo dikwerf misbruikt wordt) en zonder eenig wetenschappelijk onderzoek, de voortreffelijkheid hunner middelen roemen? — Verder heb ik het snel verspreiden der Vaccine niet aan een stelfel der Geneeskundigen, zoo als O. zegt, toegeschreven, maar aan den hart en verstand verwarrenden en tot afval verleidenden invloed des boozen Geestes, die den hartnekkigen, de Waarheid niet willende erkennen of gelooven, zoodanig den geest verblind, dat hij hem dwingt den loogen te gelooven en als waarheid te huldigen.

Overigens vinden wij hier alweder zulke ongehoorde en vreemde stellingen, dat wij niet nalaten kunnen een en ander proefje hiervan onze lezersmede te deelen, opdat wij mogen weten, wat men van *het gezond verstand* te denken hebbe, waaraan O. zoo dikwerf zegt mijne bestrijding te hebben getoetst. Op de eene plaats verhaalt hij „ dat de Koe-
„ pokken zelfs godsdienstige vooroordeelen over-
„ wonnen hebben en dat de *Indische Brachmannen*
„ en *Hindous*, IN SPIJT der bij hen heilig gehou-
„ den wordende koe, hunne kinderen lieten Vaccine-
„ ren,“ eene uitdrukking die bespottelijk is, daar het Vaccineren integendeel veeleer ten bewijs van eene groote vereering des afgods zou mogen strekken, welk gevoelen versterkt wordt door de volgende woorden, die ik eens in een der voornaamste Journalen van Duitschland gelezen heb, hierop neerkomende. „ In een tijdschrift van B O M B A Y be-
„ staat een zeker artikel uit het Indische vertaald
„ en

„ en door een der vorsten opgesteld, hetwelk ons
 „ bewijst, dat eenige *Braminen* reeds voor langen
 „ tijd met de Koepokinenting bekend zijn. Zij
 „ verrichten deze operatie door middel van een
 „ met stof doortrokken draad, doch alleen aan
 „ zulke kinderen, wier ouders de Godin, de pa-
 „ tronesse der voorbehoeding voor de Kinder-
 „ ziekte, (*die Schutzpatronin der Blatterkranken*)
 „ *Bhowanny* genaamd, aanbidden (*).

Niet minder in 't oog lopende en bevreemdend is
 hetgeen de Heer O. van de oorlogen onder NAPOLEON
 aanmerkt, „ dat het namelijk naar 's menschen
 „ uitzigt te vreezen was, dat *het menschelijk ge-
 „ slacht*, immers in Europa, *ten gevolge dier
 „ bloedige en bestendig voortdurende oorlogen,
 „ zoo al niet geheel uitgeroeid, ten minste aan-
 „ merkkelijk, zoude zijn verminderd geworden,*” ter-
 wijl hij eenige regelen verder de Kinderziekte
 „ eene pest noemt, onder welke schrikkelijke
 „ woede het menschelijk geslacht in ons wareld-
 „ deel reeds gedurende zes eeuwen gezucht had
 „ en welk aan hetzelfde *meer slachtoffers* had ge-
 „ kost, *dan de bloedigste oorlogen!!! —*

Maar wij hebben niet alleen de uitvinding maar
 ook den uitvinder, den groten JENNER grovelijk
 ge-

(*) *Intelligensbl. der Jenaische algem. Litter. Zei-
 tung* No. 22, *Jahr* 1804. — Ook HUFELAND spreekt
 hierover, hoewel zich niet herinnerende, in zijn jeugd
 iets daarvan gelezen te hebben. Men zie *J. d. Pr.
 Heilk.* April 1823.

gelasterd, volgens ONTIJD, die ons dan ook op eene niet zeer malsche toon herinnert aan het negende gebod der ZEDELIJKE wet, zoo als hij die noemt. — Wij willen niet met den Schrijver de levensgeschiedenis van JENNER nagaan, niet hoe fraai hij eerst over de koekoek en naderhand over de Koepok geschreven heeft, maar, ter verdediging van 't geen wij van hem gezegd hebben, zullen wij uit het Journaal van HUFELAND van October 1824 en dus een jaar na dat mijne Bestrijding het licht heeft gezien, de woorden van een der ijverigste Koepokinenters overnemen. — Doctor LUDERS namelijk zegt van hem het volgende: *Sehr zu bedauern ist aber, dass JENNER, die erste und eigentlich einzig gultige autoriteit für die Kriterien ächter Kuhpocken, ihre Beschreibung, wie nur einzig beschäftigt mit dem grossen Zwecke ihrer benutzung, in neuen Zeilen abgefertigt hat, nachdem er von ihren Entstehung aus der mauke ausgegangen ist. Er beschreibt sie als unregelmässige pusteln an der Zitsen der Kühe, die bei ihrem ersten Erscheinen gewöhnlich von einem blasen Blau oder viel mehr von einer Farbe, die sich dem lividen nahert und von Entzündung umgeben sind Es bleibt unentschieden, ob er, (JENNER) (een foort van koepokken) aus eigener ansicht gekannt habe, oder nur durch die beschreibungen der Laien. Andere nachrichten von den ursprünglichen Pocken der Kühe sind in den Schriften JENNER'S leider nicht, und wie unvollkommen sind die oben mitgetheilten! Nicht einmal der regelmässige*
Ver-

Verlauf der Krankheit kommt zur sprache, und wie unbestimmt ist nur die beschreibung der Aussern ansehens der Farbe! Bei ihrem ersten Entstehen sind sie gewöhnlich blasblau oder vielmehr, livide, heisst es. Aber wie verändert denn die Farbe sich im verlaufe des Uebels? Wie ist sie in den ungewöhnlichen Fallen? Ware doch nur eine pustel ausgebildet! denn nach den, an der händen der Milchmägde befindlichen, darf man auf die Farbe der ursprünglichen nicht schliessen, da sie sogleich ihr Ansehen verändern, wenn sie auf dem bodem einer menschenhant wachsen. Und die zweite mildere Art der Kühpocken, von denen JENNER spricht welche Farbe hat sie, wie kann er sich in keinen rucksicht der andern ähnlich nennen, da er doch von ihrer verwechselung warnt? Warum sagt er, sie sei unfähig menschen spezifisch zu affiziren, da sie doch bisweilen Milchmägde ansteckt? Woher weifs er, dafs sie auf menschen übertragen, diese nicht schützen? Jedem der JENNER'S schriften aufmerksam liest undt mit interesse diesen gegenständen nachforscht, müssen sich diese bemerkungen aufdringen." — En als of in den Heer LUDERS de geest, die de waarheid lief heeft, te lang gesproken heeft, zoo herneemt in hem de Vaccinator spoedig den boventoon, daar hij er bijvoegt, „diese anmerkungen können und sollen auch kein vorwurf für den grossen mann seyn, bei dem das gewicht seiner grossen Entdeckung alles Theoretische forschen unterdrückte, wie ich mich schon früher ausserre."

„ En

„ En de asch van zulk een man, (zegt ONTYD,
 „ in ijver ontstoken voor de eer van dien *Sant*
 „ der Vaccinatoren) de asch van zulk een man,
 „ wiens nagedachtenis bij al wat verlicht en braaf
 „ is in alle werelddeelen, in zulk eene zegening
 „ is, durft een jong, onervaren geneesheer het
 „ wagen te *ontheligen*, door hem na zijn dood te
 „ schenden (?) en te lasteren (?) en als een ligt-
 „ zintuig en onkundig geneesheer en groven Em-
 „ pyrist ten toon te stellen, niet bedenkende dat
 „ hij hierdoor geenszins de nagedachtenis van den
 „ grooten JENNER ontluistert, maar slechts zijn
 „ eigen onkunde en de waarlijk verachtelijke roer-
 „ fels — hoogmoed, nijd en kwaadaardigheid aan-
 „ merkelyk ten toon spreidt!”

Wij moeten hier nog aanmerken, dat wij vol-
 strekt niet willen beslissen of JENNER een Mate-
 rialist geweest zij of niet. maar dit hebben wij
 beweerd en zoo wij meenen bewezen dat zijne
 Empirie op materialisme gegrond was, en om ver-
 der aan te toonen dat ook de Vaccinatores na hem
 geheel materialistische uitdrukkingen ter verdedi-
 ging der Vaccine gebezigd hebben, willen wij een
 enkel voorbeeld hiervan, zoo van ONTYD zelven
 als van zijn Hooggeleerden Apologist, den Heer
 THOM. A THUESSINK overnemen. De eerste na-
 melijk noemt *een Vader* DE MANNELIJKE OOR-
 ZAAK, *van het leven des kinds* (*) en Profesfor
 THEUSSINK maakt gewag van eene *physische*
 ont-

(*) ONTYD waarde der koepokinenting pag. 184.

ontwikkeling der ziele, daar hij sprekende van de inwerking der Vaccine, zegt dat „ de algemeene „ verbetering der gezondheid bij kinderen en vol- „ wasfenen te weeg gebracht, zoodanig dat de „ *physische ontwikkeling van ligchaam en ziel* „ oogenschijnlijk verbeterd is, dat de aanleg tot „ *scrofels (*) tabes mesenterica*, chronische uit- „ vlagen, *dartres*, merkelyk is verminderd; dat „ de tandwording veel gemakliker is, het ligchaam „ meer kracht de spieren meer vastheid krijgen, „ het hoofdhair beter wast (**).”

Zou-

(*) Men zie boven op pag. 154 het tegenoverge-
stelde gevoelen door ONTYD verdedigd.

(**) THOM. A THUESSINK verhandeling over de kin-
derpokken § 24 pag. 269. Wanneer men dit werk
vooral 't geen de Profesfor aangaande de koepokken
zegt, met aandacht naleest, dan zal men toch wel
moeten bekennen, hoe men ook over de Vaccine den-
ke, dat de Hoogleeraar ons hier een product geleverd
heeft, beneden de critiek en inderdaad van dien aart
dat zoo een jong geneesheer zich vermeten had zulk
een wartaal het publiek meetedeelen, hij hierdoor wel-
licht voor altoos den naam van geleerden zou ver-
beurd hebben. Immers hoe is 't mogelijk dat een
man als THOM. A THUESSINK niet begrepen heeft dat
niemand, zelfs niet de partijdigsten, zich met zulk eene
oppervlakkige beschouwing kan te vreden houden,
eene beschouwing waar noch verband noch orde plaats
heeft, maar allerhande stellingen in eene chaotische
wanorde waarschijnlijk uit adversaria bijeengeschraapt
zijn, waar men 't geen de een Vaccinator verdedigt
door

Zonder nu het menigvuldig schelden en razen waarmede de Heer O. het tweede Hoofdstuk eindigt

door den anderen bestreden vindt, waar men ziet *dat de schrijvers (koepokinenters) zeer verschillen omtrent den tijd wanneer men de stof uit de pok moet nemen, (pag. 236) dat de gevoelens der schrijvers ook verschillende zijn omtrent de areola of rooden kring, die de koepok als zij op 't hoogste is omringt, (pag. 237) dat volgens den eenen de Vaccine niet in staat is bij die reeds besmet is, de opkomende kinderpokken te matigen, maar dat deze hare kwaadaardigheid behouden, welk gevoelen door anderen wordt tegengesproken, (pag. 243) dat ten opzichte der inentingstofte men 't nog niet recht eens is en ieder daaromtrent alwederom zijne eigene begrippen heeft, (pag. 251) dat er nog veel getwist wordt over den oorsprong der koepokken, zonder dat men daaromtrent iets met zekerheid kan vaststellen. (pag. 271) Ik vraag 't een ieder die niet hardnekkig genoeg is om, tegen beter weten, de zaak der Vaccine te willen verdedigen, ik vraag het een ieder, die maar eenige oprechtheid heeft, of hij niet moet beken- nenen dat het er met de geneeskunde bedroefd zou uit zien, indien men meer dergelijke bloot empirische praktijken had, die van den eenen kant zoo algemeen zouden in 't werk gesteld worden, en waarvan men van den anderen kant een zoo volslagen gebrek aan po- sitieve kennisfen te betreuren had: ja ik herhaal 't, zoo een eerlijk en waarheidlievend man op het oog- blik dat hij zich gereed maakt een kind te Vacci- neeren, zich zelve eens afvroeg, wat ga ik doen? hij zou uit zijn hart dit antwoord ontvangen. „ Ik „ ga een gezond kind, dat eenmaal wellicht, wellicht*

digte te herhalen, willen wij slechts een vluchtig oog werpen op het derde en laatste gedeelte. Eerst geeft de schrijver een kort begrip van den inhoud van het derde Hoofdstuk mijner bestrijding, waarin hij zegt, dat de paroxysmus mijner ijlede koorts het hoogste toppunt bereikt, ja letterlijk tot geestverbijstering overslaat. In dit kort begrip heeft de Heer O. juist die plaatsen welke hem tot zijn oogmerk, het bewijs namelijk der ongerijmdheid

„ nimmer de kinderpokken zal krijgen, een smetstof-
 „ meedeelen, het zij dan zacht of scherp van aart, eene
 „ walgijke onreinigheid van een beest, terwijl mij on-
 „ bekend is de eerste oorsprong dier stof, onbekend
 „ de teekenen van echtheid, onbekend de characteristi-
 „ sche verschijnselen, onbekend de werking op 't zoo
 „ aandoenlijk kinderlijk gestel en eindelijk onbekend
 „ derzelver gevolgen, doch daarentegen bekend is dat
 „ zij het gantsche gestel doordringen moet, de bestaan-
 „ de graad van prikkelbaarheid, den aart der vaste en
 „ vloeibare deelen eene zekere onbekende verandering
 „ doet ondergaan, eenig en alleen om 't menschlijk
 „ lichaam voor de pokken, eene menschelijke ziekte, te
 „ beveiligen;” op dit antwoord zal hij wellicht een
 oogenblik aarfelen, de kunstbewerking uitstellen en bij
 zich zelven verder onderzoeken of hij 't met zijn ge-
 weten kan overeenbrengen hetgeen de natuur als een
 schadelijk uitwerpsel uit 't lichaam eens zieken bees-
 tes uitdrijft, in de aderen van een kind dat gezond is
 te brengen; zulk een onderzoek mits 't in oprechte
 liefde voor de waarheid geschiede, zal, ik ben des
 zeker, gelukkige gevolgen hebben en niet zonder Gods
 zegen blijven.

heid mijner stellingen, eenigermate tegenstond, geheel overgeslagen om aan het systeem van vervalsching, 't welk hij in zijn geheel werk heeft gevolgd, getrouw te blijven, terwijl hij naar gewoonte de onbeschaamdheid heeft om er bij te voegen dat hij om alle verdraaijing voor te komen, mijne eigene woorden geleverd heeft; doch dit in het voorbijgaan.

Wat de schrijver verder aanmerkt over het systeem van BROWN, door 't welk hij zegt, dat de geneeskunde in velen opzichten aanmerkelijk gewonnen heeft, deze uitspraak zal niemand verwonderen die ONTYD's geneeswijze van nabij kent alsmede het stelsel van BROWN, die tot spreuk gekozen had: *age et vince*. Maar 't zou iemand kunnen verwonderen door denzelfden ONTYD in hetzelfde werk, in hetzelfde Hoofdstuk den Hoogleraar PARADYS de hoogste lof te hooren toezwaaijen, terwijl ik intuschen bij dezen 't volgende aangaande BROWN lees: *Brownius judicandi temeritate, inanimum promisorum jactantia, litterarum ignorantia, oris impudentia, vitæ denique impuritate, antiquum istum nobis Thesalum referebat.*

Wat nu betreft de eigenlijk gezegde godsdienstige argumenten, die ik tegen zulk eene verderfelijke kunstbewerking als de Vaccine is, heb in het midden gebracht, men zal derzelver wederlegging vruchtloos bij den Heer ONTYD zoeken, maar men kan bij hem een opeenstapeling van teksten uit de Heilige Schrift vinden, terwijl het verband, waarin ze hier worden voorgesteld en de

redeneringen die de schrijver over dezelve maakt, de onmiskenaarste bewijzen met zich voeren dat de Heer O. zoo hij inderdaad de schrijver is van dit hoofdstuk, het Euangelie, ja gelezen kan hebben, maar nimmer met een biddend en ootmoedig hart, en dus ook nimmer verstaan heeft, 't geen ik trouwens ook meermalen in het beloop van dit werkje gelegenheid heb gehad aan te toonen. — Wij laten hem dus hierin zijn gevoelen, zonder eens nodig te hebben dit te wederleggen, want zij, die het Evangelie waarlijk kennen, zullen uit de vergelijking van dit derde Hoofdstuk van O. met dat van den bestrijder der Vaccine, voorzeker zodanig een besluit maken als waaraan ik mij zeer gaarne zou willen onderwerpen, terwijl zij, die 't niet uit zulk een oogpunt beschouwen niet eens in staat zouden zijn mij bij de wederlegging te verstaan. — Ditzelfde geldt aangaande de zich in onze dagen zoo vermenigvuldigende maatschappijën, die ONTYD zeer breedvoerig uiteenzet en met allerhande drogredenen verdedigen wil. De gronden echter waarop de Heer ONTYD dit tracht te doen, dezelve zijnde als die men steeds daartoe gebezigd heeft om den onwetenden zand in de oogen te werpen en die reeds door mij wederlegd zijn, zoo kan men niet vorderen, dat ik ze wederom uiteenzette. — Het is nu bijkans twee jaren geleden dat ik niet alleen de maatschappijën ter bevordering der koepokinenting maar ook die tot Nut van 't Algemeen en van Weldadigheid, ja zoo velen als door de tegenwoordige verlichters, echte zonen
van

van Lucifer, ter verlichting, ter verbetering zoo 't heten moet, van 't menschelijk geslacht worden opgeworpen, 't zij om uit 't lichaam van ieder mensch de vatbaarheid voor de menschenpokken, 't zij om uit (*) 't lichaam der natie *de nationale armoede* uitteroeyen of *te verbannen* (**), het is, zeg ik, na bijkans twee jaren geleden, dat ik alle soortgelijke maatschappijën, waarin zoo menig braaf man ongelukkiglijk deel neemt, verbroederingen genoemd heb die tegen God en Zijn Gezalfden den krijg voeren en de middelen, waardoor in alle deze maatschappijën die soort van weldadigheid of liever baldadigheid zich staande houdt en uitbreidt, hebben mij zedert dat tijdstip inderdaad geen gunstiger denkbeeld daaromtrent gegeven. En echter
is

(*) Inderdaad bestaat er tusfchen de beide maatschappijën eene groote verwantschap, daar de vatbaarheid voor eene menschelijke ziekte even zoo een integrerend deel uitmaakt van ieder mensch, als de nationale armoede een onafscheidelijk deel is van iedere natie en het dus een en dezelfde verblindheid en verwarring van denkbeelden zijn, die beide genootschappen hebben doen ontstaan, beide hebben zich eene onmogelijkheid tot oogmerk hunner rustelooze pogingen gesteld en ook beide ontzien zich niet ter bereiking hiervan nagenoeg dezelfde afschuwlijke maatregelen in het werk te stellen.

(**) Dat 't doel dier maatschappij in 't *verbannen der nationale armoede* bestaat, wordt uitdrukkelijk in het door haar verleend diploma gezegd.

is het vooruitzicht gunstig voor hem die niet aan het bloot verschijnsel blijft hangen maar hoger klimt en de tekenen der tijden nagaande, de gezegende wederkomst van den Heere Jezus Christus in heerlijkheid en als Koning zijner kerke te gemoet ziet. Intusfchen is het doel des satans om door alle deze middelen en vooral door de invoering eener zedelijke dwang (zoo als ONTYD zelve de wet op de Vaccine noemt (*)) den weg te bannen tot zoodanig een, wellicht alle de gruwelen der Inquisitie te bovengaande gewetensdwang en vervolgingszucht, als welke de Antichrist volgens Gods woord uitoeffenen zal, zoo zelfs dat hij *ware het mogelijk, ook de uitverkoorenen zoude verleiden.* Neen, ik bedrieg mij niet, maar wensch in de vreeze Gods te wandelen, bidde de en wakende opdat *de Satan over ons geen voordeel krijgge, want zijne gedachten en zijn ons niet onbekend.* — En heeft hij van uit het Vaticaan, (dat zich thands met het Liberalismus vereenigende weldra ter vervolging der kerke van Jezus Christus uitgaat) eenmaal verachtelijke huurlingen gezonden die de godslasterlijke aflaten predikten om zich met dit werk te verrijken, thands is 't tijdstip wellicht niet verre dat hij zijne zendingen met een zeker soort van aflaten, *om niet* verkrijgbaar, in de wereld zal uitzenden en met eenen ijzeren scepter wapenen, daar hij nu vooral naarmate 't rijk Christi aanstaande is, het zijne tracht op te bou-

(*) Waarde der koepokinenting &c. pag. 173.

bouwen, niet wetende dat de poorten der helle de gemeente Christi niet zullen overweldigen. Van zoodanig een naderend tijdstip voor de kerk is ons in de geneeskunde eene affchaduwing g^egeven, en wel in de hellsche Vaccine, daar ook deze als een aflat ten opzichte van 't lichaam bij velen *om niet* wordt aangeboden niet alleen, maar die men zelfs gedwongen wordt te ontvangen en toe te laten. Ja, de overeenkomst is treffend en niet te miskennen.

Immers gelijk TETZEL in Duitschland verscheen, voorzien met de aflaten als voorbehoedmiddelen tegen de straffe der zonden of zoo als de groote CALVINUS (*) zegt als *verzoenmiddelen, waardoor wij konden van de verdiende straffen verlost worden*, zoo trad JENNER op het tooneel der wereld met zijn aflat uit het geneeskundig Vaticaan, als een voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte en gelijk de Vaccinator roept *niemand behoeft meer aan de kinderziekte te sterven, die niet wil*, (**) zoo riep TETZEL, *niemand behoeft voor de straffe der zonde te vreezen, die niet wil*, en die door deze verleidende stem aangelokt, zich overgaven, werden deerlijk bedrogen; de een ontving het perkament met de pauselijke stempel, de andere het merkteeken des beests; — de een was blijmoedig, meenende in zijne zoo bedrieglijke gerustheid

(*) Institut. relig. Christian. Lib. III. Cap. V. 5. pag. 233.

(**) Letterlijke uitdrukkingen van een der eerste koepokinenters in ons vaderland, een man anderzins alle achting waardig.

heid, reinheid der ziele te hebben, omdat 't berouw de onrust barende maar ter redding ter behoudenis kwellende gewetenspijn, die werking des Geestes in het hart des zondaars, gestild was, de andere is even blijmoedig meenende in eene even zoo bedrieglijke gerustheid, gezondheid des lichaams te hebben, omdat een pijn verwekkende ziekte, die strijd, welke denatuur ter zuivering des lichaams in het werk stelt, hierdoor gestuit en voorgekomen word; — de een stort een langzaam werkend maar zeker gift in de ziele, de andere in het lichaam; in beide gevallen, werkt een veel gevaarlijker ziekte der ziele en des lichaams, hoe ook met 't blanketsel van reinheid en gezondheid opgesierd, als een knagende worm en ondermijnt uit de wederzijdsche werking op elkander het geestlijk zoo wel als het lichaamlijk leven. Intusfchen is ook in dezen de weerhoudende kracht van Gods ontfermende liefde te erkennen en te aanbidden, die slechts voor een tijd en tot eene zekere hoogte de werking des satans toelaat ter kastijding der ondankbaren, ter vermaning der zwakken maar ook ter beschaming der vijanden. — Doch wij die Gode wenschen getrouw te blijven en den weg (hij zij dan met distelen bezaaid of met olijven beplant) die Hij ons gegeven heeft te bewandelen, in volkomen afhankelijkheid van Hem of liever overgave aan Hem wenschen te volgen, ons leven en dat van ons dierbaar kroost met alle onze belangen onder de vaderlijke zorg van onzen in Jezus Christus genadigen God en Vader met dankbare harte gerustelijk verlaten, wij die
die

die weten dat de mond der waarheid van de gelovigen getuigd heeft *dat zij slangen zullen opnemen, ende al is 't dat zij iets doodlijks zullen drinken het haar niet schaden zal*, wij mogen bij dit ééne berusten, wakende en biddende zal geen vijand ons overvallen, want *wij hebben in Christus den duivel overwonnen* en al vereenigen zich de listige vossen en de brieschende leeuwen, *de Heere geeft de ziele zijner tortelduive aan het wild gedierte niet over*, maar hen, die zich in baldadige trotsheid tegen dien Heer der Heeren, dien Koning der Koningen verzetten, *zal Hij eenmaal vreeze aanjagen en de Heidenen zullen weten dat zij menschen zijn!* —

E I N D E.

D R U K F E I L E N .

<i>Pag.</i>	14	<i>regel</i>	9	<i>staat</i>	omgang	<i>lees</i>	omvang
—	15	—	11	—	ondermijnen	—	ondermijnen
—	19	—	17	—	aven	—	laven
—	27	—	27	—	onze	—	ouzer
—	50	—	15	—	ausquo	—	ausque
—	56	—	27	—	eai	—	ea
—	46	—	19	—	waaronder	—	waarmede
—	48	—	29	—	geneesheeren	—	geneesheer
—	79	—	12	—	duizendste	—	tiende
—	80	<i>staat je</i>		<i>voudrois voir &c.</i>	moet zijn aldus,		
					<i>Et des boyaux du dernier retré,</i>		
					<i>Serrez le cou du dernier Roi.</i>		
—	84	<i>regel</i>	6	<i>staat</i>	dat of	<i>lees</i>	of dat
—	107	—	5	—	denj	—	de
—	115	—	15	—	pararel	—	parallel
—	124	—	51	—	saluares	—	salutares
—	125	—	5	—	vindicatur	—	vindicant
—	129	—	9	—	usi	—	usi
—	156	—	18	—	mijzigt	—	wijzigt
—	157	—	15	—	in als	—	en als
—	161	—	27	—	alsmede om de	—	als uitheofde die
—	168	—	28	—	reuertrant	—	redeneertrant
—	164	—	10	—	geestlijke	—	geestlijk
—	170	—	29	—	eb er (JENNER)	—	eb JENNER sie

